

CIVILNÁ OCHRANA

5

18. ročník
október 2016

revue pre civilnú ochranu obyvateľstva

PROJEKT Dobrovoľný záchranár CO

37. stretnutie generálnych riaditeľov civilných ochrán

Memoriál Petra Opaleka v Smoleniciach

ZAZNAMENALI SME

Súťaž mladých záchranárov – samaritánov	
SAM.I. Contest 2016	s. 4
II. ročník Memoriálu Petra Opaleka zaväzuje	s. 6
Výchovno-vzdelávacie hravé dopoludnie	s. 10
Veselo pod Bukovinou	s. 11

INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM

Súčasný stav legislatívnej úpravy bezpečnosti hasiča pri zásahu	s. 12
Využívanie bariérových modelov v podmienkach krízového plánovania	s. 14

OCHRANA OBYVATEĽSTVA

Pripomíname si 5. výročie projektu Dobrovoľný záchranár civilnej ochrany	s. 17
Jablonica 2016	s. 19

NA POMOC STAROSTOM OBCÍ

Ochrana obyvateľstva pred účinkami mimoriadnych udalostí v podmienkach obcí	s. 20
---	-------

ZAHRANIČIE

37. stretnutie generálnych riaditeľov pre civilnú ochranu	s. 25
Stretnutie expertov z oblasti ochrany kritickej infraštruktúry	s. 26
Konferencia EEODN – CBRN v Košiciach	s. 28

VZDELÁVANIE

Východiská k opatreniam na ochranu pred nebezpečenstvami, rizikami a mimoriadnymi udalosťami	s. 30
--	-------

HORSKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA

Spolupráca záchranárov Horskej záchrannej služby a Leteckého útvaru MV SR	s. 35
Ferrata HZS – Kysel'	s. 36

NA POMOC ŠKOLÁM

Cestami ochrany života a zdravia pre 3. a 4. ročník základných škôl	s. 39
---	-------

NÁZORY – SKÚSENOSTI – STANOVISKÁ

Na rovinu 3	s. 43
Získanie odbornej spôsobilosti na úseku civilnej ochrany obyvateľstva	s. 46

TEÓRIA A PRAX

Peroxid vodíka – technický (35% roztok)	s. 47
Dirofilaria	s. 50
Riadenie rizík v sociálnych službách	s. 54

nie tým, ktorí obetavo prinášajú nadhodnotu do ochrany života a zdravia detí bez ohľadu na osobné voľno. Teda obetavých jednotlivcov, ktorých prínosná aktivita ďaleko prevyšuje ich pracovné a funkčné povinnosti. A takýmto obetavým jednotlivcom bol aj ppor. in memoriam Peter Opalek, rodák z rázovitého Boleráza. Memoriál však nie je len pripomínaním tragického úmrtia policajta pri plnení funkčných povinností, ale je venovaný najmä jeho pozitívnemu vkladu do skvalitnenia života ľudí v okolí svojej pôsobnosti. Viac sa dočítate na stranách 6 až 9.

Medzi prvé veľmi významné aktivity Slovenskej republiky v rámci jej predsedníctva v Rade EÚ pre oblasť bezpečnosti a boja proti terorizmu je možné zaradiť konferenciu (EEODN) – Európskej siete špecializovaných pyrotechnikov zaoberajúcich sa likvidáciou výbušných systémov, munície a výbušnín a v posledných rokoch aj oblasťou boja proti CBRN hrozbám, ktorá sa uskutočnila v polovici júla v Košiciach. Zúčastnili sa jej zástupcovia siete EEODN z 26 členských štátov EÚ a ako nestranného pozorovateľa podujatia vyslalo svojho zástupcu Švajčiarsko. Ďalšími účastníkmi konferencie boli zástupcovia z Austrálie, Kanady, Kolumbie, Macedónie, Islandu, Moldavska, Monaka, Čiernej hory a USA a zástupcovia z organizácií z Európskej agentúry pre obranu, Europolu, Interpolu, Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu a NATO. Okrem odborných prednášok bol súčasťou konferencie aj praktický výcvik. Viac sa dočítate na stranách 26 až 28.

Autorka článku Riadenie rizík v sociálnych službách sa zaoberá pripravenosťou na riadenie rizík v zariadeniach sociálnych služieb a potrebou vzdelávania v tejto oblasti. Zákon o sociálnych službách definuje štandard pre poskytovateľa sociálnej služby na vypracovanie postupov a pravidiel riešenia krízových situácií a systému preventívnych opatrení na ich predchádzanie. Implementovať a hodnotiť plnenie tohto štandardu je náročné z dôvodu, ktorým je nedostatočná pripravenosť odborného, ale aj obslužného personálu na prácu s rizikami. Situácia v zariadeniach sociálnych služieb ukazuje v tejto oblasti naliehajúcu potrebu prípravy a vzdelávania nielen top manažmentu, ale aj stredného a nižšieho odborného personálu, ktorý zodpovedá za príjem klienta, alebo je s ním v priamom kontakte. Riadenie rizík v zdravotníctve, ako aj v sociálnych službách, naberá na význame vďaka narastajúcemu záujmu o bezpečnosť klientov. Viac sa dočítate na stranách 54 až 58.

Súťaž mladých záchranárov – samaritánov SAM.I. Contest 2016

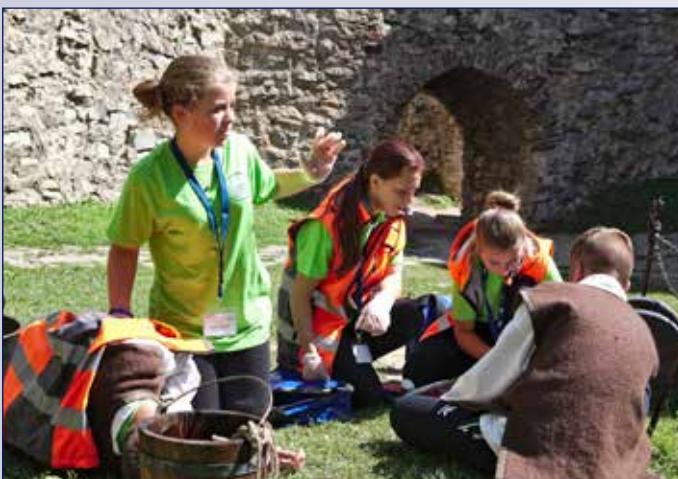
Podchladenie a epileptický záchvat v stredovekej väznici. Amputácia predlaktia a rozsiahle bodné poranenie brucha ako výsledok súboja dvoch šermiarov. Devastačná a silne krvácajúca rana predlaktia a popáleniny II. stupňa po výbuchu pušného prachu u dvojice vojakov obsluhujúcej delo. Poleptanie oka učňa v alchymistickej dielni neznámou žieravinou. Nehoda voza roľníkov s následkami bodné poranenie brucha, otvorená zlomenina predkolenia a otras mozgu hluchonemej matky.

Nie, nie sme niekoľko storočí späť, v kalendári je 20. august 2016. Sme na Hrade v Starej Ľubovni. Prechádzajú sa po ňom návštevníci a popri nich občas zrýchlene prejdú troj alebo päťčlenné skupinky rovnako oblečených mladých ľudí so sprievodcom a lekárničkou na pleci. Jazyky sa miešajú, je počut hlavne angličtinu, ale tiež taliančinu, nemčinu, maďarčinu, poľštinu, rumunčinu a ďalšie. A ponáhľajú sa na miesta, odkiaľ sa ozýva miestami strelba, krik, plač. Tu ošetrí zranených trestancov, vojakov, šermiarov, roľníkov a hoc sa maskovanie, kulisy, zbrane, oblečenie snaží navodiť obdobie pred niekoľkými storočiami, záchranári ošetrujú pod-

ľa súčasne používaných postupov, volajú záchranú službu, používajú ochranné rukavice ap. Návštevníci sa prizierajú, občas dosť prekvapene, sledujú šikovnosť a rýchlosť mladých a pokračujú v prehliadke. Občas nejaká kamera, fotoaparát, televízia.

Takto vyzerala súťaž mladých samaritánov – záchranárov z desiatich krajín Európy. Deväť trojčlenných družstiev mladších a jedenásť päťčlenných družstiev starších samaritánov z Nemecka, Rakúska, Talianska, Poľska, Rumunska, Maďarska, Litvy, Lotyšska a Slovenska si zmeralo sily v poskytovaní prvej pomoci, v zručnosti, ako aj všeobecných vedomostiach v súťaži pod názvom SAM.I.

Contest 2016. Súťaž každé dva roky organizuje niektorá z členských organizácií patriacich pod Samaritan International. Hostiteľmi boli doposiaľ mestá Essen v Nemecku, rakúska Viedeň, lotyšská Riga, talianske Merano, či naposledy Benátky. Tohto roku sa usporiadateľmi stali spoločne Poľská samaritánska federácia a Asociácia samaritánov Slovenskej republiky. Už vo štvrtok 18. augusta do Novoľubovnianskych kúpeľov prichádzali jednotlivé delegácie a Hotel Sorea sa postupne zaplnil zmesou jazykov. Večer bol pre všetkých pripravený úvodný ceremoniál, ktorý ich mal preniesť do minulých storočí. Pod Ľubovnianskym hradom už čakali zbrojnoši s faklami a postupne od-

viedli všetky delegácie na hradné nádvorie, kde bol pripravený úvodný program. Prítomných privítal primátor mesta Stará Ľubovňa Ľuboš Tomko, predstaviteľia usporiadajúcich organizácií, riaditeľka SFOP Barbara Žychowska a prezident ASSR Marcel Sedlačko, úžasne zahral a zatancoval folklórny súbor Verchovina a podujatie slávnostne otvoril štátny tajomník MO SR Marián Saloň.

Druhý deň čakal na súťažiacich vedomostný test zo všeobecných znalostí o usporadujúcich krajinách, EÚ, ako aj SAM.I. a pokračoval odbornými otázkami z prvej pomoci. Po ňom nasledoval výlet do Krakova s prehliadkou najdôležitejších pamiatok mesta. Tu súčasne prebehlo zasadanie prezídia Samaritan International, pod vedením jeho prezidenta Knuta Fleckensteina, poslanca Európskeho parlamentu a všetci sa spoločne so súťažiacimi presunuli do miesta konania súťaže. Večer sa konalo pásmo krátkych divadelných vystúpení každého súťažiacieho družstva na tému Once upon a time, pričom si každé družstvo muselo zvoliť jednu z dvadsiatky rozprávok a túto spracovať do krátkeho vystúpenia.

A nadišiel najdôležitejší deň podujatia, sobota 20. augusta. Na parkovisku pod hradom sa hromadili súťažiacie družstvá. Mierna nervozita, ale aj zvedavosť z očakávania pripravených úloh. A nasledoval štart družstiev v 20 minútových intervaloch. Každé družstvo, vedené svojim sprievodcom, prichádzalo k jednotlivým úlohám, na riešenie ktorých malo 10 minút. Súťažné úlohy, rozmiestnené po celom hrade, v skanzene a historickom vojenskom tábore, sa striedali s oddychovými miestami s občerstvením. Poslednou odbornou úlohou bola resuscitácia na elektronických figurínach, ktoré boli umiestnené v stanoch vo vojenskom tábore, v blízkosti skanzenu. Tu pokračovali i zručnostné úlohy, ktoré boli rovnako bodovo hodnotené. A konečne posledné družstvo, posledná spoločná fotka figurantov s rozhodcami, zbalenie vecí a šup do hotela. Skupina určená pre vyhodnotenie poctivo spracovala všetky výsledky, na ktoré už všetci súťažiaci netrpezlivo čakali. A nasledoval záverečný ceremoniál, s vyhlásením výsledkov. V družstve mladších sa na prvom mieste umiestnilo družstvo z Rumunska, ktoré sa súťaže zúčastnilo po prvýkrát, na druhom talianske družstvo z Bieleho kríža a tretie družstvo z Lotyšska. V skupine starších zlato pre-

vzalo Lotyšsko, na druhom mieste slovenské družstvo a tretie sa umiestnilo družstvo nemeckých samaritánov. A nasledovala zábava do neskorých nočných hodín. Nové kontakty, priateľstvá a sľuby o stretnutí o dva roky na SAM.I. Contest 2018, ktorý budú organizovať dánski a nemeckí samaritáni.

Záverom sa chceme poďakovať partnerom, bez ktorých by takéto podujatie

nebolo možné zorganizovať, a to predovšetkým Mestu Stará Ľubovňa a Ľubovnianskemu múzeu, ale hlavne približne 150 dobrovoľníkom z Poľska i Slovenska, vďaka ktorým celé podujatie fungovalo ako hodinky. Ďakujeme všetkým.

MUDr. Marcel Sedlačko
prezident ASSR

Foto: archív autora

II. ročník Memoriálu Petra Opaleka zaväzuje

Na deviatich stanovištiach II. ročníka Memoriálu Petra Opaleka v areáli anglického parku pod Smolenickým zámkom sme usporiadali dňa 21. júna už po ôsmy raz edukačnú aktivitu pre deti zo šiestich materských škôl z malokarpatských obcí v bližšom okolí Smoleníc, pozvaných už tradične adresne pred tromi mesiacmi. Pozvaná bola aj jedna trieda súkromnej materskej školy z Trnavy.

Po prijatí písomnej žiadosti od partnerskej ZŠ s MŠ Komenského Smolenice sme pribrali na didaktické hry jej žiakov siedmich tried I. stupňa. V priebehu Memoriálu sme operatívne, bez mihnutia oka, prijali aj pôvodne neprihlásené tri triedy ZŠ z okresov Piešťany, Trnava a Pezinok, ktoré boli v krásnom anglickom parku pod Smolenickým zámkom na školskom výlete. Nerobilo nám to osobitné problémy, lebo personálne obsadenie našich stanovišť je starostlivo vyberané, skúsené a vzájomne zladené. Oproti minulému roku, aj na našu žiadosť, bolo posilnené o zamestnancov odboru krízového riadenia Okresného úradu Galanta. Didaktické hry boli organizované na rovnakých deviatich stanovištiach ako u edukačnej aktivity, tematicky rovnaké, ale úlohy zadávané žiakom I. stupňa ZŠ boli oveľa zložitejšie, náročnejšie a adekvátne veku.

Tradične nám bolo dopriať dobré počasie, čo malo veľký význam preto, že sme nemuseli náš Memoriál organizovať v stiesnených priestoroch Kultúrneho domu Smolenice. Bolo výhodou, že v tento deň neboli zdravie ohrozujúce tropické tridsiatky, ako v predchádzajúcich troch rokoch, takže odporúčaný pitný režim sa dodržiaval ľahko. Na trávnej ploche areálu neboli biologicky závažnou hrozbou pre účast-

níkov Memoriálu ani kliešte, nakoľko tri týždne pred podujatím nám Kongresové centrum Slovenskej akadémie vied Smolenický zámok ústretovo zabezpečilo pokosenie okolitých horských lúk. Životný cyklus kliešťov totiž prebieha hlavne vo vysokej vlhkej tráve a na hrabanke.

Pri organizovaní úspešného II. ročníka Memoriálu nám napomohla veľmi dobrá, dlhodobá súčinnosť s Obvodným oddelením Policajného zboru Trstín,

Okresným a Krajským riaditeľstvom PZ v Trnave, Odborovým zväzom Polície v SR, odbormi krízového riadenia okresných úradov Trnava, Senica, Skalica a Galanta, s Obcou Smolenice a susediacimi obcami, viacerými materskými a základnými školami, dôchodcami z viacerých obcí, rodičmi a rodinnými príslušníkmi detí, ako aj verejno-právnymi inštitúciami s humanitárnym poslaním (SČK Trnava, DHZ Smolenice).

Otvárací ceremoniál sa niesol v duchu prejavu úcty bývalému policajtovi so vzorným prístupom k povinnostiam a nadštandardným vzťahom k našim najmenším deťom, ktoré uja Peťa mali veľmi rady.

Pozvanej rodine Opalekovcov (sestre a bratovi) boli na úvod podpredsedom Odborového zväzu polície v SR mjr. Mgr. Viktorom Kissom a starostom Obce Smolenice Antonom Chvalom odovzdané pietne kytice od kolegov na pomník Petra Opaleka. Je sympatické, že po prvý raz v histórii prišli podporiť akciu starostovia Bolerázu, Lošonca a starostka Trstína. Podľa nich, na tejto pre deti mimoriadne prínosnej akcii sa budú zúčastňovať každoročne a všestranne ju budú propagovať u občanov svojich obcí, hlavne u dôchodcov, detí a ich rodinných príslušníkov.

V úvode prehovoril a všetkých privítal starosta Smoleníc Anton Chvala. Bývalý priamy predstavený Petra Opaleka, mjr. Ing. Ľuboš Homola, riaditeľ Obvodného oddelenia Policajného zboru Trstín, v príhovore ocenil osobnosť Petra Opaleka a jeho vysoký morálny profil, vzdal úctu v mene

všetkých: "Češť jeho pamiatke!"

Za organizátorov vyzval odborný garant Memoriálu všetkých účastníkov k ostražitosti na stanovištiach a pri presunoch medzi nimi z pohľadu ochrany života, zdravia a poprial im veľa poučných zážitkov.

Petrov brat, podnikateľ Marek Opalek priniesol a vyvesil transparent s názvom Memoriálu a portrétom Petra Opaleka, ktorý vyhotovil osobne s dostatočným predstihom starosta Smoleníc Anton Chrvala. Transparent krásne vyzdobil úvod trasy pred prvým stanovištom Bystrá líška Ryška.

Po úvodnom ceremoniáli sme dostali otázky, prečo sme od roku 2009 začali edukačnú aktivitu organizovať takýmto spôsobom. Prečo práve na deviatich stanovištiach?

Napomohla nám náhoda, zhoda priaznivých okolností, ale aj náš pocit potreby organizovať na záver školského roka akciu, ktorá by bola pre deti pútavá a zároveň by dôkladne preverila ich teoretické znalosti a praktické zručnosti získané v priebehu výchovy a predprimárneho vzdelávania. Získali sme prezentáciu zdravotno-výchovnej hry Evička nám ochorela, ktorá bola zverejnená na medzinárodnej vedeckej konferencii ku vzdelávaniu najmladšej generácie v Rožňave, konanej v dňoch 29. až 30. mája 2008. Vychádzajúc z tejto prezentácie sme navrhli osem pre nás najpotrebnejších stanovišť. Deviate stanovište so psíčkarmi sme z dôvodu všeobecnej popularity jablonických kynológov zriadovali od roku 2011.

Krátka charakteristika aktivít na stanovištiach

Stanovište č. 1 Bystrá líška Ryška: Boli preverené znalosti detí o mieste trvalého bydliska a o škole, o vlastných osobných údajoch a o rodine, schopnosti informovať dospelých pri stratení sa rodičom v dave pri hromadných podujatiach.

Stanovište č. 2 Múdry sloník Dumbo: Deti absolvovali ukážky a nácviky ochrany života a zdravia detí pomocou detských ochranných masiek a ochranných odevov (detská ochranná maska s vrapovou hadicou deťom nápadne pripomína sloniu hlavu).

Stanovište č. 3 Svižný zajko Uško: Deti preukázali dobrú zručnosť pri nácvikoch výberu a použitia improvizovaných prostriedkov individuálnej ochra-

ny, preverená bola ich schopnosť vybrať si správne predmety a vyhnúť sa nebezpečným a nepotrebným predmetom pri nabaľovaní si evakuačnej batožiny po obdržaní pokynu od Obce Smolenice na evakuáciu. Svoje schopnosti na poli evakuácie úspešne prejavil nový člen personálneho obsadenia Bc. Miloš Csepreghy z odboru krízového riadenia Okresného úradu Galanta.

Stanovište č. 4 **Opatrný ježko Jožko:** Deti preukázali dobrú schopnosť rozpoznať vzájomne od seba nebezpečné, neutrálne a bezpečné veci a odôvodniť svoj výber.

Stanovište č. 5 **Odvážny krtko Rudko:** Deti si precvičili smelosť a odvahu unikať zo stiesneného nebezpečného priestoru do bezpečia cez vybraný tunel. Svoju šikovnosť si preverili pri vrhaní malých záchranárskych kolies na presnosť (na kolmú tyč).

Stanovište č. 6 **Starostlivá mačička Micka:** Na tomto stanovišti, prekvapujúco (ako náhradníkmi) obsadenom riaditeľkou Územného spolku Slovenského Červeného kríža v Trnave Bc. Evou Gbelcovou spolu s kolegyňou, boli vykona-

né ukážky a nácviky poskytovania zdravotníckej laickej prvej pomoci po vzniku modelových poranení a predvedené obväzové techniky.

Stanovište č. 7 **Verný strážca Alex:** Oproti vlašajšku **pribudla ukážka vybavenia a činnosti hliadky Diaľničnej polície** za najvyššej pozornosti, až nadšenia chlapcov. Všetci zapojení policajti boli skvelí. **Osobitné uznanie pre sympatický prístup k deťom získal pyrotechnik** vyslaný Krajským riaditeľstvom PZ Trnava a famózní kynológovia s perfektne vycvičenými psíkmi, vyslaní Okresným riaditeľstvom PZ Trnava.

Stanovište č. 8 **Šikovný hasič Floriánko:** Veliteľ Dobrovoľného hasičského zboru Smolenice, oslavujúceho tohto roku 130 rokov od založenia, Peter Jurvatý s kolegom, milo prekvapili účastníkov novým materiálnym vybavením – hasiacim vozidlom Tatra 148 a ukážkou nového protipovodňového vozíka.

Stanovište č. 9 **Verný psík Rex:** Čo uvideli dnes deti? Deti mali možnosť vidieť, obdobne ako každý rok, skvelú činnosť piatich kynológov Jablonickej kynologickej záchrannej brigády so svojimi

sympatickými, dobre vycvičenými psíkmi a bohatým materiálno-technickým vybavením. Treba si uvedomiť, že vycvičenosť záchranárskeho psa nie je samozrejmosťou, ale je výsledkom dlhých hodín trpezlivého, náročného kynologického tréningu, vedeného kynológom cvičiteľom s nevyhnutne láskyplným vzťahom ku zvieratám. Títo kynológovia vykonávajú pre deti materských, základných a stredných škôl ročne desiatky ukážok nielen vysoko profesionálne z pohľadu záchranárskej činnosti, ale aj so skvelým, sympaticky ľudským prístupom, svedčiacim o hlbokej znalosti podstaty malej detskej dušičky, najmä prirodzenej lásky detí ku zvieratám a zvedavosti i nadšenia pre nové veci.

Deti boli veľmi pozorné, s úprimným záujmom si prezreli aj vyskúšali výstroj záchranárov kynológov a ich štvornohých priateľov. Boli nadšené najmä z ukážok, do ktorých boli zapojené. Hoci sa nemohli vystriedať všetky deti, ďalšie ich činnosť pre vlastné poučenie sledovali. Uvideli hľadanie vybraných stratených predmetov psovoda vo vysokej tráve, postup psíka a psovoda pri nájdení bezvládnej stratenej osoby, vrátane poskytnutia zdravotníckej laickej prvej pomoci, hľadanie človeka v improvizovaných ruinách ap. Deti zo začiatku neverili, že toto všetko psíky dokážu, nakoniec sa presvedčili na vlastné oči a odmenili psovodov a psíkov veľkým potleskom. Po predvedení všetkých schopností psích priateľov sa deti mohli s nimi pomazať a osobne sa zoznámiť. Bola to veľmi krásna akcia, plná smiechu a príjemných zážitkov. **Toto stanovište patrí oprávnené v rámci Memoriálu medzi najobľúbenejšie. Svoju obľúbenosťou hlavne u detí, ich rodičov a iných rodinných príslušníkov, pedagógov škôl, obcí a dôchodcov plne preukázalo opodstatnenosť svojho zaradenia medzi stanovišťa od roku 2011.**

Budúcnosť Memoriálu

Aký odkaz v sebe obsahuje Memoriál Petra Opaleka pre budúcnosť? Čo hovorí pre jeho pokračovanie v ďalšom období?

V jeho priebehu aj neskoršími e-mailami sme kládli najmä tým účastníkom Memoriálu, ktorí ho osobne poznali, otázky, ako hodnotia priateľa a obľúbenca našich detí pri činnosti v prospech ochrany života a zdravia detí s dôrazom na prevenciu. V čom vidia jeho odkaz pre budúcnosť?

Odpovede možno zovšeobecniť takto:

Memoriál treba organizovať pre základnú potrebu a nevyhnutnosť verejného vyzdvihnutia jednotlivcov, ktorí obeť prinášajú nadhodnotu do ochrany života a zdravia detí – našej najmladšej generácie a našej budúcnosti, a to aj bez ohľadu na osobné voľno. Teda obeťvých jednotlivcov, ktorých prínosná aktivita ďaleko prevyšuje ich pracovné a funkčné povinnosti. A takýmto obeťvým jednotlivcom Pán policajť, terajší ppor. in memoriam Peter Opalek, rodák z rázovitého Boleráza, jednoznačne bol. Memoriál nemá byť len pripomínaním tragického úmrtia policajťa pri plnení funkčných povinností, ale má byť hlavne venovaný jeho pozitívnemu vkladu do skvalitnenia života ľudí v okolí svojej pôsobnosti.

Svojím nevšedným osobným príkladom pri pomoci našej škôlke v oblasti bezpečného správania a ochrany už od roku 2007 strhol pre túto aktivitu aj iných nadšencov.

V praxi ukázal, že Policajňý zbor nevyhnutne nemusí byť len represívny, trestajúcou a pokutujúcou, čiže neobľúbenou zložkou, ale na verejnosti môžu jeho príslušníci vystupovať aj vyslovene ľudsky a sympaticky. A tento Peťov odkaz nás zaväzuje, aby sme Memoriál v ďalšom období organizovali v jednote srdca a rozumu, ale zároveň s čo najširším prístupom k verejnosti, hlavne smerom k nášmu drobizgu a dôchodcom, na ktorých sa pri organizovaní akcií s tematikou ochrany života a zdravia príliš často zabúda. Vyslaní príslušníci viacerých organizačných zložiek sa svojich úloh na memoriáli zhostili výborne aj z hľadiska najprísnejších kritérií, za čo im patrí veľké

Ďakujem!

Propagácia memoriálu prostredníctvom médií sa nám vydarila diametrálne lepšie ako vlni. Novinárske reportáže sme vyhotovili pre noviny slovenských policajňých odborárov Polícia, pre periodiká Pezinčan, Modranské zvesti a Záhorák, reportážne šoty pre Mestskú televíziu Trnava a Pezinskú televíziu. V ďalšom období sa budeme snažiť získať účasť spravodajcov z regionálnych televízií a rádií. A hádam nebudeme považovaní za neskromných, aj verejno-právneho RTVS.

Záver pre organizáciu memoriálu z obsahového a časového hľadiska

Na základe viacerých vyjadrení účastníkov je memoriál plne životaschopný a môže sa úspešne vyvíjať aj naďalej. Nie je to obyčajná akcia do počtu, má výrazne humanitárny náboj. Počet stanovíšť plne postačuje, personálne obsadenie je vyhovujúce. Z ukážok sa ako najpotrebnejšie javí, zaradiť činnosť posádky mobilnej ambulancie Rýchlej zdravotníckej pomoci a činnosť posádky vrtuľníka (policajňého, zdravotníckeho alebo protite-

roristického) s príslušnými posilami, ako aj činnosť príslušníkov Okresného riaditeľstva Hasičského a záchranného zboru pri hasení lesného požiaru za využitia hasičskej štvorkolky.

Tohto roku sme sa poučili, že z časového hľadiska je potrebné vyžadovať pomoc v podobe ukážok od okresných a krajských zložiek PZ a HaZZ nie na poslednú chvíľu, ale minimálne tri mesiace pred konaním memoriálu. Od Prezídia PZ je to však potrebné vyžadovať už v tomto roku, teda 10 mesiacov pred konaním memoriálu...

Prísomnú požiadavku je potrebné vždy zdvojiť osobnou návštevou u potenciálneho poskytovateľa ukážky.

Ing. Kamil Schön
Trstín

Foto: (bp),(nb)

Výchovno-vzdelávacie hravé dopoludnie

Zamestnanci civilnej ochrany Mesta Košice v spolupráci so záchranármi z občianskeho združenia MRAK, Mestskou políciou Košice a Okresným riaditeľstvom Hasičského a záchraného zboru v Košiciach pripravili pre žiakov I. a II. stupňa základnej školy na Janigovej 2 v Košiciach v rámci akcie Deň, keď prídu vaši k našim – osláv spolu s nami Medzinárodný deň detí, didaktické hry a účelové cvičenie, čím vzniklo zaujímavé výchovno-vzdelávacie hravé dopoludnie.

Cieľom podujatia bolo spojiť oslavy MDD s praktickými ukázkami v rámci prierezového učiva Ochrana života a zdravia a zatriktívniť tak deťom tematiku sebaochrany a vzájomnej pomoci, zvyšovania povedomia v oblasti ochrany života a zdravia.

Bolo vytvorených päť stanovišť. Na prvom stanovišti záchranári z občianskeho združenia MRAK deťom vysvetlili a predviedli, ako si ošetriť drobné poranenia, odreniny, rezné rany, škra-bance, ako správne obväzovať rany. Žiaci si následne všetko aj prakticky preskúšali. Deti tiež na vlastné oči mohli vidieť príslušenstvo sanitného vozidla.

Na druhom stanovišti zamestnanci civilnej ochrany mesta Košice informovali deti po skupinách o tom, aké mimoriadne udalosti nás môžu postihnúť, ktoré z nich sa môžu vyskytnúť na území mesta Košice, ako sa správať pri ich vzniku, ako pomôcť sebe aj ostatným. Prostredníctvom sirény na vozidle civilnej ochrany mesta Košice si vypočuli druhy varovných signálov, dozvedeli sa, ktorý signál pred akým ohrozením varuje a čo je potrebné robiť, ak takýto signál začujú. Prebrali si, načo slúžia improvizované prostriedky individuálnej ochrany,

prakticky si preskúšali, ako sa správne používajú. Vysvetlili si pojem kolektívna ochrana, aké sú možnosti ukrytia v prípade mimoriadnej udalosti, názornými pomôckami bolo deťom ukázané, čo všetko by si v prípade evakuácie mali vziať so sebou.

Na ďalšom stanovišti sa dozvedeli, aký je účel a obsah individuálnej ochrany, ako sa používajú ochranné masky, detský ochranný vak a detská

kazajka. Prakticky si vyskúšali, ako použiť ochrannú masku a aj to, ako sa orientačne meria lícnica tváre faciometrom.

Hasiči z Okresného riaditeľstva Hasičského a záchraného zboru na štvrtom stanovišti deťom vysvetlili, čo robiť v prípade požiaru, ako sa používajú ručné hasiace prístroje. Predviedli obsah hasičského zásahového vozidla, objasnili, aká je náplň práce hasičov a v rámci akých mimoriadnych udalostí je využiteľná hasičská technika.

Na poslednom stanovišti im mestskí policajti Mestskej polície Košice v stručnosti popísali činnosť mestskej polície a so služobným psom predviedli ukážky poslušnosti, či modelovú situáciu zadržania páchatela.

Na všetkých stanovištiach, samozrejme, odborníci odpovedali na nekonečné otázky detí zo všetkých záchranárskych a bezpečnostných oblastí, ktoré boli súčasťou uvedeného dňa.

Je potrebné zdôrazniť, že aj takéto aktivity s deťmi v školských zariadeniach

prispievajú k zvyšovaniu základov znalostí detí o problematike ochrany života a zdravia. Aj toto podujatie ukázalo, že deti sa zaujímali o mnohé podrobnosti v oblasti záchranárstva a bezpečnosti. To preukazuje, že ich základné vedomosti sú na dobrej úrovni. Je potešujúce, že

deti aj počas ich veľkého dňa prejavili živý záujem o túto problematiku, takže sa podarilo spojiť príjemné s užitočným.

Ing. Adriana Šmajdová

Mesto Košice

Foto: archív autorky

Veselo pod Bukovinou

Pomaly sa stáva tradíciou, že obec Lopašov v okrese Skalica spolu s dobrovoľnými záchranármi civilnej ochrany a dobrovoľnými hasičmi obce organizuje na konci školského roka pre deti z obce a okolitých materských škôlok a málotriedok vychádzku do prírody pod les zvaný Bukovina spestrenú o rad atrakcií a stanovišť zameraných na propagáciu civilnej ochrany a hasičstva.

nak tomu nebolo ani tento rok. Keď sa ráno z areálu škôlky ozvalo mohutné hip, hip, hurá, akcia mohla začať. Deti postupne prešli stanovišťami, kde im dobrovoľníci ukázali prostriedky individuálnej ochrany jednotlivca a následne odvážnejší absolvovali prechod tunelom. Cez rieku ich previedli mladí hasiči a na druhej strane privítali víly. Potom deti

pokračovali k stanovištu, kde sa naučili hádzať záchranárke koleso topiacemu sa a pochod ukončili pri hasení malého požiaru. V rámci ukážky im dobrovoľní hasiči obce ukázali protipovodňový vozík, prácu s plávajúcim čerpadlom a dobrovoľný záchranár civilnej ochrany prácu psa pri vyhľadávaní postihnutej osoby v lesnom teréne. Na záver sa deti vyšar-

tili na nafukovacom hrade a pripravený guláš a domáce buchty chutili jedna radosť. Čo dodať na záver? Snáď len to, že spokojné deti a široký úsmev na ich tvári hovoril za všetko.

Ing. Milan Gajdoščík
vedúci odboru KR OÚ Skalica

Foto: archív autora

Súčasný stav legislatívnej úpravy bezpečnosti hasiča pri zásahu

Oheň bol pre ľudí posvätný už od čias, keď nepoznali nič iné len prírodné živly. Bol to prvý živel, ktorý sa naučili celkom dobre krotiť a využívať. Stará legenda hovorí, že keď Zeus vzal oheň ľuďom za trest, Prometheus ho ukradol späť, pretože ho ľudia potrebovali na svetlo, teplo a uvarenie mäsa. Zeus ho za to potrestal a čakal, že bude prosiť o odpustenie, ale Prometheus trpel trest a nikdy nepoprosil o odpustenie, pretože vedel, aký bol oheň pre ľudí dôležitý. Dodnes zostalo jeho poslanie nemenné a významné.

Profesia hasiča je fyzicky a psychicky náročná, preto potrebuje bezpečnosti a ochrany zdravia a života pri ich práci by mala byť venovaná špeciálna pozornosť. Hasiči vykonávajú jedno z najrizikovejších povolání, pretože chránia tú najvzácnejšiu hodnotu, ktorou je ľudský život.

Predpisy, ktoré sa zaoberajú bezpečnosťou príslušníka hasičského a záchranného zboru a riešia súčasnú problematiku v danom odbore sú:

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky

Najvyšším a najdôležitejším právnym predpisom je samotná Ústava Slovenskej republiky, ktorá už v druhom oddiele základných ľudských práv a slobôd, v článku č. 15, v odseku 1 hovorí o tom, že ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.

Ďalej, v piatom oddiele, v hospodárskych, kultúrnych a sociálnych právach, v článku č. 36 uvádza, že zamestnancom zákon zabezpečuje, okrem iného, podľa odseku písmena c) ochranu bezpečnosti a zdravia pri práci. Napokon aj článok č. 40, v rovnakom oddiele sa zmieta, že každý má právo na ochranu zdravia.

Zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Podľa § 1 tento zákon ustanovuje všeobecné zásady prevencie a základné podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a na vylúčenie rizík a faktorov podmieňujúcich vznik pracovných úrazov, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce.

Okrem toho vymedzuje aj niektoré základné pojmy, povinnosti zamestná-

vateľa, práva a povinnosti zamestnancov, oboznamovanie a informovanie zamestnancov, povinnosti zamestnávateľa pri bezprostrednom a vážnom ohrození života alebo zdravia, spoluprácu zamestnávateľa a zamestnancov, bezpečnosť stavieb, pracovných priestorov, pracovných prostriedkov a pracovných postupov, pracovný úraz, iný úraz, chorobu z povolania, nebezpečnú udalosť a závažnú priemyselnú haváriu, komisiu bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, preventívne a ochranné služby, odobratie osvedčenia a zákaz činnosti, výchovu a vzdelávanie ap.

Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov

Zákonník práce upravuje individuálne pracovnoprávne vzťahy v súvislosti s výkonom závislej práce fyzických osôb pre právnické osoby alebo fyzické osoby a kolektívne pracovnoprávne vzťahy. O bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci pojednáva § 146 až po § 150, kde je ochrana a bezpečnosť pri práci definovaná ako neoddeliteľná súčasť všetkých pracovnoprávných vzťahov.

Zákon č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarimi

Podľa § 1 tento zákon upravuje podmienky na ochranu života a zdravia fyzických osôb, majetku a životného prostredia pred požiarimi a ustanovuje pôsobnosť orgánov štátnej správy a obcí na úseku ochra-

ny pred požiarimi a hasičských jednotiek pri vykonávaní záchranných prác pri nezhodných udalostiach.

Ďalej tento zákon pojednáva napríklad o požiadavkách na odbornú prípravu a odbornú spôsobilosť na výkon činností na úseku ochrany pred požiarimi či o druhoch hasičských jednotiek, o ich zriaďovaní a povinnosti pri zdolávaní požiarov a vykonávaní záchranných prác, ale aj o poskytovaní pomoci pri zdolávaní požiarov, ap.

Zákon č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbere

Tento zákon upravuje úlohy Hasičského a záchranného zboru ako aj jeho postavenie, zriadenie, organizáciu a riadenie. Zákon, upravuje aj štátnu službu a právne vzťahy, ktoré súvisia so vznikom, zmenami a so skončením štátnej služby príslušníkov Hasičského a záchranného zboru. HaZZ plní úlohy súvisiace so záchrannými prácami pri zdolávaní požiarov, živelných pohromách a iných mimoriadnych udalostiach. Zo zákona vyplývajú aj povinnosti a oprávnenia prí-

slušníkov Hasičského a záchranné zobra.

Nariadenie vlády SR č. 395/2006 Z. z. o minimálnych požiadavkách na poskytovanie a používanie osobných ochranných pracovných prostriedkov

Podľa § 1 toto nariadenie vlády ustanovuje minimálne požiadavky na poskytovanie a používanie OOPP prostriedkov potrebných na ochranu života a zdravia zamestnancov pri práci, pričom osobným ochranným pracovným prostriedkom je každý prostriedok, ktorý zamestnanec pri práci nosí, drží alebo inak používa, vrátane jeho doplnkov a príslušenstva, ak je určený na ochranu bezpečnosti a zdravia zamestnanca.

Osobným ochranným pracovným prostriedkom podľa odseku 2 nie je bežný pracovný odev, uniforma a obuv, prostriedok, ktorým záchranné zložky poskytujú pomoc, prostriedok používaný pri cestnej doprave, športová výstroj a prostriedok na sebaobranu a na odstraňovanie.

Nariadenie vlády SR č. 35/2008 Z. z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o technických požiadavkách a postupoch posudzovania zhody na osobné ochranné prostriedky

Toto nariadenie ustanovuje technické požiadavky na osobné ochranné prostriedky. Za osobný ochranný prostriedok sa považuje zariadenie alebo prostriedok určený pre používateľa na nosenie alebo pridržiavanie s cieľom jeho ochrany pred jedným alebo viacerými rizikami ohrozujúcimi jeho bezpečnosť a zdravie.

Za osobný ochranný prostriedok sa považuje aj:

- technická zostava niekoľkých zariadení alebo prostriedkov neoddeliteľne spojená výrobcom na ochranu jednotlivca pred jedným alebo viacerými potenciálne súčasne pôsobiacimi rizikami,
- ochranné zariadenie alebo prostriedok spojený oddeliteľne alebo neoddeliteľne s osobným výstrojom bez ochranného účinku, ktorý používateľ nosí alebo pridržiava pri vykonávaní určitej činnosti,
- vymeniteľná súčasť osobného ochranného prostriedku, ktorá je nevyhnutná na bezchybné fungovanie osobného ochranného prostriedku a je určená výhradne pre tento prostriedok.

Za osobný ochranný prostriedok sa považuje aj akýkoľvek systém uvádzaný na trh spoločne s osobným ochranným prostriedkom, určený na pripojenie k inému vonkajšiemu prídavnému zariadeniu, a to i vtedy, ak tento systém nie je určený na stále nosenie alebo pridržiavanie používateľom po celú dobu, keď je vystavený riziku.

Nariadenie ministra vnútra SR č. 26/2002 o pravidlách bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v HaZZ

Podľa čl. 1 toto nariadenie pojednáva o úlohách Prezídia Hasičského a záchranné zobra, krajských riaditeľstiev HaZZ a okresných riaditeľstiev HaZZ, ako aj o oprávneniach a úlohách príslušníkov HaZZ pri plnení úloh na úseku bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, osobitne pri zdolávaní požiarov a vykonávaní záchranných prác pri zdolávaní požiarov, živelných pohromách a iných mimoriadnych udalostiach.

Nariadenie ministra vnútra SR č. 42/2011 o rovnošate príslušníka Hasičského a záchranného zboru

Toto nariadenie ustanovuje najmä podrobnosti o druhoch rovnošaty príslušníka Hasičského a záchranné zobra a ich špecifické znaky, o výstrojných normách rovnošaty, o súčiastiach rovnošaty a zložiek výstroja, o poskytovaní výstrojných súčastí príslušníkovi a o nosení výstrojných súčastí pri vykonávaní štátnej služby.

Vyhláška Ministerstva vnútra SR č. 611/2006 Z. z. o hasičských jednotkách, v znení neskorších predpisov

Tento predpis hovorí o hasičských jednotkách, ich vnútornej organizácii a ich riadení, odborných službách, odbornej príprave hasičských jednotiek, odbornej spôsobilosti, cvičeniach, dokumentácií hasičských jednotiek, rovnošate a funkčnom označení a o ďalších náležitostiach.

Pokyn prezidenta HaZZ č. 64/2002 o postupe pri posudzovaní a vypracúvaní hodnotenia nebezpečenstiev vyplývajúcich z jednotlivých druhov činností v HaZZ a zoznam vybraných osobných ochranných pracovných prostriedkov, pracovných odevov a obuvi, umývacích a čistiacich prostriedkov na ochranu bezpečnosti a zdravia príslušníkov HaZZ a zamestnancov

Tento pokyn upravuje postup HaZZ

pri hodnotení a vypracúvaní nebezpečenstiev vyplývajúcich z jednotlivých druhov činností v zbere, vykonávaných príslušníkmi, zamestnancami a pri určovaní rozsahu osobných ochranných pracovných prostriedkov, pracovných odevov a obuvi, umývacích a čistiacich prostriedkov, ktoré sú určené príslušníkom a zamestnancom na ochranu bezpečnosti a zdravia.

Pokyn prezidenta HaZZ č. 62/2002 o zaraďovaní hasičskej techniky, vecných prostriedkov a osobných ochranných pracovných prostriedkov do užívania v Hasičskom a záchrannom zbere

Tento pokyn v článku 1 ustanovuje, že pri plnení úloh v pôsobnosti Hasičského a záchranného zboru sa môžu používať len vecné prostriedky, hasičská technika a osobné ochranné pracovné prostriedky, ktoré:

- a. boli zaradené do používania v zbere Prezidiom HaZZ, ak si tieto prezídium vyhradilo,
- b. spĺňajú určené technické požiadavky a špecifické vlastnosti na používanie v zbere, ak tieto prezídium určilo, alebo
- c. spĺňajú len všeobecné podmienky na používanie v SR, ak nepatria do zoznamu výrobkov, na ktoré sa vzťahujú ustanovenia písmena a) alebo b).

Pokyn prezidenta HaZZ č. 33/2007 o zásahovom odevu príslušníka HaZZ

Tento pokyn v § 1 upravuje požiadavky na vyhotovenie zásahového odevu príslušníka zboru z hľadiska jednotného vonkajšieho vzhľadu vrátane nápisu, ktorým je vyjadrená príslušnosť k zboru.

Vo všeobecnosti možno povedať, že súčasný stav bezpečnosti hasiča pri zásahu je na vysokej úrovni. Zákonodarcia Slovenskej republiky neustále rieši problematiku danej oblasti a snaží sa o aktuálnosť, či už dopĺňaním starších zákonov, alebo aspoň sledovaním ich súbehu s dobou, alebo aj návrhmi nových riešení a s oboznamovaním verejnosti o aktuálnom stave. Rovnako sa zaoberá aj implementáciou európskych nariadení do našich právnych predpisov.

Bezpečnosť hasiča je obsiahnutá aj v mnohých slovenských technických normách, ktoré sú v hlavnom význame manuálmi na používanie a okrem nich aj v európskych normách, ktoré sú spolu s STN podľa obsahu záväzné v oblasti hasičských a záchranných zborov.

Nielen vytváranie slovenských právnych predpisov, ale aj tlak zo strany Európskej únie nás privádza k tomu, že hasiči sú v dnešnej dobe chránení čo najlepšie vzhľadom na aktuálne finančné, technické a technologické možnosti. Stále sa však dá napredovať a stále je čo zlepšovať. Taktiež si môžeme brať príklad z iných zahraničných hasičských a záchranných zborov. V posledných rokoch sa dostáva práca hasičov záchranných viac do povedomia z dôvodu ich nenahraditeľnosti a univerzálnosti, čo sa ich rozsahu práce týka. Preto aj Ministerstvo vnútra SR ako vrcholový orgán poskytuje čo najviac príspevkov, dotácií a iných finančných zdrojov práve do Hasičského a záchranného zboru a aj do prostriedkov ochrany na zabezpečenie bezpečnosti hasičov, aby mohli vykonávať svoju prácu čo najefektívnejšie a najbezpečnejšie.

mjr. Ing. Milan MARCINEK, PhD.
Bc. Zdenka CHMAROVÁ
APZ v Bratislave

Zoznam bibliografických odkazov:

- [1] GLESK. P. – KURHAJEC. P. 2004. Hasičstvo a záchrannosť. Bratislava: Tlačiareň MV SR v Bratislave, 2004. 170 s. ISBN 80-969263-0-6.
- [2] MARCINEK, M. Efektívne rozmiestnenie hasičských jednotiek na území Slovenskej republiky a ich kategorizácia. Bratislava. Akadémia Policajného

zboru v Bratislave, 2014. ISBN 978-80-8054-605-2. S. 220-227.

- [3] MARCINEK, M. Materiálno-technické vybavenie zložiek IZS v boji proti nebezpečným látkam, extrémizmu a terorizmu. Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2012. ISBN 978-80-8054-552-9. S. 203-211.
  - [4] MARCINEK, M. Právne predpisy v oblasti vyslobodzovacej techniky. In: Právne vedomie verejnosti v demokratickom štáte, Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2010, Medzinárodná vedecká konferencia, ISBN 978-80-8054-518-5.
  - [5] MARCINEK. M. – DWORZECKI J. 2015. Technical Aspects of use of Selected Specialist Equipment Intended for Road-Side. New York: Iglobal Writer Inc., Pro Pomerania Foundation Poland, 2015. 175 s. ISBN 978-83-63680-77-0.
- http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/htm_zak/jaspiw_mini_zak_zobraz_clanok1.asp?kotva=k1&skupina=1
  - https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2006/124/20160102_13.2.2016_15:15
  - <http://kultura-bezpieczenstwa.pl/wp-content/uploads/2015/07/M.-Marcinek-KB16.284-294.html>
- Nariadenie MV SR č. 26/2002 o pravidlách bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v HaZZ.

Nariadenie MV SR č. 87/2011 o rovnosti príslušníka HaZZ.

Pokyn prezidenta HaZZ č. 62/2002 o zaradovaní hasičskej techniky vecných prostriedkov a osobných ochranných pracovných prostriedkov do užívania v HaZZ.

Nariadenie MV SR č. 26/2006 o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci v HaZZ čl. 29

Nariadenie vlády SR č. 395/2006 Z. z. o minimálnych požiadavkách na poskytovanie a používanie OOPP.

Pokyn prezidenta HaZZ č. 33/2007 o zásahovom odevu príslušníka Hasičského a záchranného zboru Pokyn prezidenta HaZZ č. 64/2002 o postupe pri posudzovaní a vypracúvaní hodnotenia nebezpečenstiev vyplývajúcich z jednotlivých druhov činností v HaZZ a zoznam vybraných OOPP, pracovných odevov a obuvi, umývacích a čistiacich prostriedkov na ochranu bezpečnosti a zdravia príslušníkov HaZZ a zamestnancov, príloha č. 1.

Pokyn prezidenta HaZZ č. 62/2002 o zaradovaní hasičskej techniky vecných prostriedkov a osobných ochranných pracovných prostriedkov do užívania v HaZZ.

STN EN 340:2004 Ochranné odevy – Všeobecné požiadavky.

STN EN 469:2007/A1:2007 Ochranné odevy pre hasičov – Technické požiadavky na ochranné odevy pre hasičov.

Využívanie bariérových modelov v podmienkach krízového plánovania

V tomto článku sa pokúsime čitateľa vtiahnuť do problematiky využívania bariérových modelov. Priblížime si ich postavenie ako účinného nástroja na reálne zobrazenie prerušenia nežiaducich účinkov a oboznámime sa s napredovaním, akým prešlo ich využívanie v reálnom svete.

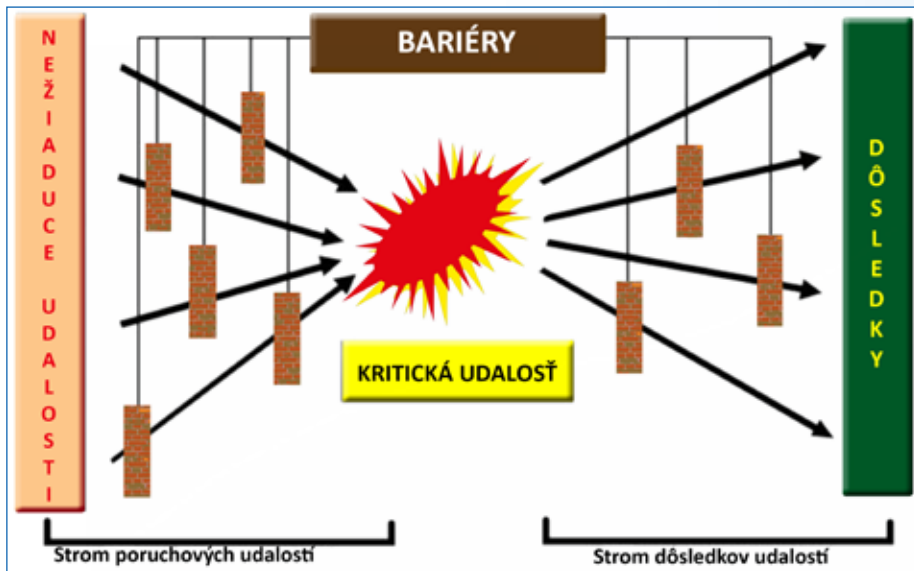
Bariéra a bariérové modely

Na to, aby sme si správne zadefinovali a pochopili fungovanie bariérových modelov, je v prvom rade nutné charakterizovať pojem bariéra. Za bariéru budeme považovať hmotné, ale aj nehmotné prekážky. Nie však prekážky v zápornom zmysle slova, teda prekážky, ktoré je nutné prekonať na dosiahnutie určitého cieľa, ale prekážky, ktoré sú navrhované a aplikované do systémov za využitia ich kladného potenciálu. O bariérach v kladnom zmysle slova

hovoríme vtedy, ak ide o prekážky vkladané do systému úmyselne na to, aby splnili funkciu, ktorá im bola daná. To znamená, že tieto bariéry majú priradené konkrétne miesto a funkciu v systéme, ktorý majú chrániť. Tieto bariéry plnia účel prevencie, kontroly a v neposlednom rade zmiernenia účinkov nežiaducich udalostí.

Môžeme teda povedať, že je to akékoľvek opatrenie, ochranný, bezpečnostný, poistný systém, ktorého účelom je vytvoriť podmienky na predvídanie, šírenie a dopad predpokladaných nežiaducich udalostí. Bariéra môže spí-

ňať viacero funkcií. Nielen funkciu prekážky, ale napríklad môže slúžiť aj ako kontrolný mechanizmus. Bezpečnostná bariéra je kľúčovým elementom v oblasti prevencie, pretože jej umiestnenie v systéme je plánované do pozície kritických bodov. Tak, ako je to napríklad riešené v oblasti jadrovej energetiky v koncepte bariérového modelu Obrana do hĺbky. Náznorný príklad umiestnenia bariéry a jej pôsobenia v jednoduchom bariérovom modeli na princípe využitia motýlika vzniku a priebehu udalosti je znázornený na nasledujúcom obrázku (vid. Obrázok 1).

Obrázok 1 Bariérový model a pôsobenie bariér

ktorý postupne stráca svoje funkcie, je nutné sa zaoberať schopnosťou predpokladaného znázornenia systému pred, počas a po vzniku nežiaducej udalosti. Pri navrhovaní bariérových modelov je podstatné urobiť analýzu a posudzovanie rizika a následne navrhnúť vhodné bezpečnostné bariéry. Bezpečnostná bariéra znázornená v bariérovom modeli je kľúčovým elementom v oblasti prevencie, pretože jej umiestnenie v systéme je plánované do pozície kritických bodov.

Aké je teda hlavné využitie bariérových modelov v súčasnosti? Bariérový model by mal podrobne identifikovať zdroje nebezpečenstva, popisovať

Od bariér prejdeme k bariérovým modelom. Tu sa naskytuje priestor pre otázku: Čo je vlastne bariérový model a aké funkcie má spĺňať? Je to nástroj na reálne znázornenie prerušenia kauzálnej závislosti vzniku škody za pôsobenia bariér alebo bariérových systémov. Ako už zo základu vyplýva, u týchto modelov je podstatná a neodmysliteľná prítomnosť bariér. Existuje mnoho typov modelov. Ľudia sú najčastejšie oboznámení s grafickými a matematickými modelmi. Tieto modely umožňujú vidieť systém z rozličných perspektív, možnosť sledovať a dokumentovať tok dát umožňujúci lepšie pochopenie systému. Niekedy sú však až nadmieru podrobné a používatelia môžu mať problém s ich pochopením. Príkladom

jednoduchšieho modelu (viď. Obrázok 1) je aj model, ktorého základom je znázornenie štruktúry bariérového modelu Bow-Tie. Model Bow-Tie bol vyvinutý a aplikovaný pre potreby riešenia technologických havárií v ropnom a plynárenskom priemysle, kde sa pôvodne aplikoval predovšetkým na identifikáciu bariér na prevenciu a zmiernenie následkov nežiaducich udalostí, ako sú požiare a výbuchy.

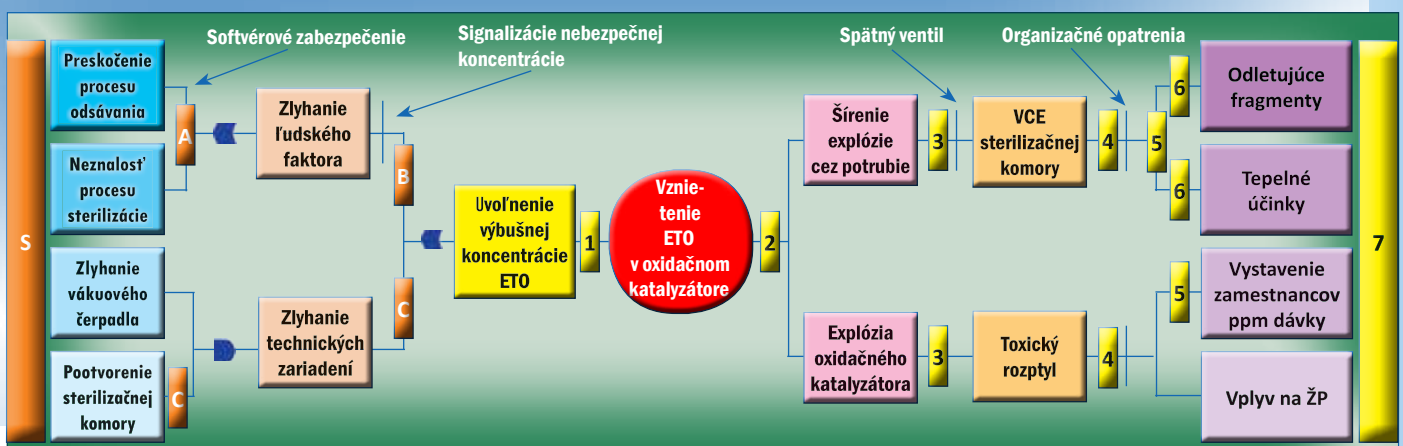
Bariérové modely majú za úlohu zobrazíť čo najpresnejšie prepojenie medzi reálnym vývojom a ovplyvnením kauzálnej závislosti vzniku nehody za spolupôsobenia bariér vsadených na základe metód posudzovania, riadenia rizík a analýzy bariér. Nakoľko sa vývoj nehôd začína z funkčného systému,

umiestnenie jednotlivých bariér, popisovať bariérovú funkciu a zodpovedať požiadavkám analýzy bariér, identifikovať ciele ohrozenia, identifikovať kritické cesty, popísať vplyv jednotlivých bariér na riadenie bezpečnosti a dosiahnutie akceptovateľného rizika, identifikovať potenciálne citlivé miesta, umožniť rýchle a efektívne kontroly špecifických bariér a zobrazovať scenáre vývoja nežiaducich udalostí.

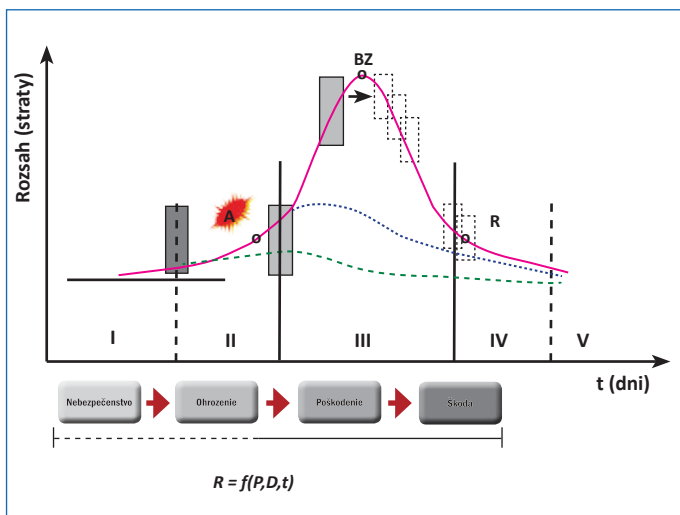
Odhalením záporných bariér sa bariérové modely zaoberajú len okrajovo, nakoľko na odhalenie týchto prekážok existujú iné metódy.

Vývoj a smerovanie bariérových modelov

Vývoj bariérových modelov je ne-

Obrázok 2 Príklad znázornenia bariérového modelu v oblasti stacionárnych zdrojov ohrozenia

Obrázok 3 Krivka vývoja krízy a vplyv bariér

rozlučne spätý s vývojom človeka a to hlavne preto, lebo je to práve človek, ktorý využíva rozličné druhy bariér a bariérových systémov na to, aby účinným spôsobom zabránil vzniku, pôsobeniu alebo dopadu nežiaducich udalostí na človeka a prostredie.

Pre bližšiu predstavu toho, že dnes sa využitie bariérových modelov používa vo veľmi vysokom spektre odvetví, je na obrázkoch (viď. Obrázok 2) praktické využitie bariér ako súčasť výsledku aplikácie bariérových modelov do konkrétnej hmatateľnej podoby.

Ide o bariéry využívané na zmiernenie účinkov ničivých prírodných živlov, akým je napríklad voda a z druhej strany na uplatnenie v sfére bezpečnosti

automobilového priemyslu. Uplatnenie je teda široké a vhodné pre oblasti, kde si prijatie bezpečnostných opatrení vyžaduje maximálnu pozornosť.

Krízové riadenie a bariérové modely

Aké sú teda možnosti využívania bariérových modelov v podmienkach krízového riadenia? Základom pre každé využitie bariérových modelov je zobrazenie prerušenia kauzálnej závislosti. V krivke vývoja krízy (viď. Obrázok 3) je znázornený priebeh krízy pred a po aplikácii bariér.

Teda je možné povedať, že bariérové modely sú vhodné na využitie všade

tam, kde je potreba aplikácie bariér pri prevencii a riešení otázok ochrany života, zdravia, životného prostredia a majetku. Najvhodnejším poukázaním na príležitosť využívania bariérových modelov pre oblasť krízového riadenia je každoročná realita riešenia mimoriadnych udalostí, či už u nás, alebo v zahraničí (viď. Obrázok 4).

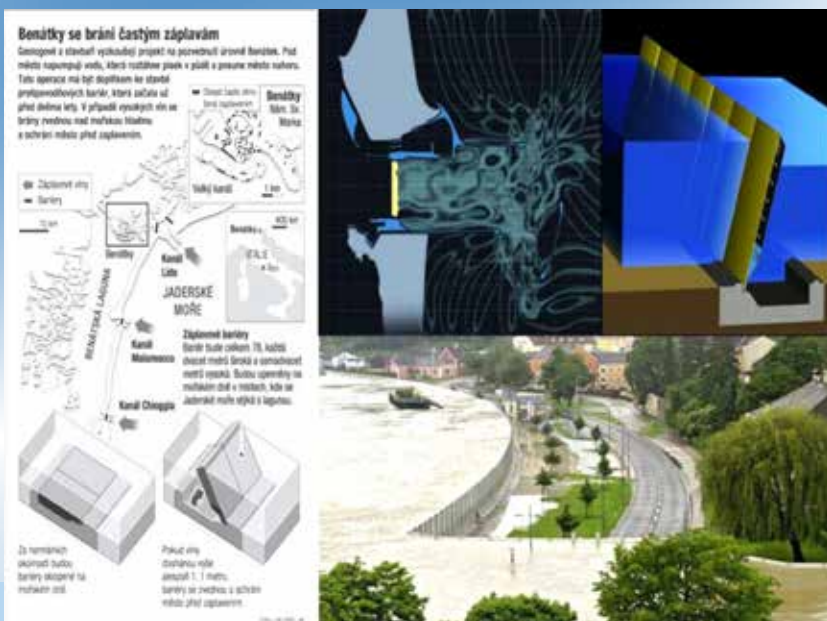
Zámerom tohto článku bolo oboznámiť čitateľa s poznatkami využívania bariérových modelov a možnosťami ich uplatnenia aj pre potreby krízového riadenia. Tiež s činnosťami, ktoré majú za úlohu pripravovať organizácie na zvládnutie nežiaducich udalostí v interakcii globálneho prostredia, v ktorom pôsobia a vykonávajú svoje činnosti.

Na záver tohto príspevku podotýkame, že tak obsiahla téma, ako je téma problematiky bariérových modelov, si vyžaduje väčšiu pozornosť práve na úrovni možnosti využívania týchto prostriedkov na zvyšovanie úrovne bezpečnosti za vynaloženia optimálnych metód.

Ing. Filip Forrai

Centrum bezpečnostno-technických činností MV SR

The author of the article is trying to draw the reader's attention to the issues of barrier model use. He outlines their position as the tool for real representation of undesirable effect interruption. A barrier model should identify the source of danger in detail, should describe location of each barrier, and describe the requirements of barrier analysis, should identify targets of threats, describe the effect of each barrier on safety management and reaching acceptable risk, identify potential sore points, enable fast and effective checks of the specific barriers, display scenarios of undesirable event development. Barrier model development is inseparable from human development, because it is a human being that use various kinds of barriers and barrier systems to prevent occurrence, effect and impact of undesirable events on the human being and the environment in particular.

Obrázok 4 Protipovodňová a protizáplavová ochrana Benátky, Bratislava [Internet]

Pripomíname si piate výročie projektu Dobrovoľný záchranár civilnej ochrany

Vytvoriť projekt Dobrovoľný záchranár civilnej ochrany sa v Senici rozhodli pred piatimi rokmi. Dovtedy vytvárali jednotky CO pre potrebu územia u právnických osôb formou vydania rozhodnutia o povinnosti vytvoriť jednotku civilnej ochrany. Táto forma sa im však nezdala ideálna. Do jednotiek boli zaraďovaní ľudia, ktorí neboli vnútorne presvedčení, že v nich chcú pôsobiť. Navyše vhodných zamestnávateľov na vytvorenie jednotiek ubúdalo. Preto sa rozhodli zmeniť stratégiu.

V regionálnych médiách zverejnili výzvu na aktivizáciu ľudí, ktorí by sa chceli stať dobrovoľným záchranárom civilnej ochrany a súhlasili by so zaradením do jednotiek CO pre potrebu územia. Po dvoch týždňoch prejavilo záujem dvanásť ľudí a postupne pribúdali ďalší. Tak sa zrodil projekt Dobrovoľný záchranár civilnej ochrany. Ako pokračuje, o tom sme hovorili s jeho autorom Mgr. Igorom Janšákom, vedúcim odboru krízového riadenia OÚ Senica.

Čo viedlo k vzniku projektu Dobrovoľný záchranár civilnej ochrany?

„Ja už som na stránkach časopisu o projekte niečo popísal, takže to zhrniem stručne. V prvom rade sa nám rozsypla pôvodná štruktúra jednotiek civilnej ochrany po zániku podnikov, v ktorých boli zriadené a po druhé potreboval som do jednotky ľudí ochotných v civilnej ochrane pôsobiť. Preto, aby to neboli len čísla v tabuľke o počte jednotiek pre potrebu územia, ale konkrétni ľudia, ktorých poznám, s ktorými sa porozprávam a potrasiem si s nimi rukou, keď sa stretne na našich akciách. No a hlavný dô-

vod bol personifikovať nejakým spôsobom civilnú ochranu v regióne.“

Koľko a akých ľudí, vekove a profesijne, sa podarilo do projektu získať?

„V súčasnosti je do projektu zapojených 22 dobrovoľníkov SČK a 36 dobrovoľníkov civilnej ochrany. Títo tvoria dve záchranné čaty Spoločnej jednotky civilnej ochrany pre potrebu územia okresov Senica a Skalica zriadenej pri Územnom spolku SČK Senica. Toto bol hlavný zámer projektu. Profesionným zameraním je to rôzne, od zamestnancov v priemysle, štátnych zamestnancov, vodičov, učiteľov, živnostníkov, až po jedného dôchodcu. Sú slobodní, zadaní a dokonca aj tri manželské páry. Vekovo je to tiež rôznorodé od 26 rokov do 69. Postupne chceme zapojiť aj členov krúžku mladých záchranárov CO od veku 15 rokov, ktorí sa budú zúčastňovať (už aj zúčastňujú) na našich akciách, napríklad ako figuranti pri cvičeniach, ale aby aj absolvovali prípravu s dospelými dobrovoľníkmi.“

Ako sa darilo plniť úlohy a časový rámeček projektu?

„Ako každý projekt, aj ten náš, mal stanovený určitý harmonogram, od oslovenia záujemcov, oboznámenie sa s cieľom projektu, zriadenie jednotky civilnej ochrany, prípravu členov jednotky, až po materiálne vybavenie jednotky. Dá sa povedať, že teraz už sme vo fáze úloh trvalých a to príprava členov jednotky a postupné zabezpečovanie vhodným materiálno-technickým vybavením. I keď stále riešime aj personálne veci, keď niekto v projekte skončí a ďalší sa do neho zapojí.“

Aké spoločné cvičenia s profesionálnymi záchranármi sa uskutočnili, aký prínos znamenali a čo ukázali, pokiaľ ide o pripravenosť dobrovoľných záchranárov civilnej ochrany?

„Príprava dobrovoľných záchranárov prebiehala kontinuálne. Najprv základná teoretická príprava a postupne sme prešli na stredný stupeň, kde sme prechádzali odbornejšie zručnosti ako obsluha rádiometra, rádiostanice, stavenie stanov na núdzové ubytovanie, činnosť v kontrolnom stanovišti pri evakuácii, obsluha čerpadiel a elektrocent-

že sme využili to, čo sme mali. Získali sme dotáciu z Ministerstva vnútra SR na materiálne vybavenie jednotky CO pre potrebu územia a sponzorský materiál od miestnych podnikateľských subjektov. Dá sa povedať, že na činnosti, na ktoré sme sa pripravovali, sme aj materiálne vybavení. Ale vždy sa dá situácia zlepšovať.”

Na čo konkrétne využívate dobrovoľníkov, zúčastnili sa už aj na záchranných prácach pri mimoriadnej udalosti?

„Zatiaľ, vďaka Bohu, nenastala taká situácia, ktorá by si vyžadovala ostré nasadenie záchranej jednotky. Jej prínos zatiaľ vidím vo zviditeľňovaní civilnej ochrany, či už u ostatných záchranných zložiek v rámci súčinnostných cvičení, ako aj u širokej verejnosti v rámci rôznych propagačných a edukačných akcií pre deti. Dá sa povedať, že konečne je u nás v regióne za civilnou ochranou vidieť väčší počet ľudí.”

trály a 16 hodinový kurz prvej pomoci. Dobrovoľníci taktiež absolvovali školenie bezpečnosti práce s dôrazom na obsluhu technických zariadení. Následne sme sa zapojili do súčinnostných cvičení s dobrovoľnými hasičmi a to pri pátraní po nezvestnej osobe a v ďalšom roku pri výkone povodňových záchranných prác. Vyvrcholením prípravy dobrovoľníkov bola účasť na súčinnostnom cvičení s profesionálnymi a dobrovoľnými hasičmi s tematikou vlakového nešťastia, kde sa okrem dobrovoľníkov CO zapojili aj dobrovoľníci SČK. Určite chceme pokračovať v súčinnostných cvičeniach, nakoľko tieto sú prínosom pre pripravenosť jednotky na spoluprácu s ostatnými záchrannými zložkami v prípade potreby.”

Ako sa darí zabezpečovať materiálno-technické vybavenie dobrovoľných záchranárov?

„Tak toto je troška problém. Aktuálne materiálne vybavenie jednotiek CO riešené legislatívou už nevyhovuje, ako sa hovorí, dnešnej dobe. Bolo by vhodné novelizovať príslušnú vyhlášku a zaradiť tam materiál potrebný na riešenie udalostí, ktoré nielen môžu nastať, ale ktoré sú v súčasnosti najfrekvencovanejšie. To sú hlavne živelné pohromy. My sme sa s tým popasovali takým spôsobom,

variantoch Kurz mladého záchranára CO a Záchranársky viacboj. O absolvovaní oboch dostanú deti dekrét od nášho maskota Brumca. Sú zriadené viaceré stanovišťa, na ktorých deti plnia určité úlohy, alebo musia preukázať svoje znalosti. Aj tu samozrejme spolupracujeme s SČK, hasičmi a políciou. Ako určitý bonus je, že jeden dobrovoľník CO vedie pri základnej škole Krúžok mladých záchranárov CO, pričom členovia tohto krúžku sa už dvakrát zúčastnili na Majstrovstvách mladých záchranárov civilnej ochrany SR, čo je pri trojročnom trvaní krúžku pekný výsledok.”

Aká je vízia do budúcnosti?

„Samozrejme, pokračovať v tom, čo robíme. Zlepšovať pripravenosť jednotky CO, či už vlastnou prípravou alebo v rámci spoločných príprav, či súčinnostných cvičení. Postupne zlepšovať aj materiálne vybavenie. Prajem dobrovoľníkom, aby s nami vydržali a garantom projektu, aby sme tých skvelých ľudí neustále vedeli posúvať odborne vpred a stále ich vedeli na akciách zaujať novými vecami alebo zaujímavým obsahom. A keď už bude najhoršie, aby sme boli prospešní pre ľudí, ktorí budú potrebovať pomoc.”

Rozhovor pripravila: (na)
Ilustračné foto: archív redakcie

Súčasťou projektu je aj podprojekt Brumco zameraný na prácu s deťmi.

„Tak to je taká pridaná hodnota projektu DZ CO. Ide o podprojekt Staň sa s BrumCOM záchranárom zábavne a hravo. Keď už sme získali ľudí ochotných v oblasti civilnej ochrany niečo robiť, tak sme sa zamerali aj na aktivity smerom k deťom. Dajú sa zdefinovať vo dvoch

Jablonica 2016

V okolí vodnej nádrže Jablonica bolo v sobotu 13. augusta rušno. Uskutočnila sa tu spoločná príprava dobrovoľných záchranárov z troch krajov – Trnavského, Nitrianskeho a Trenčianskeho. Účastníkom prihovril aj starosta obce Jablonica Ing. Silvester Nestarec, ktorý, okrem iného, ocenil ochotu dobrovoľných záchranárov venovať svoj voľný čas takýmto aktivitám.

Prípravu zorganizoval odbor krízového riadenia Okresného úradu Senica za značnej pomoci Kynologického klubu Barvínek Jablonica a Dobrovoľného hasičského zboru mesta Senica. Zúčastnili sa na nej členovia Spoločnej jednotky civilnej ochrany pre potrebu územia okresov Senica a Skalica zriadenej pri Územnom spolku SČK Senica, Dobrovoľného hasičského zboru mesta Senica, Dobrovoľného hasičského zboru Podbranč Dolná Dolina, Kynologického klubu Barvínek Jablonica, Záchranej jednotky CO Špeciálnej kynologickej záchranej služby Slovakia (okres Levice) a Klubu priateľov civilnej ochrany Prievidza.

Z dôvodu precvičenia spolupráce a vzájomného spoznania sa, boli vytvorené zmiešané družstvá z členov uvedených jednotiek, ktoré si na piatich stanovištiach precvičili nasledujúce činnosti:

- vyhľadanie osoby v zadymenom priestore a následné poskytnutie prvej pomoci,
- topografia a orientácia v teréne za využitia mapy,
- hod záchranným kolesom tak, aby neprišlo k zraneniu zachraňovanej osoby,
- obsluha čerpadiel,
- viazanie uzlov, sebaistenie, zlaňovanie,
- obsluha elektrocentrály, osvetlenie miesta zásahu za využitia osvetľovacej techniky,
- stavanie stanu,
- záchrana topiaceho s využitím psa,
- evakuácia osôb z vodnej plochy pomocou člna,
- obsluha rádiostaníc.

Po vykonaní prípravy prebiehali medzi zúčastnenými priateľské rozhovory, kde sme si čo-to povedali o svojich starostiach a radoostiach, ako aj víziách do budúcnosti. Hlavne sa však vytvorili predpoklady na budúcu spoluprácu, čo bolo taktiež cieľom prípravy. Záverom sa patrí poďakovať všetkým zúčastneným a tešíme sa na skoré stretnutie pri podobných akciách.

Mgr. Igor Janšák
vedúci odboru KR OÚ Senica
Foto: archív autora

Skúsenosti, poznatky a odporúčania

Ochrana obyvateľstva pred účinkami mimoriadnych udalostí v podmienkach obcí

Sme svedkami každodenných reálnych nebezpečenstiev, havárií, živelných pohrôm, ohrozenia zdravia, teroristických útokov, rôznych mimoriadnych udalostí, ktoré vznikajú väčšinou nečakane. Posledné roky nás tieto mimoriadne udalosti ohrozujú bezprostredne a priamo v mieste bydliska alebo pracoviska, na dopravných komunikáciách a pri každodennej činnosti. Z uvedeného dôvodu, ale aj z hľadiska iných súvislostí, napríklad medzinárodných, nás tieto udalosti nesmú zastihnúť nepripravených.

Na tento účel je právne a funkčne určený systém civilnej ochrany obyvateľstva zameraný na ochranu života, zdravia a majetku. Využíva analýzu možného ohrozenia, získané skúsenosti z preventívnych opatrení a zo záchranných prác pri vzniku mimoriadnych udalostí na konkrétnom území. Orgány krízového riadenia obcí, okresov a krajov prijímajú opatrenia na znížovanie rizík ohrozenia, určujú postupy a činnosti pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí. Rôznymi formami a metódami pripravujú obyvateľstvo na sebaobranu a vzájomnú pomoc.

Z praxe vieme, že postihovaní sú nielen ľudia, ich životy a zdravie, ale aj územie a majetok obcí, jednotlivých regiónov a miest s vysokou koncentráciou obyvateľstva. Často sa vyskytujú živelné pohromy s povodňami príválového charakteru, povodňami podľa ročných období, zosuvy pôdy vyvolané prírodou alebo ľudskou činnosťou. Na naše ohrozenie vplývajú atmosférické poruchy, víchrice, búrky, prietrže mračien, krupobitie, lavíny, suchá, snehové kalamity, námrazy, lesné a iné požiare nevynímajúc ostatné udalosti, akými sú najmä teroristické útoky a vojenské konflikty.

Starostovia obcí sú si vedomí, že za plnenie úloh civilnej ochrany podľa zákona Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o civilnej ochrane) sú zodpovední oni. Podľa uvedeného zákona má fyzická osoba právo na včasné varovanie pred hroziacim nebezpečenstvom, na zabezpečenie prostriedkov individuálnej ochrany, na evakuáciu a ukrytie. Neoddeliteľnou súčasťou sú informácie o spôsobe ochrany. Fyzická osoba má však aj povinnosti, ktoré sú orientované na poskytovanie bezprostrednej pomoci pri plnení úloh civilnej ochrany, najmä osobnými úkonmi pri ohrození života, zdravia a vecnými

SCHOPNOSŤ starostov obcí zabezpečovať úlohy a opatrenia pri ochrane obyvateľstva pred účinkami mimoriadnych udalostí je predmetom ich kompetencií. KOMPETENCIA starostu obce v tejto oblasti je súhrnom odborných vedomostí, praktických zručností, skúseností a charakterových vlastností, ktorá podporuje DOSIAHNUTIE CIEĽA.

úlohami pri ochrane majetku obyvateľstva. Fyzické osoby sú povinné zúčastniť sa na plnení úloh civilnej ochrany osobnými úkonmi. Osobnými úkonmi sa rozumie každá fyzická i duševná činnosť, ktorá sa vyžaduje v záujme ochrany života, zdravia a majetku v čase mimoriadnej udalosti. Od osobných úkonov môžu byť konkrétne osoby oslobodené, ktoré to sú, podrobnejšie spresňuje zákon o civilnej ochrane v § 24. Právnickej osobe, fyzickej osobe – podnikateľovi, alebo fyzickej osobe možno po vyhlásení mimoriadnej situácie uložiť písomným príkazom povinnosť, poskytnúť vecné plnenie na zvládnutie úloh pri mimoriadnej udalosti. Pri ukladaní vecných plnení treba prihliadať na to, aby sa tým neohrozila výživa toho, kto vec poskytol, jeho rodiny a tiež chod jeho hospodárskych zariadení.

Riešenie ochrany obyvateľstva si vyžaduje, aby starosta obce, ktorého úlohou je zabezpečiť spoľahlivú ochranu obyvateľstva (od vzniku a následkov ohrozenia, prostredníctvom varovania, až po vykonanie záchranných prác a postupnú obnovu územia), mal kvalifikovaný štáb civilnej ochrany. K tomu je

potrebné organizovať systematické odborné vzdelávanie, čiže špecializovanú teóriu a riadenú praktickú činnosť. Pripraviť sa tak, aby sme v prípade ohrozenia života, zdravia, alebo majetku boli schopní samostatne konať a vzájomne si pomáhať.

Orgány krízového riadenia, štáb civilnej ochrany obce, krízový štáb obce, komisie, jednotky CO musia nevyhnutne pravidelne zabezpečovať a kontrolovať pripravenosť obce na mimoriadne udalosti. Na túto úlohu si starosta obce vyberá odborne spôsobilé osoby.

Pri variantnom riešení a posudzovaní otázok ochrany obyvateľstva v obci je dôležité vyjasniť si, či:

Riešiť úlohy a opatrenia **najmä po vzniku** mimoriadnej udalosti. Prijímať opatrenia k danej situácii, ktorá v obci nastala za predpokladu, že vieme, aký bude mať charakter, rozsah a následky.

Alebo zabezpečovať **pripravenosť obce na vznik ohrozenia** kvalifikovane, s prehľadom a so znalosťou, ako postupovať a ktoré otázky riešiť prioritne. Akým spôsobom a kedy si preveriť sily a prostriedky s materiálным a technickým zabezpečením.

Na základe poznatkov, ktoré prezentovali starostovia obcí okresu Kežmarok, Michalovce, Trebišov, Poprad a skúseností z nácvikov štábu, odbornej prípravy obyvateľstva a jednotiek civilnej ochrany pre potrebu územia obce je dôležité, aby obec pri plnení úloh ochrany obyvateľstva:

Zabezpečovala varovanie obyvateľstva, vyzozumenie členov orgánu krízového riadenia obce, okresu, evakuáciu a ukrytie osôb pred hroziacim nebezpečenstvom a organizovala s veliteľom zásahu záchranné práce.

Varovanie obyvateľstva a poskytovanie tiesňových informácií musí zodpovedať hroziacemu nebezpečenstvu, predovšetkým z hľadiska jeho účinnos-

ti. Postupuje sa zväčša na základe pripravených podkladov plánu ochrany obyvateľstva územia obce s prihliadnutím na konkrétnu situáciu.

Varovanie obyvateľstva a poskytovanie informácií uskutočňovala prostredníctvom sirén, alebo inými informačnými prostriedkami – miestnym informačným systémom obce.

Po zaznení varovných signálov Všeobecné ohrozenie alebo Ohrozenie vodou nasledovala informácia, z ktorej sa obyvateľstvo dozvie, čo sa stalo, kde sa to stalo, aké nebezpečenstvo hrozí, ako sa má obyvateľstvo správať a ako prakticky konať. Hlavným cieľom je ochrana života a zdravia obyvateľstva, majetku a v neposlednej miere hospodárskych zvierat. Pri poruche miestneho informačného systému je potrebné mať náhradný spôsob varovania a informovania (využitím zložiek IZS, megafónmi, mobilmi, pričom netreba zabúdať na imobilné osoby a nepočujúcich).

Dôležité je, aby obec mala pripravený systém a premyslené informácie textového a iného charakteru o situácii v mieste vzniku mimoriadnej udalosti. Informácie musia obsahovať aj opatrenia pre osobné úlohy a vecné plnenie.

Etapa rozhodovania a riešenia

Zo skúseností a poznatkov pri riešení mimoriadnych udalostí vyplýva, že obec koordinuje plnenie úloh v súčinnosti s právnickými osobami, fyzickými osobami – podnikateľmi a s ostatnými fyzickými osobami.

Riadi záchranné práce, ak nepatria do pôsobnosti orgánov štátnej správy, právnických osôb alebo fyzických osôb – podnikateľov na území obce. Pri riadení záchranných prác môže uložiť povinnosti podľa § 21 a 23 zákona o civilnej ochrane.

Starosta obce vydáva rozhodnutia a príkazy, ktoré sa týkajú organizácie a riadenia záchranných prác, najmä na vykonanie záchranných prác, na uzatvorenie miesta mimoriadnej udalosti a na zabezpečenie postihnutého obyvateľstva. Organizuje a riadi záchranné práce vo svojej pôsobnosti a spolupracuje s veliteľmi zložiek integrovaného záchranného systému, najmä s veliteľom zásahu. Koordinuje činnosť jednotiek civilnej ochrany pre potrebu obce s veliteľom zásahu a informuje orgány krízového riadenia okresu.

Uvádzame možný model rozhodovania – riadenia činnosti starostu obce po vzniku mimoriadnej udalosti.

Etapa rozhodovania

MIMORIADNA UDALOSŤ A ČINNOSŤ PO JEJ VZNIKU ALEBO PO VYHLÁSENÍ MIMORIADNEJ SITUÁCIE

1. Zistenie informácie o mimoriadnej udalosti, overenie, prieskum, kontrola

2. Postačujú informácie na rozhodovanie a riadenie?

3. Čo som prieskumom a kontrolou zistil?

5. Čo musím urobiť ako prvé a aké mám na to možnosti, sily a prostriedky?

4. Aké varianty sú najvhodnejšie na riešenie mimoriadnej udalosti?

Ďalej z uvedeného vyplýva variantný spôsob riešenia. Príklad:

Vyžaduje si rozsah ohrozenia a predpokladaný vývoj mimoriadnej udalosti vyhlásiť mimoriadnu situáciu alebo III. stupeň povodňovej aktivity?

Po vyhlásení mimoriadnej situácie a III. stupňa povodňovej aktivity alebo evakuácie, nasleduje neodkladná informácia pre orgány krízového riadenia okresu.

Hlavné úlohy pri záchranných prácach v obci:

- uvedenie síl a prostriedkov do pohotovosti,
- rozvinutie miesta riadenia,
- zaujatie záložného miesta riadenia,
- určenie komunikácií na záchranné práce,
- uzatvorenie ohrozeného alebo postihnutého priestoru,
- vytvorenie podmienok na prežitie ohrozeného alebo postihnutého obyvateľstva,
- skončenie prác na ohrozenom území, alebo na území postihnutom mimoriadnou udalosťou,
- povolanie na osobné úkony,
- vecné plnenie,
- odvolanie síl a prostriedkov po vykonaní záchranných prác.

Zabezpečuje podľa potreby ďalšie zasadnutia krízového štábu alebo povodňovej komisie. Vede evidenciu vykonaných záchranných prác (nasadené

sily a prostriedky a ich činnosť). Podľa možnosti tiež rozsah vzniknutých škôd. Spolupracuje s výjazdovou skupinou okresného úradu. Ak bola vyhlásená evakuácia, kontroluje jej priebeh. Podľa priebehu záchranných prác a konkrétnej situácie si môže vyžiadať na pomoc ďalšie záchranné zložky IZS. Zabezpečuje informačný tok – predkladá pravidelné informácie v zmysle vyhlášky Ministerstva vnútra SR č. 388/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečovanie technických a prevádzkových podmienok informačného systému CO.

V prípade povodne predkladá priebežnú správu o povodňovej situácii podľa vyhlášky MŽP SR 252/2010 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o predkladaní priebežných správ o povodňovej situácii. Z praxe vieme, že **povodňová situácia** je stav, keď hrozí nebezpečenstvo povodne, alebo povodeň už vznikla.

Dôležitou súčasťou tejto činnosti sú tiež informácie o úlohách, ktoré mali byť

vykonané z hľadiska preventívnych opatrení na ochranu pred povodňami, opatrenia v čase povodňovej situácie a opatrenia po povodni.

Veľa krát sa v praktickej činnosti obchádzajú informácie o hlavných úlohách prijatých napríklad pri živelnej pohrome – t. j. dokumentovať najmä problémy a nedostatky pri vykonávaní opatrení na ochranu pred povodňami. Chýbajú návrhy a východiská. Ďalej sú to informácie o prijatých opatreniach v obci na odstránenie zistených nedostatkov – ich reálnosť z hľadiska nasadených síl a prostriedkov. Pre riadenie a rozhodovanie sú rozhodujúce informácie, aké požiadavky vo vzťahu k riešenej situácii je dôležité splniť vo vzťahu k obyvateľstvu obce. Podľa zákona o civilnej ochrane obec vypracúva plán ochrany obyvateľstva, oboznamuje sa s havarijnými plánmi podnikov a prevádzok na svojom území a informuje obyvateľstvo a verejnosť podľa § 15a uvedeného zákona. Je to veľmi dôležitá úloha, ako vyplýva zo skúseností riešenia mimoriadnych udalostí na Slovensku.

Informácie pre verejnosť musia zahŕňať najmä:

- A) informácie o zdrojoch ohrozenia na území obce,
- B) informácie o možnom rozsahu mimoriadnej udalosti a následkoch na postihnutom území a životnom prostredí,
- C) ak sú na území prevádzky alebo sklady s nebezpečnými látkami (NL), ich nebezpečné vlastnosti a označenie látok a prípravkov, ktoré by mohli spôsobiť mimoriadnu udalosť,
- D) informácie o spôsobe varovania oby-

- vateľstva a o záchranných prácach,
- E) úlohy a opatrenia po vzniku mimoriadnej udalosti, kolektívnej a individuálnej ochrane,
- F) podrobnosti o tom, kde sa dajú získať ďalšie informácie súvisiace s plánom ochrany obyvateľstva.

Zvláštnu pozornosť musí obec pri príprave na riešenie mimoriadnych udalostí venovať spôsobu a zabezpečovaniu (ak si to situácia vyžaduje) **evakuácie obyvateľstva**.

Väčšinou po prevzatí správy o hrozbe, alebo vzniku mimoriadnej udalosti a následnom vyhlásení mimoriadnej situácie sa organizuje a vykonáva krátkodobá alebo dlhodobá evakuácia obyvateľstva z ohrozeného územia. Závisí to od konkrétnej situácie na území. Plán evakuácie obce je spracovaný podľa zákona o civilnej ochrane a vyhlášky MV SR č. 328/2012 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o evakuácii. Pri výmene skúseností so starostami obcí im nerobí problém spracovať zámer zabezpečenia evakuácie. Všetci starostovia obcí na odborných prípravách a zhromaždeniach potvrdzujú, že ich hlavnou úlohou je vyhlásiť, zabezpečiť, riadiť a vykonávať evakuáciu osôb, zvierat a vecí v obci:

- v prípade, že následky živelnej pohromy (povodeň, zosuv pôdy, ap.) dočasne, alebo dlhodobo neumožňujú pobyt osôb a zvierat v katastrálnom území obce,
- pri veľkých lesných požiaroch, zadymení v blízkosti obce,
- pri ohrození nebezpečnými látkami, ktoré časovo, alebo podľa vzdialenosti a koncentrácie meteorologickej

- situácie dovoľuje vykonať evakuáciu,
- mimoriadnej udalosti – havárii na vodnej stavbe nad obcou.

Ukrytie a evakuácia obyvateľstva musia byť primerané a zodpovedať hroziacemu nebezpečenstvu.

Pri evakuácii je obecný úrad spolu s krízovým štábom a komisiami oprávnený využiť všetky zložky IZS na zabezpečenie opustenia ohrozených priestorov, niekedy aj použitím donútenia.

Samovoľná evakuácia sa rieši v obciach bezodkladne usmerňovaním neorganizovaného opúšťania ohrozeného územia, spresňovaním evakuačných trás a zamedzením prístupu obyvateľstva na ohrozené územie (vyhláška MV SR č. 328/2012 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o evakuácii, § 3, ods. 4).

Taktiež je potrebné určiť priestor, z ktorého sa bude vykonávať plánovaná evakuácia. V závislosti na ohrození sa plánuje evakuácia celej obce, alebo len niektorých jej častí. Tento priestor je možné vyčleniť slovne, opisne, alebo aj znázornením na mape s vhodným popisom, čo je prehľadnejšie.

Informácii o vyhlásení evakuácie predchádza spohotovosť evakuačnej komisie a evakuačných zariadení, kontrola evakuačných trás a materiálno-technického zabezpečenia evakuačných zariadení podľa zvláštného postupu a časového harmonogramu.

Starostovia obcí potvrdili, že evakuáciu zabezpečujú premiestnením osôb, predmetov kultúrnej hodnoty, technického zariadenia, prípadne strojov a materiálov na zachovanie nevyhnutnej výroby a nebezpečných látok z miest ohrozených mimoriadnou udalosťou. Vlastná evakuácia sa organizuje z miest ohrozenia do miesta, kde je pre obyvateľstvo zabezpečené náhradné núdzové ubytovanie a núdzové stravovanie, pre zvieratá ustajnenie a pre veci uskladnenie. Prednostne sa evakuácia plánuje pre matky s deťmi do 15 rokov, pacientov v zdravotníckych zariadeniach, domovoch dôchodcov, osoby zdravotne postihnuté a osoby, ktoré ich sprevádzajú.

Umiestnenie evakuačných zariadení v obci (podľa možností aj mimo nej) majú starostovia dopredu zabezpečené podľa plánu evakuácie. Konkrétne miesta činnosti evakuačnej komisie a evakuačných zariadení v obci sa určujú opisne resp. zakreslením do mapy alebo

Možný príklad riešenia úloh v obci

ROZHODNUTIE, ZÁMER, POSTUP A ROZDELENIE ÚLOH – UVEDOMENIE SI ZDPOVEDNOSTI ZA PRIJATÉ ROZHODNUTIA

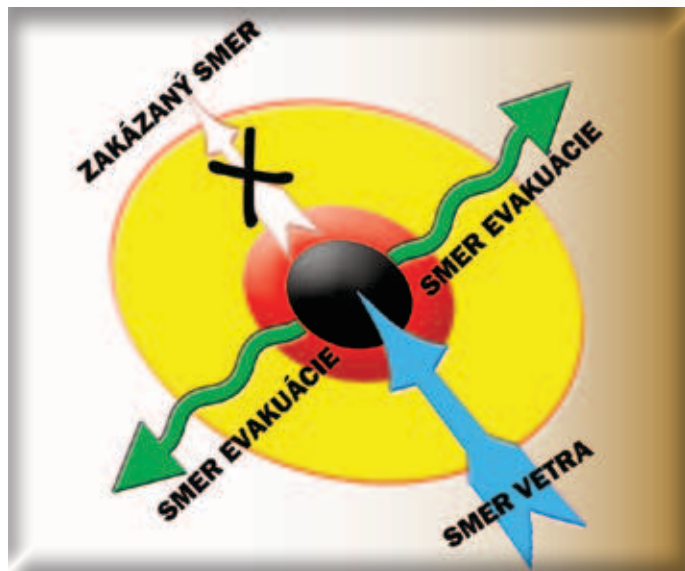
Nahlásenie situácie orgánom riadenia a informácia o prijatých a realizovaných opatreniach

Príkaz na vykonanie záchranných prác

Požiadavky na dodatočné opatrenia a úlohy

Kde sa môžu vyskytnúť ďalšie nebezpečenstvá a ohrozenia?

Plnenie a kontrola úlohy – sú všetky ohrozenia zdolané?

schémy zjednodušenej katastrálnej mapy.

Prehľady a počet evakuovaných osôb, zvierat a vecí spôsobujú starostom problémy, nakoľko väčšina osôb je počas týždňa na pracoviskách mimo obce. Často sa uvádza, čo potvrdzuje aj prax, súhrnný odhad počtu osôb (maximálny počet), tiež odhad počtu zvierat a vecí, ktoré bude potrebné evakuovať z ohrozeného územia podľa konkrétneho druhu ohrozenia, napríklad, ak je časť obce ohrozená prielomovou vlnou z vodnej stavby a celá obec únikom nebezpečnej látky z mäsokombinátu v blízkom meste, možnej havárie cisternového vlaku z blízkej železničnej trasy alebo potrubia, ap.

Prehľad síl a prostriedkov na zabezpečenie evakuácie v obci závisí od jej možností, hlavne veľkosti, počtu obyvateľstva a toho, odkiaľ sa evakuácia bude vykonávať. Okrem odborného zabezpečenia sa ochrana evakuantov v prípade potreby rieši aj ukrytím a použitím prostriedkov individuálnej ochrany. Pri krátkodobej evakuácii sa rozsah plnenia úloh spojených s odborným zabezpečením určí na základe skutočnej potreby.

V prehľade o odbornom zabezpečení evakuácie, ktorý je v pláne evakuácie obce, je zverejnené, kto je za jednotlivé oblasti zabezpečenia evakuácie zodpovedný:

1. Poriadkové a bezpečnostné zabezpečenie

Úlohy tohto zabezpečenia plní Policajný zbor podľa zákona o Policajnom zbore. V prevažnej väčšine obcí

vykonáva evakuácia,

- usmerňovanie dopravy cez obec a na evakuačnej trase,
- zabezpečovanie poriadku na ohrozenom území a v evakuačnom zariadení,
- kontrola vstupu a vjazdu na ohrozené územie.

2. Dopravné zabezpečenie

Zahrňa plánovanie, prípravu a prepravu evakuantov, zvierat a vecí mimo ohrozeného územia obce. Za prepravu cestnými dopravnými prostriedkami sa určujú zodpovedné osoby. Ak je evakuácia organizovaná aj železničnými prostriedkami, tak isto je učený zodpovedný kolektív osôb. Závisí od počtu evakuovaných a ich zloženia.

3. Zdravotnícke zabezpečenie

Problémom by v obciach nemalo byť zdravotnícke zabezpečenie, nakoľko sa tam nachádza stredný zdravotnícky personál a dobrovoľné vyškolené zdravotnícke hliadky. Zdravotnícke

pri krátkodobej evakuácii tieto úlohy zabezpečujú poriadkové hliadky. Tu sú rozhodujúce úlohy aj pre obecnú políciu a obecné poriadkové hliadky. Pri plnení tejto úlohy niekedy vypomáhajú aj požiarni hliadky. Úlohy tohto zabezpečenia sú nasledovné:

- uzatvorenie ohrozeného územia, z ktorého sa

zabezpečenie sa realizuje v zmysle § 2 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Tu sa však zodpovednosť rozdeľuje na:

- činnosť v ohrozenom území** – poskytovanie neodkladnej zdravotnej starostlivosti evakuantom,
- činnosť na evakuačnej trase** – poskytovanie neodkladnej zdravotnej starostlivosti evakuantom. Tu sa berie do úvahy počet evakuovaných osôb a dĺžka trasy.
- činnosť v mieste ubytovania** – poskytovanie zdravotnej starostlivosti a zabezpečovanie hygienických opatrení.

Miesta ubytovania sa riešia buď v školách, kultúrnych domoch alebo iných zariadeniach, ak nie sú v oblasti ohrozenia, poprípade v blízkom okolí a v susedných obciach. V mieste ubytovania sa poskytuje zdravotnej starostlivosti a neodkladnej zdravotnej starostlivosti vykonáva spolu s **protiepidemiologickými a hygienickými opatreniami**. Problémom, čo treba otvorene konštatovať, sú najmä osady. Potvrdzujú to skúsenosti s ubytovaním obyvateľstva počas povodní napríklad v meste Krompachy, obciach Bystrany a Jarovnice.

4. Zásobovacie zabezpečenie

Starostovia obcí majú premyslené aj zásobovacie zabezpečenie. Problémy vznikajú najmä s poskytovaním pitnej a úžitkovej vody, nakoľko územie postihnuté povodňou je kontaminované. Dodávky sa potom zabezpečujú s pomocou okresných

krízových štábov. Zásobovacie zabezpečenie zahrňa núdzové zásobovanie evakuantov (základné potraviny, pitná voda, ošatenie). Obdobne si v plánoch evakuácie starostovia úlohy rozdeľujú na činnosti:

- na evakuačnej trase vo väčších obciach,
- v evakuačnom zariadení (evakuačné zberné miesto, ak je takéto vytvorené napríklad vo veľkých obciach nad 1 500 – 2 000 obyvateľov, evakuačné stredisko, stanica nástupu, stanica výstupu, regulačné stano-

višie, kontrolné stanovište, miesto núdzového ubytovania evakuantov. Všade sú určené zodpovedné osoby za každé jednotlivé evakuačné zariadenie),

c) v menších obciach do 500 obyvateľov sú evakuačné zariadenia kumulované napríklad do evakuačného strediska, ktoré môže plniť aj ostatné funkcie. Samozrejme, okrem staníc nástupu a výstupu – miesta ubytovania.

- zákon č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 328/2012 Z. z. o zabezpečovaní evakuácie v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška Ministerstva vnútra SR č. 388/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečovanie technických a prevádzkových podmienok informačného systému civilnej ochrany v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 533/2006 Z. z. o podrobnostiach o ochrane obyvateľstva pred účinkami nebezpečných látok v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 523/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie záchranných prác a organizovania jednotiek civilnej ochrany v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 303/1996 Z. z. na zabezpečovanie prípravy na civilnú ochranu v znení neskorších predpisov.

V obciach do 500 obyvateľov je problém **veterinárneho zabezpečenia** evakuácie, nakoľko nie sú na to sily a prostriedky, pokiaľ by išlo o ohrozenia viacerých obcí a väčšieho územia naraz. Išlo by najmä o určenie spôsobilosti zvierat na evakuáciu, opatrenia na zabránenie vzniku epidémií a nákaz. Rieši sa to prakticky – následne cez koordináciu činností, ktorú zabezpečuje okresný krízový štáb.

Ukrytie osôb v obciach sa v mierových podmienkach, napríklad pri úniku nebezpečných látok, zabezpečuje v improvizovaných úkrytoch s využitím prirodzených vlastností stavieb, uzatvorením a utesnením okien rodinných domov, vypnutím ventilácie ap. Improvizovaným úkrytom môže byť rodinný dom, predajňa, kultúrny dom, teda aj iný objekt, kde môžeme opatrenia na improvizované ukrytie uskutočniť. Za predpokladu, ak

sa nenachádza v pásme priameho ohrozenia nebezpečnou látkou, alebo výparmi nebezpečnej látky a podľa meteorologickej situácie a koncentrácie látky v ovzduší.

Spresenie personálneho obsadenia orgánov krízového riadenia, krízového štábu, štábu CO obce, zloženia jednotiek civilnej ochrany pre potrebu územia, materiálo-technického zabezpečenia s určením spôsobu odbornej prípravy školení a praktických nácvikov.

PaedDr. Ľubomír Betuš, CSc.

SKR MV SR, oddelenie KP

Ilustračné foto: **archív redakcie**

Použité zdroje:

- zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov,

Pracovná schéma Plánovanie na úrovni orgánov krízového riadenia obcí a miest

Slovenské predsedníctvo v Rade Európskej únie

37. stretnutie

generálnych riaditeľov pre civilnú ochranu

V dňoch 26. až 28. septembra sa v Účelovom zariadení Hotela Bôrik v Bratislave uskutočnilo jedno z ďalších úspešných stretnutí generálnych riaditeľov civilnej ochrany, ktoré sa odohralo počas predsedníctva Slovenskej republiky v Rade Európskej únie.

Každých šesť mesiacov sa generálni riaditelia zodpovední za národnú civilnú ochranu v ich krajinách schádzajú v štáte, ktorý práve predsedá Rade, aby sa pokúsili o ďalšiu konsolidáciu európskej spolupráce v oblasti reakcie na katastrofy. Partnerstvo 34 štátov zložených z európskej dvadsať osmičky, spolu so šiestimi participujúcimi štátmi, tiež známe ako Mechanizmus civilnej ochrany Európskej únie koordinuje pomoc obetiam v prípade veľkej katastrofy. Zároveň spolupracujú v oblasti prevencie a usilujú sa o zlepšenie rýchlosti reakcie a zvýšenie kapacít síl a prostriedkov pri vzniku katastrof, a to ako vo vnútri, tak aj mimo územia Európskej únie.

Sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (SKR MV SR) sa po úspešnom júlovom workshope, s podporou Hasičského a záchranného zboru Slovenskej republiky, opäť ujala organizácie náročného podujatia.

Oficiálne otvorenie mítingu sa odohralo nasledujúci deň 27. septembra v konferenčných priestoroch Hotela Bôrik. Zástupcovia Európskej Komisie na čele s generálnou riaditeľkou DG ECHO (Generálne riaditeľstvo pre civilnú ochranu a humanitárnu pomoc) Monique Pariat sa zhostili moderátorskej pozície a predstavili program na nasledujúce dni. Témy zahŕňali široké spektrum aktuálnych a strategických problematík, ktoré boli podrobnejšie obsiahnuté v jednotlivých prezentáciách a nasledované priestorom na diskusiu medzi zúčastnenými.

Medzi mnohými boli predstavené a prezentované aj tieto témy:

- Všeobecný prehľad o politike Európskej únie v oblasti civilnej ochrany.
- Reakcia na teroristické útoky – výzvy a poučenie civilnej ochrany, záchranných služieb a predstavenie predbežných výsledkov minulotýždňového workshopu v Bruseli.
- Aktuálny stav Európskej núdzovej kapacity na reakciu – European Emergency Response Capacity (Voluntary Pool) a Európskeho lekárskeho zboru – European Medical Corps.

- Zlepšenie odolnosti kritickej infraštruktúry – prezentácia slovenského predsedníctva.
- Výmena skúseností francúzskej delegácie – reakcia a poučenia po teroristických útokoch vo Francúzsku (Paríž, Nice).
- Organizácia civilnej ochrany v Cyperskej republike a podelenie sa so skúsenosťami z tohtoročných lesných požiarov na ostrove.

*Sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra SR
ďakuje Hasičskému a záchrannému zboru Slovenskej republiky, najmä všetkým, ktorí sa aktívne podieľali na poskytnutí a prezentácii hasičskej techniky a všetkým tým, ktorí sa osobne zúčastnili a výraznou mierou pomohli organizátorom uľahčiť logistiku a bezpečne prepravili všetkých účastníkov na miesta určenia. Ešte raz,
SRDEČNÁ VĎAKA.*

- Sendaiský akčný plán a iné.

Po ukončení rokovaní na Bôriku sa delegácie vrátili do svojich hotelov, odkiaľ sa následne presunuli na miesto začiatku programu oficiálnej večere. Účastníci sa nalodili na loď, ktorá ich v sprievode lode Hasičského a záchranného zboru odviezla proti prúdu Dunaja k Devínu. Táto časť programu slúžila aj ako ukážka hasičskej techniky zakúpenej z prostriedkov Európskej únie, ktorá je súčasťou výbavy používanej pri reakcii na vznik mimoriadnych udalostí, akými sú napríklad povodne. Po doplávaní a vylodení mali hostia príležitosť vidieť praktickú ukážku a prezentáciu ďalších kusov hasičskej výbavy a techniky, ktoré sa pravidelne používajú pri zdoľávaní katastrof. Nasledujúci deň (28. septembra)

sa pokračovalo podľa programu, kedy boli predstavené a prezentované zvyšné témy. Generálna riaditeľka sekcie krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky Lenka Hmírová prezentovala úspešnú iniciatívu – súťaž Ochránarik očami detí, ako príklad veľmi dobrej formy výučby a práce s deťmi pri zvyšovaní povedomia o úlohách civilnej ochrany a záchranných zložiek pri vzniku mimoriadnych udalostí. Zahraničné delegácie ocenili takúto formu práce, ktorá je jedným zo základných stavebných kameňov vo fáze prevencie a pripravenosti na mimoriadne udalosti a zdôraznili jej nenahraditeľnosť v systéme krízového manažmentu. Po dokončení poslednej prezentácie sa oficiálny program a tým aj celé stretnutie ukončilo. Slovenská delegácia sa poďakovala všetkým za

ich príspevky a aktívnu účasť na diskusiách, ktorých výsledkom bude dokument, ktorý pomôže slovenskému predsedníctvu pri naplnení ďalších cieľov.

Môžeme skonštatovať, že celé stretnutie prebehlo bez vážnych komplikácií a všetci zúčastnení si so sebou odniesli cenné skúsenosti, nové poznatky a zoznámili sa s novými ľuďmi. Veríme, že im ostane aj pekná spomienka na naše hlavné mesto, ktoré im v rámci slovenského predsedníctva pripravilo príjemné a vhodné prostredie na spoločné riešenie tak dôležitej problematiky, akou civilná ochrana určite je.

Mgr. Pavol Baričič
SKR MV SR
Foto: Vladimír Benko

Stretnutie expertov z oblasti ochrany kritickej infraštruktúry

Sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v spolupráci s Európskou komisiou zorganizovala v dňoch 26. až 28. septembra odbornú konferenciu na tému Ochrana kritickej infraštruktúry (EÚ-USA-KANADA). Tejto konferencie, v poradí už siedmej, ktorá sa prvýkrát konala na Slovensku a to v Senci, sa zúčastnilo takmer 70 expertov na európskej úrovni, vrátane zástupcov z Európskej komisie, USA a Kanady. Jej cieľom bolo pokračovať v krokoch vedúcich k zlepšeniu odolnosti najdôležitejšej (kritickej) infraštruktúry voči konkrétnym súčasným ale aj globálnym hrozbám, s prioritou ochrany pred teroristickými útokmi.

Odbornú časť konferencie, ktorá prebiehala 27. a 28. septembra, otvoril za sekciu krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky národný expert na kritickú infraštruktúru Ing. Peter Petrovič, ktorý zároveň predstavil celú agendu a nasledovné témy odbornej konferencie:

- ochrana najdôležitejších objektov, napríklad energetická sieť, produktovody a plynárenská sieť, sieť na distribúciu vody, cestná a železničná doprava, záchranné služby ap.,
- informačná bezpečnosť a kybernetická sieť, napr. prenos informácií (Internet, SCADA siete,...), siete mobilných operátorov, e-banking/

Section of Crisis Management of the Ministry of the Interior, Slovak Republic, in cooperation with the European Commission, held the expert conference on Critical Infrastructure Protection (European Union - United States - Canada) on September 26 – 28. The conference, the 7th in order, took place in Slovakia for the first time and it was attended by nearly 70 experts at the European level including representatives from the European Commission, US and Canada. Its aim was to continue in steps leading towards the major (critical) infrastructure resilience towards particular topical and global threats with priority to protection against terrorist attacks.

finančné systémy ap.,

- manažérska/organizačná sieť, kde ľudský faktor hrá dôležitú úlohu.

Následne vystúpili viacerí domáci aj zahraniční experti z Európskej komisie, USA a Kanady s odbornými prezentáciami na tému aktuálnych hrozieb a kľúčových problémov. Medzi ne patrí v poslednej dobe najmä terorizmus a čoraz častejšie aj hrozba kybernetických útokov, ktoré predstavujú vážnu hrozbu pre najdôležitejšiu infraštruktúru. Odborníci z oblasti ochrany kritickej infraštruktúry taktiež diskutovali aj na tému trendov a výhľadov do budúcnosti v súvislosti s ochranou kritickej infraštruktúry, kritickej infraštruktúry.

Súčasťou konferencie bola aj praktická ukážka jedného z objektov dôležitej infraštruktúry na Slovensku a to vodnej stavby v Gabčíkove. Účastníci sa priamo v útrobach vodnej stavby Gabčíkovo, ktorá je najväčšou stavbou svojho druhu na Slovensku, dozvedeli zaujímavé a konkrétne informácie z histórie stavby, jej fungovania a mohli sa presvedčiť o významnosti tohto diela nielen pre Slovenskú republiku, ale aj pre okolité štáty.

Účastníci konferencie boli vyzvaní na aktívnejšie úsilie vedúce k zlepšovaniu ochrany kritickej infraštruktúry a využitiu informačných nástrojov ako napr. GIST (tzv. Global Infrastructure Security Toolkit) a CIWIN (tzv. Critical Infrastructure Warning Information Network), vrátane zdieľania dokumentov a prípadových štúdií, ktoré boli predstavené na konferencii. Dôraz by mal byť kladený na prioritné témy so spoločným záujmom – a to zodolnenie elektrickej rozvodnej siete a zlepšenie zabezpečenia prevádzkových technológií.

V závere stretnutia sa účastníci zhodli na potrebe odborných seminárov, školení a pokračovaní v diskusiách o témach terorizmu, kybernetickej bezpečnosti a prírodných rizikách.

PhDr. Veronika Snováková

SKR MV SR

Foto: Štefan Dírěš

Konferencia EEODN – CBRN v Košiciach

Medzi prvé veľmi významné aktivity Slovenskej republiky v rámci jej predsedníctva v Rade EÚ pre oblasť bezpečnosti a boja proti terorizmu je možné zaradiť konferenciu siete European Explosive Ordnance Disposal Network (EEODN) – Európska sieť špecializovaných pyrotechnikov zaoberajúcich sa likvidáciou výbušných systémov, munície a výbušnín a v posledných rokoch aj oblasťou boja proti CBRN hrozbám (chemickým, biologickým a radiačno-nukleárnym), ktorá sa uskutočnila 12. až 15. júla v Košiciach. Slávnostné otvorenie konferencie sa konalo za účasti štátneho tajomníka Ministerstva vnútra SR Rudolfa Urbanoviča, rektorky Akadémie Policajného zboru Doc. JUDr. Lucie Kurilovskej, PhD. a prvého viceprezidenta Policajného zboru plk. JUDr. Jaroslava Málíka.

V dňoch 12. až 13. júla boli plánované odborné prednášky v hoteli Hilton Košice. Praktický tréning účastníkov konferencie podľa plánovaných scenárov spojený aj s ukážkami techniky, pokračoval od 14. júla v objekte Ministerstva vnútra SR Bočiar Košice a 15. júla vo vojenskom výcvikovom stredisku Valaškovce v blízkosti Humenného. Tam prebiehali ukážky likvidácie výbušnín.

Prvé úvodné koordinačné stretnutie organizátorov podujatia, organizované Prezidiom Policajného zboru, kde som bol pozvaný v súvislosti s dlhoročnou spoluprácou s Kriministickým a expertíznym ústavom v Košiciach pre oblasť CBRN, sa uskutočnilo už 25. júna 2015 na Prezídiu PZ v Bratislave. Ďalšie stretnutia prebehli v polovici prvého polroka tohto roka. Hlavnými organizátormi konferencie boli Kriministický a expertízný ústav Policajného zboru (KEÚ PZ) – oddelenie pyrotechniky zastúpené pplk. Ing. Jánom Pustelníkom a pplk. Ing. Jánom Kurtom, ďalej Akadémia Policajného zboru v Bratislave zastúpená

mjr. Mgr. Ingrid Weissovou a npor. Mgr. Stanislavom Strakom, odbor odhaľovania nebezpečných materiálov a environmentálnej kriminality zastúpený pplk. Ing. Máriom Kernom. Samozrejme, na príprave konferencie, ale hlavne jej praktickej časti, sa zúčastnilo za slovenskú stranu mnoho ďalších odborníkov. Konferencia bola financovaná hlavne z grantu EEODN a Europolu.

Konferencie sa zúčastnili zástupcovia siete EEODN z 26 členských štátov EÚ a ako neustranného pozorovateľa podujatia vyslalo svojho zástupcu Švajčiarsko. Ďalšími účastníkmi konferencie boli zástupcovia tzv. tretích krajín z Austrálie, Kanady, Kolumbie, Macedónie, Islandu, Moldavska, Monaka, Čiernej hory a USA (FBI a ATF) a zástupcovia z organizácií z Európskej agentúry pre obranu (EDA), Europolu, Interpolu, Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (IAEA) a NATO.

Tak, ako som už v úvode spomenul, konferencia bola rozdelená na dve časti a to odbornú časť, tvorenú z odborných prednášok účastníkov konferencie

a praktickú časť, ktorá sa uskutočnila vo výcvikových priestoroch. Odborné prednášky v prvý deň konferencie boli zamerané hlavne na oblasť výbušnín, ich zneužívanie na teroristické činy, nelegálne podomácky vyrábané výbušniny a metódy vyšetrovania v prípade ich zneužitia na teroristické útoky, ktoré boli nedávno v Bruseli, Paríži, či predtým v Poľsku, Švédsku, ale aj USA (prezentácia zástupcu FBI). Druhý deň boli odborné prednášky zamerané na oblasť boja proti kriminalite z pohľadu CBRN hrozieb, zneužívania týchto materiálov na trestnú činnosť a nelegálne obchodovanie alebo použitie priamo na teroristické útoky. Išlo o prezentácie, ktoré poukázali na postupy riešenia takýchto prípadov, ktoré sa už v minulosti vyskytli, alebo pripravenosť jednotlivých štátov v oblasti prevencie takejto hrozby riešiť. V praktickej časti dňa 14. júla pracovníci z Kontrolného chemického laboratória civilnej ochrany (KCHL CO) Jasov a Slovenská Ľupča v organizačnom tíme pre oblasť CBRN pripravovali scenáre a neskôr zabezpečovali osobné ochranné

33/2016 EEODN
12.7 - 15.7.2016
Košice, Slovakia

pracovné prostriedky a vybavenie materiálu na odber vzoriek z provizórneho drogového laboratória situovaného v starých budovách Ministerstva vnútra SR na Bočiari. Tu sa cvičila oblasť CBRN hrozieb z pohľadu kriminálneho zneužívania a to v dvoch scenároch, ktoré sú podrobnejšie rozpísané v ďalšej časti. V týchto priestoroch sa tiež nacvičoval, na inom pracovisku, aj scenár identifikácie podomácky vyrobených výbušnín pri ich nelegálnej výrobe a odber ich vzoriek špeciálnymi jednotkami EODN. Toto pracovisko si riadili pracovníci z KEÚ PZ sami a my sme boli zapojení iba identifikáciou doručenej vzorky v našom mobilnom laboratóriu, kde sa metódou IR spektrometrie (ATR a Raman) potvrdila v priebehu niekoľkých minút v obidvoch laboratóriách výbušnina TATP (podobná bola použitá na letisku v Bruseli).

Ako som už spomenul, naša aktivita inštruktorov bola zameraná na tieto dva scenáre.

Scenár č. 1.

Na základe spravodajských informácií zachytenie podozrivého vozidla, údajne prevážajúceho rádioaktívny materiál z územia SR, zložkami Policajného zboru. Vozidlo bolo zastavené príslušníkmi špeciálneho útvaru Policajného zboru a jeho vodič bol zadržaný, pričom odmietal spolupracovať a uviesť akékoľvek informácie o protiprávnej činnosti.

Úloha pre cvičiacich:

- vykonať obhliadku motorového vozidla,
- potvrdiť alebo vyvrátiť prevoz rádioaktívneho materiálu,
- nájsť a identifikovať prevážaný rádioaktívny materiál,
- nájsť a zdokumentovať všetky relevantné stopy vo vozidle, ktoré by mohli byť užitočné pre ďalšie vyšetrovanie,
- dodržať bezpečnostné opatrenia počas celej činnosti.

Scenár č. 2

Regionálny útvar Policajného zboru pri vykonávaní domovej prehliadky u osoby vyrábajúcej drogy našiel podomácky skonštruované a prevádzkované laboratórium, ktoré však nebolo určené na výrobu drog. Páchatel uviedol, že si u neho neznáme osoby objednali výrobu jedovatej chemickej látky, ktorú vraj potrebovali na likvidáciu hmyzu.

Úloha pre cvičiacich:

- vykonať bezpečnostnú obhliadku laboratória,
- identifikovať prípadné nebezpečné látky na mieste,
- bezpečne odobrať vzorky na ďalšie skúmanie a pre potreby vyšetrovania,
- nájsť a zdokumentovať iné stopy dôležité pre trestné konanie,
- dodržať bezpečnostné opatrenia počas úkonu.

Pracovníci KCHL CO robili pri praktickom tréningu pre cvičiace tímy v obidvoch týchto scenároch spojených s CBRN hrozbou inštruktorov. V závere cvičenia bola praktická ukážka vybavenia dvoch mobilných laboratórií, pričom zo strany CBRN špecialistov z cvičiacich zahraničných tímov bol o ukážku veľký záujem a odznelo aj veľa otázok. V rámci vzájomnej diskusie väčšina z nich vyslovila uznanie, že tieto laboratória sú v súčasnosti vybavené modernou detekčnou technikou na C(B)RN materiály, vybavením pre odber vzoriek rôzneho skupenstva a tiež odborným personálom.

Z môjho pohľadu bola celá konferencia veľmi zaujímavá nielen odbor-

nými prednáškami, ktorých téma je v dnešnom svete veľmi aktuálna, ale aj praktickými postupmi. Tie ukázali cvičiaci napríklad pri odoberaní stôp z nelegálneho laboratória. To aj my v súčasnosti prakticky cvičíme s pracovníkmi NAKA v Zemianskych Kostofanoch s ostrými látkami v rámci súčinnosti. V závere svojho príspevku chcem tiež vysloviť poďakovanie svojim kolegom za perfektné zvládnutú praktickú časť tréningu CBRN hrozieb a zvlášť pplk. Ing. Pustelníkovi z oddelenia pyrotechniky KEÚ PZ v Košiciach za jeho obetavú prácu pri príprave celej konferencie. Ten našu prácu ocenil aj špeciálnym vydaním pyrotechnickej medaily na počesť tejto konferencie, ktorá nám bude túto atmosféru stále pripomínať.

Ing. Peter Novotný
vedúci KCHL CO Jasov
Foto: archív autora

Pre osoby s odbornou spôsobilosťou vo vzdelávacej činnosti, organizátorov odbornej prípravy, starostov obcí, členov krízových štábov obcí

Východiská k opatreniam na ochranu pred nebezpečenstvami, rizikami a mimoriadnymi udalosťami

Pri zabezpečovaní odbornej spôsobilosti sme konštatovali, že i napriek získaným vedomostiam, ktoré účastníci preukazujú na záverečných skúškach, bude správne, ak budeme pre tieto osoby organizovať praktické semináre s modelovými situáciami a výmenou skúseností. Ide totiž aj o nových členov krízových štábov obcí a starostov obcí bez zodpovedajúcej praxe.

Tento článok vznikol na základe výmeny skúseností z odbornej prípravy, vzdelávacích aktivít lektorov a organizátorov, s cieľom spresniť interpretáciu terminologických pojmov. Túto potrebu potvrdili aj účastníci odbornej praxe z Fakulty bezpečnostného inžinierstva ŽU v Žiline a poslucháči katedry verejnej správy a krízového manažmentu Akadémie policajného zboru, ktorí ju absolvovali v Spišskej Novej Vsi. Tieto otázky sa posudzovali aj na medzinárodnej vedeckej konferencii Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí, ktorá sa konala v máji tohto roku v Žiline.

Zákon Národnej rady SR č. 42/1994 Z.

z. o civilnej ochrane obyvateľstva (ďalej len zákon o civilnej ochrane) ukladá štátnej správe a samospráve, okrem iných úloh, analyzovať územie z hľadiska možného ohrozenia obyvateľstva, jeho životov, zdravia a majetku. Právnickým osobám a fyzickým osobám ukladá zisťovať ohrozenia života a zdravia, odstraňovať ich a oboznámiť zamestnancov s týmito ohrozeniami. Osobitnú pozornosť musia obce, mestá a zamestnávateľia venovať zisťovaniu ohrozenia najmä tam, kde je ohrozený život a zdravie v dôsledku živelných pohrôm a úniku nebezpečných látok. Starostovia obcí sú povinní prijať opatrenia na minimalizovanie takýto ohrození.

Zvláštnu pozornosť venujú tejto úlohe orgány štátnej správy a samosprávy, nakoľko sú zodpovedné za plány ochrany obyvateľstva podľa jednotlivých úrov-

ní riadenia. Podstatou legislatívnych požiadaviek je dôsledné a systematické preverovanie toho, čo sa môže z hľadiska vzniku mimoriadnych udalostí a ich príčin prejavíť na území miest a obcí, v objektoch, na pracoviskách, či v školách. Nejde len o právnu povinnosť, ale o existenčný záujem štátu v oblasti civilnej

týmto počítali pri praktických zamestnaniach poslucháči odbornej prípravy pre získanie odbornej spôsobilosti. V pláne ochrany objektov, ktoré prezentovali poslucháči OS uviedli, že: „Pri posudzovaní bezpečnosti technických zariadení a výrobných systémov sa podľa prof. Ladislava Šimáka, používa pojem

„Riziko poznané je jedným z možných zdrojov ohrozenia a zároveň aj mierou tohto ohrozenia, potom je už iba krok k vzniku mimoriadnej udalosti. Nemožno však hovoriť o ohrození tam, kde nie je identifikované konkrétne riziko. Nemôžeme vyhodnotiť riziko bez konkrétneho ohrozenia. Riziko je situačná charakteristika činnosti, ktorá spočíva v tom, že výsledok činnosti je neistý a v prípade neúspechu hrozia nepriaznivé následky.“

nebezpečenstvo, ktoré je zdrojom ohrozenia. Používanie ďalších pojmov, ako napríklad **hrozba**, má množstvo definícií. Podstatné je, že ak je riziko **pravdepodobnosť**, to znamená, že hrozby mimoriadnych udalostí ako sú živelné pohrôm, havárie, či katastrofy vytvárajú **určité riziká** v konkrétnych oblastiach. Týmto je, aj

ochrany obyvateľstva.

V zákone o civilnej ochrane sú uvedené základné terminologické pojmy, ktoré je potrebné nielen poznať, ale vedieť ich aplikovať v praktickej činnosti.

V procese poznania je však pri posudzovaní rizík dôležité poznať aj ďalšie pojmy. Je to aj z toho dôvodu, že pri diskusiách počas odbornej prípravy nemáme vždy jasné, ako postupovať pri používaní terminologických pojmov.

Hlavné pojmy, akými **riziko a ohrozenie** sú, treba chápať a definovať v súlade s prostredím ich použitia. Treba ich chápať odlišne v spoločenských a odlišne v technologických procesoch. Zatiaľ čo bezpečnostné riziká sú spájané s narušením stability a následným ohrozením úspešnosti daného procesu, v technologických procesoch je riziko mierou ohrozenia jeho reálnym vyjadrením. S

nie je možné predchádzať. Vždy sa však dajú prijať určité preventívne opatrenia.“

Nebezpečenstvo (AJ – hazard) je skrytá vlastnosť daného systému alebo jeho komponentov spôsobovať neočakávané negatívne javy, ktoré narušujú bezpečnosť, ohrozujú stabilitu a fungovanie príslušného systému, poprípade jeho okolia.

Ľudská činnosť, stroje, materiály, technológie a pracovné činnosti sa významujú tým, že môžu spôsobiť neočakávaný negatívny dôsledok, napríklad ohrozenie človeka, jeho života, zdravia, alebo ohrozenie majetku. Ide o **nebezpečenstvo**, či nebezpečné činnosti. Je to zdroj možného ohrozenia života a zdravia.

Ohrozenie (AJ – hazardous situation) je podľa zákona o civilnej ochrane

obdobím, počas ktorého sa predpokladá nebezpečenstvo vzniku, alebo rozšírenia následkov mimoriadnej udalosti.

Prax potvrdzuje, že ak konkrétna činnosť obsahuje určité **nebezpečenstvo**, ktorému je vystavený človek alebo prostredie, ide o **ohrozenie**. Je to aktívna vlastnosť objektu spôsobíť negatívny jav. Je to možnosť aktivizovania nebezpečenstva v konkrétnom priestore a čase. Je to **stav systému**, ktorý vzniká a trvá v dôsledku existencie a uvedenia si potencionálneho narušenia jeho rovnovážneho stavu. Je to aktivizované riziko, ktoré pôsobí proti záujmom subjektu a konkrétnej situácii, ktoré bezprostredne znemožňuje naplnenie jeho záujmov. Napríklad požiar s únikom nebezpečných látok Fecupral Prešov v roku 2012.

Riziko: (AJ – risk) je potenciálna možnosť narušenia bezpečnosti systému, objektu alebo procesu, pravdepodobnosť vzniku mimoriadnej udalosti – krízového javu a jeho dôsledku.

Je to kvantitatívne a kvalitatívne vyjadrenie ohrozenia. Je to **miera ohrozenia – stupeň ohrozenia**. Týmto pojmom sa vyjadruje **pravdepodobnosť**, že vznikne mimoriadna udalosť, alebo iný negatívny jav a zároveň aj dôsledky tohto javu. Napríklad veľké záplavy v ČR v roku 2002 a náhle povodne v roku 2010 na Slovensku. Vyjadruje koľkokrát sa negatívny jav vyskytne a čo spôsobí. Definuje sa ako kombinácia pravdepodobnosti mimoriadnej udalosti, nežiaduceho javu a jeho rozsahu, závažnosti možného zranenia, škody, alebo ohrozenia života a zdravia.

Potvrdili to aj zástupcovia z objektov, ktorí sa zúčastnili odbornej prípravy v júni z firmy GOHR Veľký Šariš, VUSZ Bratislava, technici BOZP a PO, Skalica, Lidl v.o.s. Bratislava, LIND Mobler Slovakia Krupina, BOZPO firma so vzdelávacou činnosťou Prievidza.

Dobré skúsenosti z praktickej činnosti so študentmi FZO Prešovskej univerzity majú lektori odbornej prípravy zdravotníckych záchranárov pri analýze rizík z hľadiska ohrozenia verejného zdravia.

V teórii rizík sa vyskytujú pojmy, ktoré pomenúvajú jednotlivé kroky posudzovania rizík.

Analýza rizika zahŕňa kroky a určenie posudzovaného systému zisťovania nebezpečenstva, ohrozenia, rizika.

Kontrola rizika zahŕňa posúdenie bezpečnosti systému a prijatie zodpovedajúcich opatrení.

Riadenie rizika zahŕňa všetky kroky

od analýzy, až po kontrolu rizika, vrátane spätnej väzby a vyhodnotenia prijatých opatrení.

Každé riziko je možné za pomoci účinných opatrení eliminovať, pretože sú spôsoby jeho znižovania.

Zamestnanci štátnej správy, samosprávy a starostovia obcí sú zodpovední za posudzovanie rizík na území a prijímajú zodpovedajúce opatrenia, potrebné na ochranu obyvateľstva pred mimoriadnymi udalosťami. Predovšetkým pomocou analýzy zdrojov ohrozenia a plánov ochrany obyvateľstva.

Odborná príprava zameraná na spracovanie úloh a opatrení s následným zapracovaním do plánov ochrany musí byť systematická. Na základe získaných skúseností obcí v okresoch Trebišov, Košice-okolie, Spišská Nová Ves, Poprad, Liptovský Mikuláš, Dolný Kubín, Čadca, Galanta, Trnava, mestských častí Bratislava predpokladá:

- stanovenie účelu, pre ktorý sa analýza územia spracováva, s využitím analýzy rizík (posudzovanie môže mať rôzny obsah a rozsah, podľa konkrétnej situácie a územia, rôzne formy a metódy ako aj rôzne postupy, závisí to od účelu),
- zostavenie časového plánu a spôsobu systému posudzovania rizík,
- výber a stanovenie pracovnej skupiny, ktorá sa bude podieľať na procese posudzovania a riadenia rizík a zabezpečenie ich prípravy,
- zabezpečenie potrebných podkladov informácií na posudzovanie rizík,

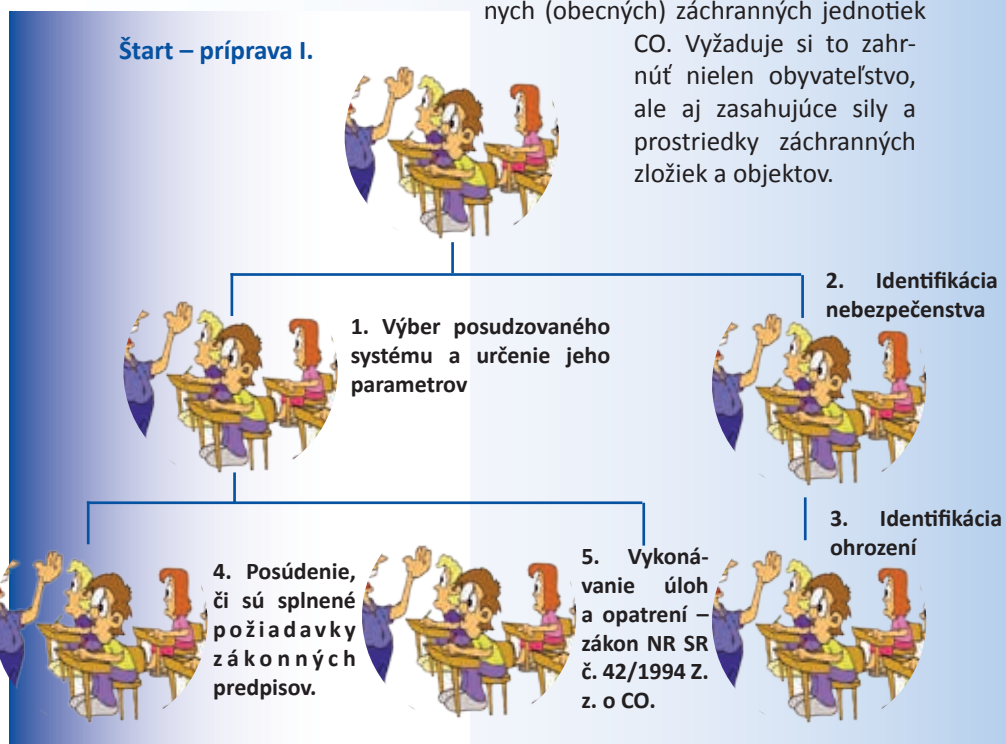
charakteristika navrhovanej a použitej metódy posudzovania rizík (posudzovanie závisí od druhu nebezpečenstiev, ohrození). Iné metódy sa používajú pri ohrození živelnými pohromami, iné pri ohrození nebezpečnými látkami,

- zainteresovanie starostov obcí a ich orgánov krízového riadenia, vedúcich pracovníkov objektov do realizácie výsledkov posudzovania, kontroly do plánov,
- zabezpečenie systematického opakovaného posudzovania rizika (závisí od veľkosti územia, charakteristiky, demografie, ekonomiky, priemyslu, poľnohospodárstva, kde je predpoklad podľa analýzy územia väčšieho, či menšieho rizika).

Stanovenie plánu posudzovania rizík a časového harmonogramu

Plán posudzovania rizík (včítane zdrojov ohrozenia) vychádza z účelu, pre ktorý sa analýza zabezpečuje. V pláne má byť stanovený postup posudzovania rizík, definovanie posudzovaných systémov a zisťovanie nebezpečenstiev, najmä vzhľadom na plošné pokrytie územia obce. Iný bude v okresoch na nížine a iný v horských oblastiach, iný tam, kde je väčší počet obyvateľstva a viac zdrojov ohrozenia.

Definovanie úloh a opatrení ochrany obyvateľstva treba brať do úvahy nielen bežné, ale aj špecializované postupy so zahrnutím tých, ktoré si vyžadujú koordináciu činnosti zložiek IZS, aj miestnych (obecných) záchranných jednotiek CO. Vyžaduje si to zahrnúť nielen obyvateľstvo, ale aj zasahujúce sily a prostriedky záchranných zložiek a objektov.

Príprava a hodnotenie II.

A) **Analýza rizika:**

1. výber posudzovaného systému a určenie jeho parametrov, kritérií,
2. identifikácia nebezpečenstva,
3. identifikácia ohrození,
4. posúdenie, či sú splnené požiadavky zákonných predpisov a noriem.

B) **Posudzovanie rizika:**

1. výber posudzovaného systému a určenie jeho parametrov, kritérií,
2. identifikácia nebezpečenstva,
3. identifikácia ohrození,
4. posúdenie, či sú splnené požiadavky zákonných predpisov a noriem,
5. hodnotenie rizika,
6. posúdenie bezpečnosti systému.

C) **Riadenie rizika:**

1. výber posudzovaného systému a určenie jeho parametrov, kritérií,
2. identifikácia nebezpečenstva,
3. identifikácia ohrození,
4. posúdenie, či sú splnené požiadavky zákonných predpisov a noriem,
5. hodnotenie rizika,
6. posúdenie bezpečnosti systému,
7. opatrenia na zníženie alebo odstránenie rizika

D) **Kontrola rizika:**

1. posúdenie bezpečnosti systému,
2. opatrenia na zníženie alebo odstránenie rizika.

dúcim objektu, je výber posudzovaného systému ochrany obyvateľstva, zamestnancov a osôb prevzatých do starostlivosti. Posudzovaným systémom v obci, či objekte, môže byť spôsob varovania a vyznamenania v obci pred mimoriadnou udalosťou, spôsob zabezpečovania evakuácie, prostriedky na záchranné práce, príprava jednotiek civilnej ochrany, spôsob zabezpečenia ukrytia obyvateľstva, možnosti núdzového zásobovania a núdzového ubytovania, prostriedky na zásobovanie pitnou vodou a energiami, ochrana obyvateľstva pred účinkami nebezpečných látok.

Starostovia obcí z okresov Kežmarok, Svidník a Stropkov využili konkrétne posudzovanie rizík na odbornej príprave za účasti lektorov SKR MV SR a odboru krízového riadenia OÚ Košice. Vymedzenie posudzovaného systému, oblasti činnosti pri ochrane obyvateľstva im ukázalo, kde sa vyskytuje nebezpečenstvo a upozornilo na nedostatočné plnenie opatrení, aj na vyskytujúce sa nedostatky personálneho a materiálno-technického zabezpečovania ochrany obyvateľstva.

Ak máme definovaný systém ochrany obyvateľstva obce – je to len **prvý krok**. Pretože, ak bude potrebné prijať nové opatrenia k novým prejavom ohrozenia, napríklad povodňou, jednou z ciest je **druhý krok** – prehodnotenie doterajšieho systému v obci.

Identifikácia nebezpečenstva a možnosti vzniku mimoriadnych udalostí

V systéme ochrany obyvateľstva obce je potrebné identifikovať tie vlastnosti, charakteristiky, nedostatky a procesy, ktoré sú zdrojom ohrozenia životov, zdravia a majetku a ktoré majú nepriaznivý vplyv na obyvateľstvo. To znamená, že si musíme **systematicky preverovať** všetky aspekty posudzovaného systému podľa reálnej situácie v obci, objekte, organizácii, okrese zo získaných skúseností a poznatkov. Kolektívne zisťujeme, čo by mohlo na území obce, či v objektoch, ale i vonkajšími vplyvmi spôsobiť mimoriadnu udalosť.

Identifikácia ohrození v obci

Ak sme v príprave plánov ochrany obyvateľstva obce identifikovali nebezpečenstvá, treba určiť, ktoré **procesy a faktory môžu spôsobiť ohrozenie**. Určiť možný prejav ohrozenia, jeho priebeh a formu možného nepriaznivého pôsobenia nebezpečenstva na človeka, životné prostredie a majetok. Z praxe vieme, že z jedného nebezpečenstva možno odvodíť viaceré ohrození – domino efekt.

Kto môže byť vystavený pôsobeniu nebezpečenstva s následným priamym ohrozením?

V obci uvažujeme o obyvateľstve a osobách prevzatých do starostlivosti, majetku obyvateľstva a obce. Ohrozené môže byť životné prostredie s ná-

Výber posudzovaného systému

Prvým krokom systematického posudzovania rizika starostom obce, či ve-

sledným ohrozením verejného zdravia. Dôležité objekty, prevádzky, zdroje pitnej vody, systém dodávok energií, elektriny, plynu, pitnej vody, dodávok potravín, zdravotnícke zariadenia, školstvo ap.

Aký je dosah, aké sú možné následky pôsobenia nebezpečenstva a ohrozenia mimoriadnymi udalosťami?

Treba mať poznatky o zónach ohrozenia a o ich hraniciach. Napríklad, kde je záplavová oblasť, aké sú pásma ohrozenia nebezpečnými látkami (NL), pásma s priamym ohrozením NL, ochranné pásmo, pásmo ohrozenia výparmi NL, bezpečný priestor (vyhláška Ministerstva vnútra SR č. 533 /2006 Z. z. o ochrane pred NL), poznatky o predpokladoch pôsobenia silného vetra, víchrice, zóny s vysokými alebo veľmi nízkymi teplotami, zóny so svahovými pohybmi, zosuvmi pôdy, ohrozením železničnej trate, cestnej prepravy, zóny leteckej prepravy, možné ohrozenia lesnými požiarimi, požiarimi pri vypaľovaní trávy, požiarimi z prevádzok a skladov, ohrozenia verejného zdravia možnými epidémiami, či nákazami.

Charakteristika nebezpečenstva, spôsob iniciácie nebezpečných situácií a úroveň ochrany

Charakteristiky pravdepodobnosti

Typ početnosti	trieda	Frekvencia vzniku	Časové pôsobenie ohrozenia
Veľmi vysoká	A	negatívny jav vznikne veľmi často	nepretržité
Vysoká	B	jav vznikne niekoľkokrát počas hodnoteného obdobia	časové ohrozenie
Stredná	C	jav vznikne niekedy počas hodnoteného obdobia	zriedkavé ohrozenie
Nízka	D	vznik javu je málo pravdepodobný, ale možný počas hodnoteného obdobia	veľmi zriedkavé ohrozenie
Veľmi nízka	E	vznik javu je málo pravdepodobný, skoro vylúčený počas hodnoteného obdobia	ohrozenie nie je reálne

Charakteristiky negatívnych javov počas mimoriadnych udalostí

Typ dôsledku	kategória	Opis dôsledku
Katastrofický	I	Usmrtenie osôb, väčšej skupiny osôb (viac ako 3) v dôsledku mimoriadnej udalosti, živelné pohromy, havárie, katastrofy, ohrozenia verejného zdravia, teroristického útoku.
Kritický	II	Ťažké ohrozenie životov, zdravia, rozsiahle ohrozenie osôb s ťažkými následkami.
Málo významný	III	Lahké úrazy, ohrozenie osôb s ľahkými následkami.
Zanedbateľný	IV	Menej ako ľahké ohrozenie osôb s ľahkými následkami, ľahké úrazy.

Ohrozenie obyvateľstva obce závisí aj od úrovne posudzovaného systému ochrany a nebezpečenstva spôsobujúceho následné procesy. Napríklad, pri nefunkčnosti systému varovania obyvateľstva, neznalosti zásad správania sa pri ohrození povodňami, či záplavami. Neznalosť vykonávania evakuácie a ukrytia, používania improvizovaných prostriedkov individuálnej ochrany, zásad prvej pomoci. Nevedomosť o informačných miestach, na ktoré sa občan môže obrátiť v prípade vzniku mimoriadnej udalosti.

Ohrozenie závisí aj od možnosti iniciácie (spustenia) procesov s následným nebezpečenstvom, ktoré by mohlo spôsobiť mimoriadnu udalosť. Ohrozenie závisí aj od úrovne, stupňa prijatých ochranných opatrení obcou a objektom.

Kombinácia viacerých nebezpečenstiev spôsobuje tiež ohrozenie obyvateľstva

Ak pôsobí v obci viacero nebezpečenstiev, môže ísť o ohrozenie vzniknuté integráciou pôsobenia týchto nebezpečenstiev. Napríklad, ak je obyvateľstvo ohrozené unikajúcou nebezpečnou látkou plyného charakteru a zároveň je obec ohrozená povodňou, je evakuácia obyvateľstva zložitá. Bude si to vyžadovať najskôr poskytnutie ochranných pro-

striedkov dýchacích ciest, aby mohlo byť obyvateľstvo evakuované do neohrozeného priestoru.

Hodnotenie rizika – predpoklad správneho a objektívneho spracovania plánu ochrany obyvateľstva v obci

Ak vychádzame z definície rizika (R), ktorú sme uviedli v úvode tohto článku, pri príprave plánu ochrany obyvateľstva, riziko v obci predstavuje pravdepodobnosť vzniku a zároveň závažnosť následku prípadnej mimoriadnej, teda nežiaducej udalosti. Hovoríme, že riziko je funkciou dvoch základných parametrov: **pravdepodobnosti (p)** a **dôsledku (D)**

Matematicky vyjadrené: $R = p \times D$
x – vyjadruje funkciu podľa druhu hodnotenia (môže to byť matica, alebo súčín)

Ak si starosta obce, spolu so štábom civilnej ochrany a vedúcimi jednotiek pre potrebu územia obce, chce vyhodnotiť riziká, urobí to jednoducho. Túto formu môžu využiť aj v príprave podkladov pre plán ochrany obyvateľstva obce. Závisí to od získaných informácií, možností posudzovateľov, ale aj od účelu posudzovania rizík, druhu ohrozenia ap.

Opatrenia na zníženie a odstraňovanie rizika

Úplne odstrániť riziko možno len vtedy, ak by sa odstránilo nebezpečenstvo, napríklad používanie nevyhovujúcich zabezpečovacích prostriedkov ochrany pred povodňou. Ohrozenie sa odstráni napríklad evakuáciou osôb z ohrozeného územia. Uzatvorením miesta mimoriadnej udalosti sa zabráni osobám kontaktu s unikajúcou nebezpečnou látkou. Ak existuje v navrhovanom systéme ochrany obyvateľstva na analyzovanom území nebezpečenstvo akútneho zosuvu pôdy, ktoré vyvoláva ohrozenie s vyšším rizikom, ako je akceptovateľné, treba predpokladať, že spôsobí priame negatívne dopady na životy a zdravie ľudí. V takomto prípade treba prijať okamžité opatrenia na ochranu obyvateľstva. Napríklad aj vyhlásenie mimoriadnej situácie s využitím síl a prostriedkov z celého územia okresu (Nižná Myšľa okres Košice okolie).

Metóda priority ochranných opatrení pre obyvateľstvo v obci

Pri prijímaní úloh a opatrení na ochranu obyvateľstva platí zásada priority. Prednostne sa majú prijímať opatrenia kolektívnej ochrany a v prípade, že to

Číselné hodnoty rizika plánovania ochrany obyvateľstva možno zaradiť do štyroch skupín, ktoré charakterizujú stupnicu rizika úrovne spracovania úloh a opatrení.

Bodové rozpätie	Stupnica rizík spracovaného plánu ochrany obyvateľstva a analýzy zdrojov ohrozenia v obci	Kritéria kvality
1 – 5	Neprijateľný – riziko neprijateľné	Systém ochrany obyvateľstva v obci, ako aj plán ochrany obyvateľstva je neprijateľný, treba okamžitú pomoc od odboru KR OÚ, preškolenie KŠ obce a starostu.
6 – 9	Nežiaduci – riziko nežiaduce	Systém ochrany obyvateľstva v obci, ako aj plán ochrany obyvateľstva je taktiež neprijateľný, treba okamžitú pomoc od odboru KR OÚ, preškolenie KŠ obce a starostu.
10 – 17	Mierne prijateľný – riziko mierne	Systém ochrany obyvateľstva v obci, ako aj plán ochrany obyvateľstva je prijateľný, bezpečný, za pomoci odboru KR OÚ treba prijať diferencované postupy kontroly činnosti obce.
18 – 20	Prijateľný – riziko prijateľné	Systém ochrany obyvateľstva je bezpečný, prijateľný, treba prijať bežné postupy kontroly činnosti obce.

nemožno dosiahnuť súčasnými dostupnými prostriedkami v obci, nasleduje individuálna, tzv. diferencovaná ochrana.

Ak nie je dosiahnutá požadovaná úroveň ochrany obyvateľstva, navrhujeme použitie opatrení v oblasti odbornej prípravy orgánov krízového riadenia obce, štábov a jednotiek civilnej ochrany a prijímame organizačné úlohy. Zostatkové riziká sa riešia operatívne, odstraňovaním príčin a zdrojov ohrozenia v obci. Prednostne by sa malo riešiť riziko priamo pri zdroji ohrozenia odstraňovaním nebezpečenstva, ako aj znižovaním (podľa konkrétnych podmienok) pravdepodobnosti vzniku udalosti a znižovaním následkov nežiaducej mimoriadnej udalosti.

Systém ochrany obyvateľstva s vysokým rizikom sa musí riešiť okamžite aj s využitím dočasných predbežných opatrení.

The article of Solutions of Protection Measures against Danger, Risks and Emergencies is designed for persons with professional competence in education activities, expert preparation organizers, mayors of municipalities, members of crisis staffs in municipalities. It was created with the aim to specify interpretation of terminology concepts. In the Act on Civil Protection there are basic terminology concepts stipulated that are necessary to be known, and also be applied in practical activities, but there are also further terms important to know for risk assessment. And also for reason that there are still confusions how to proceed in using terminology concepts in discussions at expert preparation.

V podstate ide o to, ako racionálne riziká znižovať

Relevantnú úlohu pri výbere metód práce bude v obciach i v nasledujúcom období zohrávať skutočnosť, či ide o riziká ovplyvniteľné, neovplyvniteľné, alebo do akej miery platí oboje.

Riziká ovplyvniteľné sú také, ktoré sa budú týkať najmä zaistenia bezpečnosti ochrany životov, zdravia a majetku, ochrany životného prostredia, podnikateľských záujmov právnických osôb a fyzických osôb, predovšetkým silami a prostriedkami štátu a obce.

Riziká neovplyvniteľné sú také, ktoré môžu byť zapríčinené prírodnými činiteľmi a antropogénnymi činiteľmi napríklad haváriami.

V našej analýze možnosti vzniku mimoriadnych udalostí, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou posúdenia rizík, si musíme uvedomiť, že ide o nepredvídateľné, alebo ťažko predvídateľné časovo a priestorovo ohraničené intenzívne pôsobenie nebezpečných ničivých síl, ktoré mimoriadne ohrozujú životy, zdravie, majetok a životné prostredie. Majú charakter živelných pohromy, technickej havárie a násillia pri riešení spoločenských vzťahov. Podľa následkov ich možno deliť na priestupky, poruchy, nehody, havárie a katastrofy. V miestach, kde pôsobia, možno vyhlásiť mimoriadnu situáciu.

Autor: PaedDr. Ľubomír Betuš CSc.
Konzultant: Ing. Vladimír Míka PhD.

Literatúra:

- [1] Ing. Ivan Majer, Prof. Ing. Juraj Sinay Dr.Sc., Prof. Ing. Milan Oravec, CSc. Posudzovanie rizík.
- [2] Ing. Ján Kútik, PhD. Organizácia a krízový manažment, Trenčianska univerzita A. Dubčeka v Trenčíne Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov Trenčín 2006.

Spolupráca záchranárov Horskej záchrannej služby a Leteckého útvaru MV SR

Dňa 30. augusta vo večerných hodinách informovala Horskú záchrannú službu dvojica horolezcov českej národnosti (muž a žena vo veku 30 rokov) o tom, že uviazli v neschodnom teréne pod Pyšným štítom vo Vysokých Tatrách. Dvojica bola bez zranení a po výmene informácií so záchranármí Horskej záchrannej služby sa rozhodli prečkať noc v stene. S východom slnka dňa 31. augusta sa len utvrdili v tom, že sami si neporadia a sú odkázaní na pomoc záchranárov.

V ranných hodinách začala záchranná akcia. Záchranári Horskej záchrannej služby požiadali o spoluprácu posádku Leteckého útvaru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktorá súhlasila a o 8:35 hod. sme zaznamenali prilet MI-17 na heliport v Starom Smokovci, kde už boli pripravení traja záchranári Horskej záchrannej služby. Krátko na to posádka s vrtuľníkom vzlietla a smerovala do Veľkej Zmrzlej doliny, kde sa mala nachádzať uviaznutá dvojica horolezcov. Popri hrebeni preletel vrtuľník štyrikrát, ale dvojicu nenašli. Pri ďalšom prelete záchranári lokalizovali horolezcov v hlbokom žľabe, v spodnej časti steny Pyšného štítu, približne 200 metrov nad dolinou.

Po úspešnej lokalizácii sa pilot začal približovať k stene. O 9:10 hod., desať metrov od uviaznutých osôb, boli vysadení dvaja záchranári Horskej záchrannej služby. Tretí záchranár mal komunikačnú prilbu a pracoval na palube ako operátor s frekvenciou HZS a s frekvenciou na pilota. Hneď potom posádka Leteckého útvaru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pristála pri Zeleňom plese a so zapnutými motormi

čakala na pokyn od vysadených záchranárov. Tí zistili, že uviaznutí horolezci sú v žľabe zaistení slučkou za skalným zubom.

S pomocou istenia záchranárov zišli na miesto, odkiaľ bolo možné ich vyslobodenie. Boli nabalení do trojrohej sedačky a tak pripravení na evakuáciu. Záchranári Horskej záchrannej služby následne odovzdali potrebné informácie posádke vrtuľníka, ktorá sa vrátila na miesto, kde vysadila záchranárov.

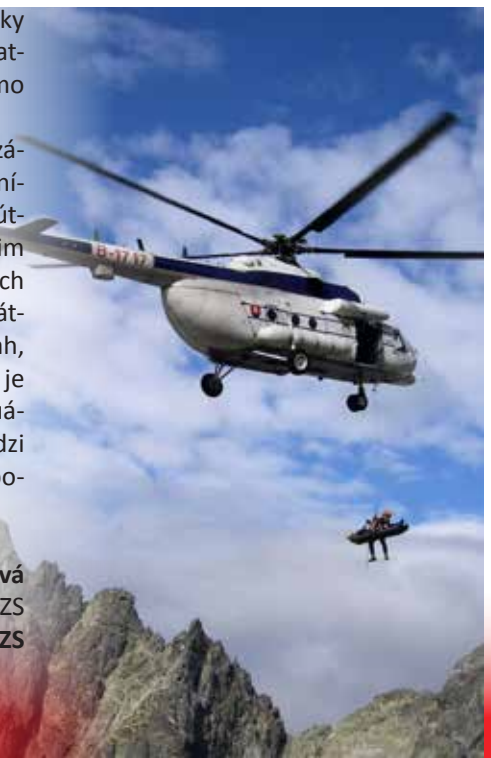
Po spustení lana navijaka bola zo steny evakuovaná prvá dvojica záchranár – horolezec, po nej ihneď nasledovala evakuácia druhej dvojice. Keďže horolezci boli ubytovaní na Téryho chaty, vrtuľník tu mal medzipristátie, dvojica horolezcov sa zbalila, vzala si osobné veci a s posádkou vrtuľníka pokračovali na heliport v Starom Smokovci. Po prilete na heliport vystúpili z vrtuľníka záchranári Horskej záchrannej služby spoločne s uviaznutou dvojicou horolezcov a posádka Leteckého útvaru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky odletela na základňu. Návrat záchranárov Horskej záchrannej služby na základňu sme zaznamenali o 10:30 hod.

Záchranári Horskej záchrannej služby pri tejto záchrane

nej akcii zvlášť vyzdvihli pilotáž posádky vrtuľníka v náročných podmienkach tatranských štítov a ich vysadenie priamo pri uviaznutých.

Tak, ako záchranárov Horskej záchrannej služby, tak aj posádku vrtuľníka Leteckého útvaru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky potešilo, že sa im podarilo nájsť a evakuovať uviaznutých horolezcov bez zranení, živých a v krátkom čase. Či už ide o technický zásah, záchrannú alebo pátraciu akciu, vždy je totiž na prvom mieste konkrétna situácia, v ktorej sa nachádza osoba v núdzi a čo najrýchlejšia a najefektívnejšia pomoc tejto osobe.

pprap. Katarína Števková
OSTV HZS
Foto: archív HZS

Ferrata Horskej záchrannej služby – Kysel'

The poster provides comprehensive information about the Kysel' Ferrata. It includes a central map showing the route through the mountain range, with numbered points of interest. Surrounding the map are several circular callouts containing text and photographs of the rocky terrain and rescue equipment. On the right side, there is a green column with contact details for the organizing organization, logos of partner organizations, and the title 'NÁUČNÝ CHODNÍK KYSEL' - FERRATA HORSKEJ ZÁCHRANNEJ SLUŽBY'. At the bottom right, it mentions 'SPRIEVODICA PRÍRODNÝMI KRÁŠAMI'.

Po štyridsiatich rokoch bola v Slovenskom raji opäť verejnosti sprístupnená roklina Kysel', ktorá bola po ničivom požiari 17. augusta 1976 až doteraz uzavretá. Turisti tak majú opäť možnosť vstúpiť do jedinečnej, 40 rokov neporušenej tiesňavy. Kysel' je tiesňava na východnom okraji planiny Glac, nachádza sa medzi hrebeňmi Pircu a Čertovej sihote. Na rázcestí sa delí na Veľký a Malý Kysel'. Roklina je národnou prírodnou rezerváciou. Doteraz bola časť Kysel'a sprístupnená náhradnou trasou, ktorá vedie od mostíka nad Obrovským vodopádom po rázcestie na Malom a Veľkom Kyseli.

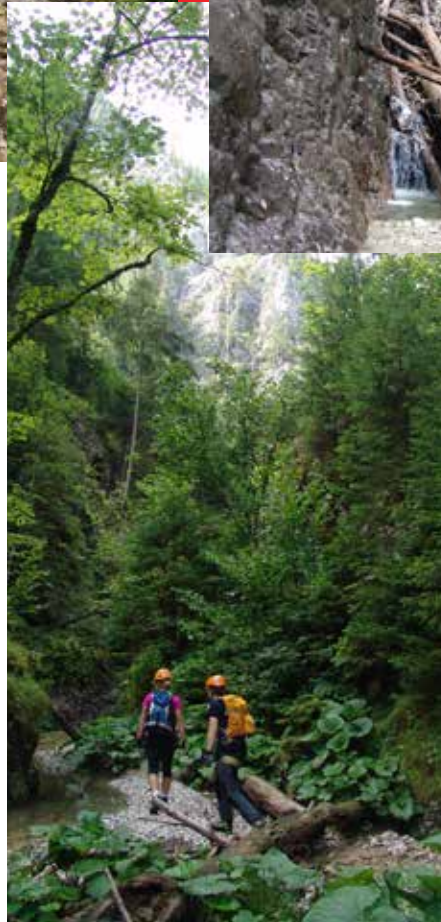
Smyšlienkou znovuoživenia tejto nádhornej rokliny v Slovenskom raji prišli pred niečo vyše rokom Karol Dzúrik – bývalý profesionálny člen Horskej záchrannej služby v

Slovenskom raji a Dušan Leskovjanský – vtedajší náčelník Ob- lastného strediska HZS v Slovenskom raji. Horská záchranná služba prišla s návrhom, aby celá roklina bola v zmysle zaistenia

bezpečnosti turistov prístupná formou ferraty a tým bol zaistený bezpečný prechod exponovanými časťami rokliny. S týmto návrhom sa stotožnilo aj vedenie Správy Národného parku Slovenský raj, z dôvodu šetrného zásahu do 4 desaťročia neporušenej prírody. Na základe týchto skutočností bol chodník pomenovaný Ferrata Horskej záchranej služby Kysel' – náučný chodník.

Ferrata Horskej záchranej služby Kysel' – náučný chodník, je turistom prístupná od 19. augusta. Prístup k ústiu rokliny je buď od Čingova po zelenom turistickom značenom chodníku, alebo z Kláštoriska po žltom turistickom značenom chodníku. Na absolvovanie túry od ústia Bieleho potoka až po mostík nad Obrovským vodopádom je nevyhnutný ferratový set – sedací úväz, tlmič pádov, rukavice a prilba. Nevyhnutná je aj pevná, podľa možnosti nepremokavá obuv s vibramovou podrážkou. Prechod roklinou je

jednosmerný a je spolpatnený. Vstupenky si návštevníci majú možnosť zakúpiť na Čingove, Podlesku, Hrabušickej píle, pri Dobšinskej ľadovej jaskyni v informačných kanceláriách, recepciách a bufetoch, ako aj na Správe Národného parku Slovenský raj v Spišskej Novej Vsi. K vstupenke každý návštevník dostane informačný leták s popisom trasy, prírodnými hodnotami tiesňavy a ďalšími zaujímavosťami. Vzhľadom na náročnosť prechodu Ferratou Horskej záchranej služby (podľa Schallovej stupnice – obtiažnosť C – ťažká), nie je vhodný pre deti do 6 rokov. Jednotlivé úseky trasy sú v teréne označené tabuľami s názvom miesta a číslom, čo v prípade úrazu výrazne uľahčí lokalizáciu postihnutých. Z dôvodov ochrany prírody je ferrata otvorená v období od 15. júna do 31. októbra. Bez ferratového setu ostáva aj naďalej priechodná pôvodná náhradná trasa, ktorá vedie nad Obrovským vodopádom po rázcestie na Malom a Veľkom Kyseli. Aj na tomto úseku boli v rámci realizácie projektu vymenené a renovované sprístupňovacie zariadenia. Od otvorenia roklinu navštívili už stovky turistov a stále sa teší veľkému záujmu.

Na realizácii projektu sa spolupodieľali Štátna ochrana prírody, Správa Národného parku Slovenský raj a Horská záchraná služba. Obnova najkrajšieho turistického chodníka v Slovenskom raji stála 65 tisíc eur. Finančne prispeli najmä Štátna ochrana prírody z Programu slovensko-švajčiarskej spolupráce, Horská záchraná služba, ďalej Košický samosprávny kraj, ako aj súkromní sponzori. Príslušníci Horskej záchrannej služby – Oblastné stredisko Slovenský raj vo svojom voľnom čase odpracovali 1 500 hodín a na 1 500 metrovom úseku s prevýšením 179 metrov osadili 420 stúpačiek, 150 kotiev a 380 metrov oceľového lana. Na Čingove, Kláštorisku a v ústí Kysel'a boli osadené informačné tabule s užitočnými informáciami pre turistov a prevádzkovým poriadkom. V súčinnosti s Leteckým útvarom Ministerstva vnútra SR z rokliny odviezli vyše 2 tony pôvodného nefunkčného zabezpečovacieho zariadenia.

pplk. Mgr. Jana Krajčírová

operačné stredisko tiesňového volania HZS

Foto: archív HZS

Cestami ochrany života a zdravia pre 3. a 4. ročník základných škôl

dokončenie z minulého čísla

Cieľom tohto článku metodického charakteru je spresnenie úloh a spôsobu realizácie obsahu učiva Ochrana života a zdravia z hľadiska prípravy na sebaobranu a vzájomnú pomoc pre žiakov. Zámerom je čo najefektívnejšie zvládnutie obsahu učiva na jednotlivých teoretických a praktických učebných hodinách.

Ochrana života a zdravia (OŽZ) sa v základných školách realizuje prostredníctvom jednotlivých učebných predmetov, ako aj samostatných organizačných foriem vyučovania – účelových cvičení. Ochrana života človeka a jeho zdravia integruje postoje, vedomosti a zručnosti žiakov zamerané na ochranu života a zdravia pri mimoriadnych udalostiach. Tie môžu vzniknúť vplyvom nepredvídaných skutočností ohrozujúcich človeka a jeho okolie, ale aj pri pobyte a pohybe v prírode.

Na základe obsahového zamerania štátneho vzdelávacieho programu a školských vzdelávacích programov v oblasti Ochrana života a zdravia na základných školách sa žiaci často pýtajú učiteľov, ako by riešili nasledovné otázky?

Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana – žiaci a učители

3. a 4. ročník

Nebezpečné látky v okolí školy (amoniak, chlór ap.), zásady ochrany, prvá pomoc pri zasiahnutí organizmu.

Opatrenia na ochranu nás, žiakov a všetkého obyvateľstva chemickými látkami sú určené na zníženie alebo eliminovanie následkov pôsobenia týchto látok.

ŽIAK

Aká je ochrana detí a všetkého obyvateľstva pred nebezpečnými látkami ako sú chlór a amoniak?

UČITEĽ

Ochrana sa organizuje nepretržite a vykonáva sa v súčinnosti všetkých druhov záchranných zložiek v civilnej ochrane, prevádzkovateľmi zdrojov ohrozenia, prevádzkami a dopravcami.

Opatrenia na ochranu obyvateľstva, rozsah a spôsob prijatých opatrení pred haváriou ovplyvňujú tieto základné faktory:

- Kde sa nachádzame v prípade úniku nebezpečných látok od zdroja ohrozenia?
- Aký je charakter (aké je to ohrozenie a čím je spôsobené) a možný rozsah ohrozenia?
- Organizácia nepretržitej súčinnosti s jednotkami integrovaného záchranného systému, Hasičským záchranným zborom, rýchlou zdravotníckou pomocou, políciou, chemickými jednotkami CO ap.

ŽIAK

Aké opatrenia organizuje civilná ochrana a záchranné zložky integrovaného záchranného systému?

UČITEĽ

Pred ohrozením nebezpečnými látkami sa organizujú tieto základné opatrenia:

1. Zabezpečenie pravdivej a objektívnej informovanosti o zdroji ohrozenia. To sa dosahuje nepretržitou súčinnosťou s koordinácnym strediskom tiesňového volania a informačným centrom okresného úradu, odborom krízového riadenia a veliteľom zásahu.
2. Predpoveď oblastí predpokladaného ohrozenia podľa zásad odovzdávania informácií a jej priebežná aktualizácia – spresňovanie.
3. Kontrola stavu pripravenosti prostriedkov na varovanie obyvateľstva, prostriedkov kolektívnej a individuálnej ochrany osôb.
4. Vykonávanie nácvičiek reakcie po zaznení varovných signálov.
5. Vyčlenenie a príprava síl a prostriedkov monitorovania chemickej situácie a použiteľných prostriedkov na záchranné práce.
6. Kontrola stavu a pripravenosti prostriedkov na prvú predlekársku pomoc a prvú lekársku pomoc.
7. Preverenie spôsobilosti plánovaných priestorov premiestnenia obyvateľstva, evakuácia a ukrytie.
8. Príprava priestorov a objektov, domov, budov, stanovišť na hygienickú očistu osôb.

Opatrenia na ochranu detí, žiakov, objektov škôl po vzniku mimoriadnej udalosti – úniku nebezpečných látok následkom havárie, dopravnej nehody, pretrhnutia plynovodu, výbuchu cisterny ap.

Po mimoriadnej udalosti – havárii sa prijímajú tieto opatrenia: Varovanie a vyznenie osôb, ktoré zabezpečujú orgány civilnej ochrany vyhlásením signálu **VŠEOBECNÉ OHROZENIE** – kolísavý tón sirén po dobu 2 minút a opakovane. Tento signál sa ihneď po jeho skončení dopĺňa slovnou informáciou vo vysielaní rozhlasových a televíznych staníc, alebo prostredníctvom miestnych informačných prostriedkov obce.

Slovná informácia obsahuje deň a hodinu vzniku alebo skončenia ohrozenia, údaje o zdroji ohrozenia, údaje o veľkosti ohrozeného územia a základné pokyny na konanie obyvateľstva.

Bezprostredne po prijatí signálu, alebo overenej informácie o úniku, sa v školách zabezpečuje ukrytie alebo evakuácia podľa pokynov riaditeľa školy, ak vznikla mimoriadna udalosť v škole a veliteľa zásahu a krízového štábu na území, obce, mesta, okresu.

Ak vznikla mimoriadna udalosť mimo školy, ale ju ohrozuje, tak podľa pokynov veliteľa zásahu v súčinnosti so zriaďovateľom a riaditeľom školy.

Prvá pomoc pri zasiahnutí chlóróm

Príznamy: Pálenie očí, nosnej a hltanovej sliznice, pálenie kože. Tvorba pľuzgierov. Dráždenie na kašeľ, záchvaty dusenia.

Zdravotné ohrozenie: Nadýchanie sa plynu vedie k ťažkému poleptaniu dýchacích ciest a pľúc. Edém pľúc môže vzniknúť s oneskorením až dvoch dní. Plyn vyvoláva ťažké poleptanie očí a podráždenie kože, až po tvorbu pľuzgierov. Pri styku s tekutinou sa môžu vyskytnúť omrzliny.

Prvá pomoc: Pri zastavení dýchania zaviesť umelé dýchanie, alebo dýchanie pomocou dýchacieho prístroja. Postihnuté miesta na tele opláchnuť dôkladne vodou a potom pokryť sterilným obvazom. Pri zasiahnutí očí okamžite premývať 10 až 15 minút vodou.

Postup: Postriekané časti odevu, topánky a ponožky okamžite vyzuť a odstrániť. Postihnuté miesta na tele opláchnuť dôkladne vodou. Pri zasiahnutí očí okamžitý výplach 10 až 15 minút vodou, roztvoriť očné viečka palcom a ukazovákom a nechať pohybovať očami na všetky strany. Privolať lekára. Postihnutého nenechať prechladnúť. Pri nebezpečenstve straty vedomia uložiť a transportovať v stabilizovanej polohe na boku. Pozor, postihnutý môže zvracať.

Pri nadýchaní, ak ide o väčšiu expozíciu (pri trvajúcom kašli), preniesť postihnutého na čerstvý vzduch. Vypláchnuť ústa a nosnú dutinu vlažnou vodou. Po prezelečení úplný telesný pokoj na lôžku, polo sediacu polohu. Odovzdať pod dohľad lekára.

Po požití, vypláchnuť ústa vodou alebo (lepšie) mliekom. Po požití ihneď vyvolať zvracanie dráždením po vypití pol litra vlažnej vody alebo mlieka. Neskôr, po desiatich minútach, sa o zvracanie nepokúšať. Nedávať piť väčšie množstvo tekutín, nepodávať jedlú sódu. Po prezelečení úplný pokoj na lôžku.

Pri zasiahnutí očí, oči vypláchnuť čo najrýchlejšie a najdôkladnejšie vodou počas doby 10 minút. Ďalej možno použiť roztok pre výplach očí. Nepokúšať sa o neutralizáciu.

Po postriekaní, zasiahnutú pokožku oplachovať vodou, odstrániť nasiaknutý odev. Zasiahnuté miesta umyť vodou a mydlom. Po opláchnutí vodou prikladať po 10 minútach obklady roztoku 5 – 15 lyžíc bikarbonátu v litri vody. Pokoj na lôžku.

Prvá pomoc pri zasiahnutí amoniakom

Príznamy: Pálenie očí, nosnej a hltanovej sliznice a kože. Omrznuté časti tela majú bielu farbu. Dráždivý kašeľ najťažšieho stupňa, dušnosť.

Zdravotné ohrozenie: Tekutina a plyn dráždia veľmi silno, až do ťažkého poleptania očí, dýchacích ciest, pľúc a kože. Krč alebo edém (glottis) môže viesť k duseniu. Nadýchanie sa plynu vysokej koncentrácie môže mať za následok náhlu smrť. Styk s tekutinou vyvoláva ťažké omrzliny.

Prvá pomoc: Pri zastavení dýchania zaviesť umelé dýchanie alebo dýchanie pomocou dýchacieho prístroja. Pri zasiahnutí očí premývať okamžite 10–15 minút vodou.

Postup: Odviezť postihnutého na čerstvý vzduch a zavolať záchranku. Ak postihnutý nedýcha, aplikovať umelé dýchanie. Nepoužívať dýchanie z úst do úst, ak postihnutý prehltoľ alebo vdýchol látku. Vyvolať dýchanie respirátorom, ak je dýchanie obtiažne, podávať kyslík. Odstrániť a izolovať kontaminované odevy a obuv.

Ako sa zachovať pri úniku nebezpečnej chemickej látky, alebo pri úniku následkom výbuchu?

ŽIAK

UČITEĽ

Chemický výbuch – vzniká prudkým rozkladom určitých chemických zlúčenín spojeným s uvoľnením veľkého množstva plynov a tepla.

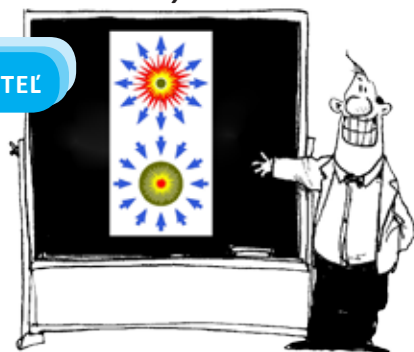
Vo väčšine prípadov je tento jav spojený s oxidáciou explodujúcich látok, ale môže ísť aj o samovoľný rozpad molekúl explodujúcej zlúčeniny. Príkladom chemickej explózie je použitie klasických chemických výbušnín, akými sú dynamit, alebo strelný prach pri stavebných prácach, alebo pri vojenských účeloch. Vybuchnúť môžu tiež zmesi horľavých plynov (vodík, metán) s kyslíkom, prípadne čistý kyslík pri styku s organickými látkami.

Explózia je fyzikálne výbuch, vybuchnutie, detonácia.

Implózia je fyzikálne náhle vyrovnanie tlaku do vnútra priestoru predtým uzavretého.

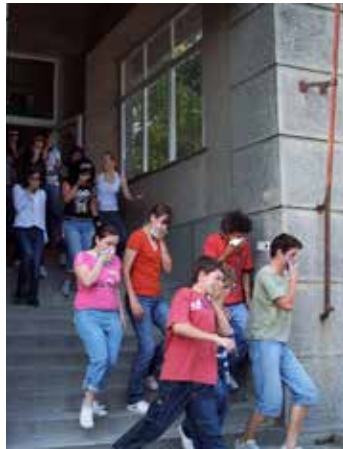
Nebezpečné chemické látky spôsobujú poškodenie centrálného nervového systému, dýchacích orgánov, zažívacieho traktu (žalúdku, čriev), poškodenie kože, alebo narušujú metabolizmus (látkovú premenu – súbor všetkých biologických a chemických zmien v organizme, chemických zlúčenín v živých organizmoch a bunkách) postihnutého. V prípade havárie spojenej s únikom nebezpečných chemických látok pôsobia na okolie v podobe plynu alebo výparov. V prípade teroristického útoku môžu byť použité vo forme aerosólov alebo plynu, prípadne môžu byť použité na zamorenie vodných zdrojov.

Keď zaznie varovný signál sirény pri pobyte v budove:

- zostávame vo vnútri, prípadne sa ukrývame v úkryte (ak je dostupný),
- vytvoríme izolovaný priestor – uzatvoríme a utesníme okná, dvere, vetráky, odstavíme klimatizáciu,
- pripravíme si improvizovanú ochranu dýchacích ciest, očí a odkrytých častí tela,
- zapneme rozhlas, televíziu a sledujeme vysielanie,
- riadime sa vysielanými pokynmi, nepodceňujeme riziko,
- pripravíme si evakuačnú batožinu,
- telefonujeme len v súrnom prípade, nezaťažujeme telefónne linky,
- zachováваме rozvahu a pokoj,
- budovu opustíme len na pokyn na evakuáciu.

Keď zaznie varovný signál sirény pri pobyte mimo budovy:

- zachováваме rozvahu, zorientujeme sa podľa situácie a rozhodneme sa pre opustenie priestoru ohrozeného nebezpečnou chemickou látkou pod vedením rodičov a dospelých osôb,

- naše rozhodnutie je závislé od smeru vetra šíriaceho nebezpečnú látku zo zdroja úniku a našej polohy, ak sa nachádzame v smere vetra a sme v časovej tiesni, okamžite vyhľadáme úkrytie v budovách a postupujeme ako pri pobyte v budove.

ŽIAK

Akými prostriedkami sa chránime pred nebezpečnými látkami?

UČITEĽ

Improvizovanými – vlastnými prostriedkami.

Improvizované prostriedky individuálnej ochrany sú určené na ochranu dýchacích ciest a očí, ak nie sú dostupné prostriedky individuálnej ochrany. Použiť ich treba pri vzniku mimoriadnej udalosti spojenej s únikom nebezpečnej látky, biologickej látky pri úniku z ohrozeného priestoru.

Pri použití improvizovanej ochrany je potrebné dodržiavať nasledujúce zásady:

- celý povrch tela musí byť zakrytý,
- všetky ochranné prostriedky je nutné čo najlepšie utesniť,
- na dosiahnutie vyšších ochranných účinkov kombinovať viac ochranných prostriedkov, alebo použiť odev v niekoľkých vrstvách.

ŽIAK

Čo je to hygienická očista?

UČITEĽ

Hygienickú očistu delíme na:

Čiastočnú hygienickú očistu,

ktorá zabezpečí obmedzenie pôsobenia nebezpečných látok na čo najmenšiu možnú mieru a vykonáva sa ihneď po kontaminácii dostupnými prostriedkami svojpomocne. Je možné využívať kúpeľne vo vlastných domácnostiach, v priestoroch dočasného ubytovania, zariadeniach civilnej ochrany, ktoré sú rozhodnutím okresného úradu určené na vykonávanie hygienickej očisty osôb. Čiastočná hygienická očista sa vykonáva:

- ihneď na mieste, ak je to možné a potrebné,
- ihneď po opustení kontaminovaného priestoru,
- pred ukrytím obyvateľov v bytoch alebo na pracoviskách, ak je podozrenie z kontaminácie,
- po ukrytí obyvateľov v bytoch alebo na pracoviskách,
- v spoločných úkrytoch sa uskutočňuje v sociálnych zariadeniach budov a úkrytov.

Úplnú hygienickú očistu, ktorá zabezpečí odstránenie nebezpečných látok z povrchu tela, vopred sa plánuje a vykonáva v čo najkratšom čase po opustení kontaminovaného priestoru špeciálnymi jednotkami civilnej ochrany.

Zásady hygienickej očisty:

1. Zistiť druh kontaminantu a rozsah kontaminácie špeciálnymi detekčnými prístrojmi. To zabezpečujú špeciálne jednotky integrovaného záchranného systému.
2. V závislosti od druhu kontaminantu stanoviť postup dekontaminácie a potrebného dekontaminačného činidla. To zabezpečujú špeciálne jednotky integrovaného záchranného systému – Hasičský a záchranný zbor, kontrolné chemické laboratória civilnej ochrany, chemické jednotky IZS.

3. Dôležité je včasné vykonanie očisty, najmä u kvapalných nebezpečných látok (kontaminantov). Možno použiť aj prostriedky menej účinné, nečakať na neskoršie dodanie špeciálnych prostriedkov. To zabezpečujú špeciálne jednotky integrovaného záchranného systému, ale aj zdravotnícke jednotky odborne pripravené.
4. Stanoviť úlohy pre členov dekontaminačných pracovísk a pri samotnej hygienickej očiste. To zabezpečujú špeciálne jednotky integrovaného záchranného systému, ale aj zdravotnícke jednotky odborne pripravené, odborne zaškolené ostatné jednotky CO.
5. Zaisťiť dostatočnú osobnú ochranu obsluhy zariadení.
6. Posúdiť nebezpečnosť dekontaminačných odpadov a zaisťiť ich sústreďovanie a odčerpávanie.
7. Bezprostredne po očiste vykonať kontrolu účinnosti dekontaminácie pomocou detekčných prostriedkov. To zabezpečujú špeciálne jednotky integrovaného záchranného systému.

ŽIAK

Aká bude praktická činnosť obyvateľstva? Ako sa bude organizovať?

UČITEĽ

Pri vstupe do budov zasiahnuté osoby odkladajú kontaminovaný materiál (odevy, obuv, ochranné prostriedky) spravidla do nepriepustných obalov (polypropylénové, polyetylénové a iné vrecia), ktoré sa skladujú vo vhodných a na odkladanie určených priestoroch.

Dôležitú úlohu zohráva spôsob obliekania a vyzliekania jednotlivých častí odevu. Čisté časti tela sa nesmú dostať do kontaktu s kontaminovaným odevom.

Čiastočnú hygienickú očistu osôb vykonávať:

- umytím rúk, vyčistením nechtov, vyčesaním a umytím vlasov:
  - opätovným umytím rúk, poutieraním tváre a krku, vypláchnutím očí vlažnou vodou,
  - vykloktním úst vodou,
  - poutieraním tváre čistou vreckovkou alebo čistým uterákom,
  - povytieraním uší a nosa aj zvnútra,
  - kompletným sprchovaním.

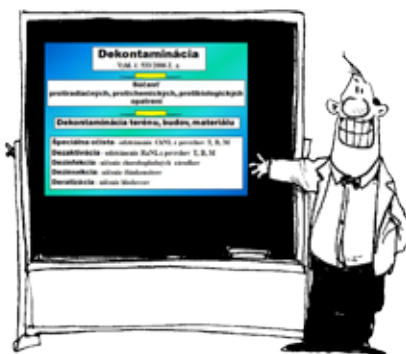

ŽIAK

Čo je to dekontaminácia?

UČITEĽ

Dekontaminácia je očistenie osôb, predmetov a vzduchu od nebezpečných chemických, rádioaktívnych, biologických, jedovatých látok, odstraňovanie mikróbov z ľudského alebo zvieracieho tela a z okolitého prostredia. K tomu patrí aj odstránenie nežiaduceho znečistenia surovín, prostredia, zariadení a výrobkov.

Spracoval: PaedDr. Ľubomír Betuš, CSc.
Ilustračné foto: archív redakcie

Literatúra:

- zákon Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov
- Vyhláška Ministerstva vnútra SR č. 533/2006 Z. z. o podrobnostiach o ochrane obyvateľstva pred účinkami nebezpečných látok,
- Štátny vzdelávací program pre základné školy časť ochrany života a zdravia. MŠ SR 2015

2

1

3

Na rovinu 3

Moje predchádzajúce úvahy by neboli kompletne bez deklarovania názoru na riadenie a zabezpečovanie záchranných prác, ako i na existenciu a vytváranie síl a prostriedkov civilnej ochrany potrebných pre ich vykonávanie a plnenie úloh ochrany života, zdravia a majetku osôb postihnutých následkami krízových situácií, či mimoriadnych udalostí.

V ostatnom čase sa najmä prostredníctvom médií dozvedáme o hrozbách terorizmu, svetového vojnového konfliktu, či o katastrofách zapríčinených teplotnými zmenami. Sme, okrem bežných starostí o prácu, zabezpečenie slušného života, zdravia a starosti o najbližších, zahlcovaní zlobou, nenávisťou, bojmi reprezentovanými takzvanými predstaviteľmi ľudu a v mene ľudu za ich lepšie zajtrajšky. Do toho médiá s patričným pátosom hodia informáciu, že Nemecko schválilo 69-stranovú koncepciu civilnej obrany (možno ochrany), ktorá má občanom pomôcť v prípade krízových situácií. Novinárov z celého dôležitého dokumentu zaujala najmä časť, v ktorej sa nachádza zoznam potravín a základných životných potrieb, ktoré by nemali v prípade núdze chýbať v žiadnej domácnosti na obdobie štrnástich dní. Milé je konštatovanie, že krízová situácia môže nastať z minúty na minútu a vôbec nemajú na mysli mimoriadne udalosti. Pripomína mi to časy, kedy niektorí stratégovia, dnes im hovoríme bezpečnostní experti, začiatok jadrovej vojny spájali so stlačením akéhosi gombíka spôsobom *a je to už aj*. Pre profesionála takto napísaný článok nemá žiadnu odbornú hodnotu, keby sa to hneď nespájalo s opatreniami našej civilnej ochrany a konštatovaním v jednom dosť čítanom denníku, citujem: „U nás existuje civilná ochrana, no odborníci dlhodobo upozorňujú na jej nedostatočnú pripravenosť.“

Prečo aj naši občania často poukazuju na skutočnosť, že ich vedomosti a informácie o opatreniach zachraňujúcich život sú oproti minulosti nedostatočné? Nevidia civilnú ochranu a mladšie ročníky pre svoje adrenalínové uspokojenie hľadajú iné formy brannej pripravenosti, ktoré síce dráždia politikov, ale neriešia potreby ľudí postihnutých následkami krízových situácií. Civilná ochrana vo svojej legislatíve už teraz pomenúva svoje úlohy pri záchranných prácach, mož-

nosti a spôsoby vytvárania, ale i prípravy vlastných síl a prostriedkov.

Významnou úlohou odborov krízového riadenia okresných úradov je vytváranie jednotiek civilnej ochrany pre potrebu územia, ktoré vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 523/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie záchranných prác a organizovania jednotiek civilnej ochrany (ďalej len vyhláška) umožňuje spájať do spoločnej záchrannej jednotky civilnej ochrany. Skladbu a odborné zloženie územnej jednotky, u nás v Tatranskom záchrannom útvere civilnej ochrany Poprad, je možné vytvárať podľa potreby územia, pri čom je legitímne vychádzať zo spracovanej Analýzy územia... Vyhláška už teraz umožňuje organizovať spoločnú jednotku civilnej ochrany a využívať ju na vykonávanie záchranných prác aj mimo územného obvodu okresného úradu.

Čo chceme viac? Prečo hľadáme výhovorky alebo iné spôsoby, ktoré nezaručujú efektívny podiel civilnej ochrany na záchranných prácach? Registrujem tvorbu jednotiek civilnej ochrany pre potrebu územia štyrmi spôsobmi. Prvý spôsob jasne formulovaný legislatívou, ale málo praktizovaný, sú už spomínané jednotky pre potrebu územia, spájané do spoloč-

nej jednotky, alebo, ako sa ďalej uvádza do záchranného útvaru civilnej ochrany. Druhý spôsob, ktorý umožňuje zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov § 21 a § 25, je možnosť právnickej osobe – podnikateľovi, alebo fyzickej osobe po vyhlásení mimoriadnej situácie uložiť písomným príkazom poskytnutie vecného plnenia na zvládnutie úloh pri mimoriadnej udalosti. Tretí známy spôsob, publikovaný aj v časopise Civilná ochrana, je vytvorenie jednotky civilnej ochrany pre potrebu územia z dobrovoľníkov v rámci projektu Dobrovoľný záchranár civilnej ochrany v okrese Senica. Štvrtý spôsob, ktorý ale zákon nepozná, je nerobiť nič, lebo máme málo ľudí na odboroch, nemáme firmy a hlavne obľúbené, my sme tu na riadenie a nie na vykonávanie záchrannárskej činnosti v teréne.

Okrem štvrtého spôsobu si nedovolím nikoho za jeho riešenie kritizovať. Dovolím si však úvahu o výhodách a nevýhodách jednotlivých spôsobov.

Prvý spôsob vytvárania jednotiek CO pre potrebu územia

Je dostatočne podporený v súčasnosti platnou vyhláškou a jeho výhody sú tieto:

- umožňuje efektívne využívať ľudské zdroje, materiálne zdroje a technické prostriedky existujúce v územnom obvode,
- väčšina síl a prostriedkov pre územnú potrebu využíva ľudský a technický potenciál, ktorý je vo výbave právnických osôb,
- vlastnými prostriedkami zabezpečuje profesionálnu pripravenosť (odborná špecializácia, školenia, tréningy, prax) a podmienky bezpečnosti práce, ktoré pre bežnú činnosť organizujú zriaďovatelia,
- modernizuje sa z vlastných finančných prostriedkov bez výraznej podpory štátneho rozpočtu (technika, dopravné prostriedky, ochranné prostriedky),
- dostatočne garantuje rýchle zvolanie

síl a prostriedkov v čase vzniku mimoriadnej udalosti podľa dohodnutých pravidiel,

- územný záchranný útvar civilnej ochrany s riadnym velením, organizačnou štruktúrou, odbornou spôsobilosťou, materiálno-technickým vybavením, napojený na štáb CO okresu je platnou súčasťou IZS.

Využitie územného záchranného útvaru CO je možné napríklad pri zabezpečovaní núdzového ubytovania a núdzového zásobovania, k čomu slúži modul, schopný riešiť poľné ubytovanie a hlavne kombináciu so stacionárom pri zabezpečení ďalších zdravotníckych, hygienických a iných služieb.

Prostredníctvom špecialistov v jednotkách územného záchranného útvaru CO sú zabezpečované technické činnosti vykonávané na inžinierskych sieťach (elektrina, plyn, pitná voda).

Vyslobodzovacie a asanačné práce spojené často s vyslobodzovaním osôb, úpravou korýt riek pri povodniach, snehových kalamitách, úpravou rozrušených komunikácií. Jednotky civilnej ochrany, ako možno jedinú, sú pripravené vykonávať dekontamináciu osôb, dopravných prostriedkov a terénu.

S využitím jednotiek zdravotníckej pomoci, lekárskeho a predlekárskych, vieme vytvoriť podmienky pre poskytovanie zdravotníckej pomoci mimo kamennú nemocnicu rozvinutím poľného zdravotníckeho modulu. Keďže súčasťou územného záchranného útvaru je aj jednotka ASSR (Asociácia samaritánov SR), táto činnosť je zabezpečená na profesionálnej úrovni. Jednotky zdravotníckej pomoci lekárske sú vybavené materiálom bývalých oddielov lekárskej pomoci (OLP) a doplnené ďalším obstarávaním.

Takto je možné popisovať význam i ďalších jednotiek civilnej ochrany pre územnú potrebu, ktoré sú v našom okrese organizované v Tatranskom územnom záchrannom útvaru CO. Každá je svojim významom dôležitá a v čase potreby významná. Tatranský územný záchranný útvar civilnej ochrany Poprad, ktorý vznikol 27. septembra 2007, má 42 jednotiek civilnej ochrany, v ktorých je zaradených 472 osôb. Podporený je stavebnou technikou, nákladnými dopravnými

prostriedkami, ostatnými technickými prostriedkami spolu v počte 297 kusov. Pre potrebu prepravy osôb (členov jednotiek CO, evakuovaných osôb ap.) je vybraných a organizačne zabezpečených 164 autobusov.

Samozrejme, takáto organizácia si vyžaduje, aby zamestnanci odboru krízového riadenia, každý na svojom úseku, zabezpečovali úlohy tak, aby bola dosahovaná požadovaná pripravenosť. Tomu je podriadená odborná príprava, taktické cvičenia, starostlivosť o materiál a techniku, aj keď často morálne zastarané, ale použiteľné pri záchranných prácach. Pre koordináciu a spoluprácu s právnickými osobami sme vytvorili garantov, ktorí zodpovedajú za organizačnú, personálnu a odbornú pripravenosť jednotiek.

Pravidelne, minimálne dva krát v

roku, s nimi na poradách riešime otázky zabezpečenia činnosti územného záchranného útvaru. Garanti v čase vyhlásenia mimoriadnej situácie sa stávajú členmi štábu civilnej ochrany okresu, skupiny pre velenie jednotkám civilnej ochrany. Že to nie je v žiadnom predpise? Nie je. Ale to je problém iného stupňa riadenia.

Udržanie akcieschopnosti útvaru si vyžaduje systematicky a nepretržite sledovať personálne zmeny vo firmách, vznik nových firiem, ktoré majú v pracovnej náplni činnosti, ktoré sú využiteľné pri záchranných prácach. Schopnosť včas reagovať na pokles aktivity v prospech civilnej ochrany. Využívať rôzne kontakty s predstaviteľmi firiem na úrovni prednostu alebo vedúceho odboru. Spoločensky oceňovať zaslúžilých členov jednotiek, veliteľov a zástupcov firiem, k čomu každý rok využívame Svetový deň civilnej ochrany.

V čom sú pri tomto systéme problémy? Na prvom mieste si vyžaduje kvalitné odborné, kvalifikované a zapálené osadenstvo odboru krízového riadenia pre prácu v civilnej ochrane. Je zbytočné robiť drahé audity. Nie je ťažké určiť personálne zloženie a počty zamestnancov odborov krízového riadenia podľa výsledkov ich práce.

Personálne zmeny a prepúšťanie vo firmách. Sú situácie, kde odbornú prípravu jednotky CO treba robiť od nuly. Nepretržite viesť databázu techniky, strojov, materiálu a dopravných prostriedkov potrebných na jednotlivé druhy záchranných prác. Jednotka bez dostatočného vybavenia sa musí vyradiť. Náročnosť na odbornú prípravu jednotiek, ktorých členovia túto prácu nevykonávajú profesionálne, napríklad jednotky zdravotníckej

pomoci predlekárske, dozimetrizácie, obsluhy odmorovacích zariadení ap. Vykonávanie pravidelných taktických cvičení alebo súčinnostných cvičení. Naše cvičenia nie sú cvičeniami profesionálnych záchrannárov, ale prevažne jednotiek CO.

Náročnosť na prípravu veliteľstva územného záchranného útvaru, ktorý celú činnosť riadi. Nedostatky v materiálnom vybavení, najmä napríklad oblečenie so znakmi CO, rádiové spojovacie prostriedky a podobne.

Chybou je, že odškodňovanie pri úrazoch doposiaľ rieši staré nariadenie vlády. Nie je súlad v názvosloví, či vo výške náhrad pri úrazoch, ale najmä trvalých následkoch po úraze pri plnení úloh v prospech civilnej ochrany. Materiálno-technické vybavenie jednotiek civilnej ochrany je potrebné riešiť samostatným predpisom alebo smernicou tak, aby sme neboli závislí na dobrej vôli zamestnanca centra podpory s kvalifikáciou, ktorá ho predurčuje pre prácu v inej dôležitej zložke ministerstva vnútra. Rovnako financovanie nákladov na záchranné práce vykonávané územným záchranným útvarom CO riešiť tak, aby nebolo závislé na počte okresného úradu, centra podpory, či kohokoľvek. Aby príkaz na nasadenie na záchranné práce vydaný prednostom bol dostatočným dôvodom na refundáciu nákladov na záchranné práce, ktoré vzniknú vysielajúcej firme. Tak, ako je to u samosprávy.

Druhý spôsob – príkaz na poskytnutie vecného plnenia

Ako som uviedol, druhý spôsob, ktorý umožňuje zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov § 21 a § 25, je možnosť právnickej osobe – podnikateľovi alebo fyzickej osobe po vyhlásení mimoriadnej situácie uložiť písomným príkazom poskytnúť vecné plnenie na zvládnutie úloh pri mimoriadnej udalosti. Tento spôsob považujem za doplnkový, či záložný. Alebo inak. Aj my registrujeme ďalšie firmy s technikou, ktoré by sme využili najmä pri rozsiahlych alebo dlhodobo trvajúcich mimoriadnych udalostiach vyžadujúcich striedanie, odpočinok alebo doplnenie poškodenej techniky. Takýto personál nie je pripravený na prácu v ťažkých poveternostných podmienkach, nemá skúsenosti so systémom velenia v mieste mimoriadnej udalosti, s princípom súčinnosti a velením veliteľom územného záchranného útvaru alebo veliteľom zásahu ap. Vysoká miera rizika je aj pri zabezpečovaní bezpečnosti pri práci a poznání hranice, pokiaľ je takýto personál schopný zvládnuť úlohy záchranných prác. Takto nasadený personál nemôže robiť ďalšie špecializované činnosti, napríklad poskytovanie prvej pomoci, odmorovanie, odborné zabezpečenia a podobne, ktoré sú zverené civilnej ochrane. Som toho názoru, že takto postavený systém civilnej ochrany v okresoch je formálny a nie je akceptovateľný ani v rámci profesionálnych záchranných zložiek.

Tretí spôsob – dobrovoľnícky

Považujem za hľadanie cesty, ako využiť ľudí ochotných pomáhať druhým v núdzi. Podľa fotografií v časopise Civilná ochrana zrejme tento počet členov jednotky umožňuje aj ich naozaj pekné a kvalitné oblečenie. Myslím si, že táto jednotka je vzorom v tom, ako chceme, aby jednotky civilnej ochrany vizuálne vyzerali. Je tam bezpečná ochrana, dostatočný stupeň rozlíšenia, elegancia a zrejme aj vhodnosť pre prácu pri záchranných prácach. Dobrovoľníctvo

na úrovni okresného úradu nie je možné, podľa môjho názoru, organizovať úspešne a v takom rozsahu, ako potrebuje územný obvod. Podriaďovať túto jednotku civilnej ochrany pre územnú potrebu pod SČK je cesta, ktorú pri existencii platnej legislatívy považujem za, mierne povedané, nešťastnú. Dobrovoľníctvo si vyžaduje riadiaci aparát. Vyžaduje stupne obec, okres, kraj, republika. Minimálne tak, ako to majú dobrovoľní hasiči alebo SČK. Akú silu takto dokážeme pre záchranné práce postaviť? Aká tlačienka nastane o dotácie v prípade

tejto cesty? Nič ale netreba zhadzovať zo stola. Musíme však na prvé miesto dať vážnosť tejto úlohe a až potom môžeme aj takto robiť osvetu. Či ... ?

Civilná ochrana ako systém a jej úlohy

Sily a prostriedky civilnej ochrany sú neoddeliteľnou súčasťou vykonávania záchranných prác. Civilná ochrana ako systém je povinná aktívne vstupovať do činností zachraňujúcich život, zdravie a majetok osôb. Je to jej posvätná úloha. Systém civilnej ochrany predstavuje potencional, ktorý nie je vôbec, alebo je len nedostatočne využívaný pri mimoriadnych udalostiach. Nehovoriac o akejsi apatii k opatreniam vykonávaným civilnou ochranou v čase vojny a vojnového stavu.

Prvou zásadou podielu systému civilnej ochrany na záchranných prácach je princíp úspešného velenia (riadenia). Nepretržitosť, rozhodnosť a pružnosť. O význame štábov civilnej ochrany okresu som písal v článku Na rovinu 2. Úspešné velenie počas záchranných prác predstavuje napríklad včasné varovanie, nepretržité získavanie a vyhodnocovanie informácií, hlásení a správ o mimoriadnej udalosti a priebehu záchranných prác. Včasné rozhodovanie a ukladanie úloh jednotkám civilnej ochrany nasadeným na záchranné práce. Postupnosť krokov na dosiahnutie cieľov a splnenia úloh záchranných prác, kalkuláciu síl a prostriedkov, poradie ich nasadenia, časovú kalkuláciu, velenie, spojenie a vytváranie záloh. Skúsenosti poukázali na potrebu plánovať a organizovať režim života v priestore mimoriadnej udalosti pre obyvateľstvo, ale i nasadené jednotky civilnej ochrany. Plánovať odborné a logistické zabezpečenie záchranných prác, súčinnosť medzi velením jednotiek civilnej ochrany a veliteľom zásahu, či záchrannými jednotkami integrovaného záchranného systému. Nakoniec vykonávanie nepretržitej kontroly plnenia príkazov.

Takéto velenie, či sa nám to páči, alebo nie, si vyžaduje mať premyslené aj riadenie jednotiek civilnej ochrany. Už som otravný s požiadavkou taktiky civilnej ochrany (aj tak sa nič nedeje), ale rozdelenie miesta mimoriadnej udalosti, najmä rozsiahlej, napríklad víchrica vo Vysokých Tatrách na sektory, pracovné úseky a pracoviská, je zásadné. Rovnako, zaviesť pojmy napríklad miesto zhromaždenia, sústredenia, dislokácie. Určiť ich činnosť a zásady riadenia, ako i veliteľov. Potreba jasne definovať úlohy a spôsob organizovania činnosti veliteľstvom územného záchranného útvaru CO. Určiť základné časové limity pre hlavné úlohy záchranných prác vykonávaných civilnou ochranou. Všetko toto musia obsahovať príkazy na vykonávanie záchranných prác. Nič nového pod slnkom. Sú to základy operačného myslenia v civilnej ochrane. Bez neho sme len úradnícki štatisti. O toto a ďalšie princípy musí byť doplnená vyhláška MV SR č. 523/2006 Z. z., ak chceme ísť ďalej. Netreba zdôrazňovať, že tieto problémy vyžadujú vypracovanie ucelenej koncepcie

vzdelávania profesionálnych zamestnancov plniacich úlohy civilnej ochrany. Ale nie v rámci niečoho, ale pre niečo.

Som presvedčený, že nastal pravý čas, o týchto veciach sa rozprávať. Rezignácia, či apatia nepatria do slovníka ceómána. Možno (hraničiace s istotou) treba začať s novelizáciou platnej vyhlášky, využiť tvorbu novej koncepcie, v ktorej by mal byť generálny cieľ obnova systému civilnej ochrany v radiacej a perso-

nálnej štruktúre, či obnova aktívnych síl a prostriedkov CO. Umožniť vytvárať jeden územný záchranný útvar viacerými okresmi s výstupom na využitie krajským stupňom. Na druhom mieste opatrenia pomoci postihnutému obyvateľstvu. Pokračovať vypracovaním samostatnej normy pre zabezpečenie výbavy jednotiek civilnej ochrany materiálom, špeciálnou technikou, (katalóg prostriedkov), uniformovanosťou jednotiek CO.

Novelizovanie pravidiel odškodňovania pri úrazoch a trvalých následkoch a financovanie systému civilnej ochrany, ako i výdavkov na záchranné práce vykonávaných jednotkami CO na základe príkazu prednostu okresného úradu ap. Na záver dodávam: **POĎME ROBIŤ!**

Ing. Marián Hoško
vedúci odboru KR OÚ Poprad
Foto: **archív redakcie**

Získanie odbornej spôsobilosti na úseku civilnej ochrany obyvateľstva

V nádhernom prostredí Novoveskej Huty, v Školiacom zariadení vzdelávania a prípravy Spišská Nová Ves, sa na základe ročného plánu vzdelávania a prípravy sekcie krízového riadenia MV SR na rok 2016 uskutočnila v termíne od 13. do 24. júna Odborná príprava na získanie odbornej spôsobilosti na úseku civilnej ochrany obyvateľstva na vypracovanie a aktualizáciu plánu ochrany obyvateľstva a vykonávanie vzdelávacej činnosti, na vypracovanie a aktualizáciu plánu ochrany zamestnancov a osôb prevzatých do starostlivosti a vykonávanie vzdelávacej činnosti.

Predprázdninového termínu odbornej prípravy sa zúčastnilo 16 žiadateľov o získanie odbornej spôsobilosti na úseku CO pôsobiacich v štátnej správe, samospráve, ako aj v súkromnom sektore. Školiteľmi odbornej prípravy boli Ing. Vladimír Tremba a Paed. Dr. Ľubomír Betuš, CSc.

Zaujímavou súčasťou dvojtýždňového školenia odbornej prípravy boli dve poučné exkurzie. Prvá v Slovenskom raji, kde sa nachádza Oblastné stredisko Horskej záchrannej služby v Čingove. Absolventi odbornej prípravy boli oboznámení s históriou vzniku strediska, súčasným personálnym zložením a pôsobením, ako aj s úlohou strediska v systéme integrovaného záchranného systému. Zároveň im bolo prezentované a predvedené materiálo-technické vybavenie stanice určené na zásah. Oblastné stredisko Horskej záchrannej služby v Slovenskom raji organizuje a vykonáva v horských oblastiach záchrannú činnosť, transport a neodkladnú dopravu pri záchrane osôb často v súčinnosti s leteckou záchrannou zdravotnou službou. Zároveň vykonáva

záchranné práce v jaskynnom prostredí a v priepastiach, podieľa sa na pátraní po nezvestných osobách, konzultuje bezpečnostné opatrenia pri športových a iných podujatiach na požiadanie organizátorov a vyjadruje sa k vyznačovaniu trás a k ich označovaniu.

Druhá exkurzia smerovala do velína Centrálného radiaceho systému tunela Branisko, ktorý zabezpečuje ucelený dohľad nad premávkou tunela a riadením dopravy. Tunel Branisko, ktorý je súčasťou diaľničného úseku Beharovce – Široké, je so svojou dĺžkou 4 975 metrov v súčasnosti najdlhší diaľničný tunel na Slovensku. Tvorí ho jedna tunelová rúra s obojsmernou prevádzkou, ktorá bola odovzdaná do užívania v roku 2003. Pre potreby realizovania evakuácie v prípade havárie je tunelová rúra prepojená so súbežnou únikovou štôľňou každých 360 metrov, celkovo 13-timi únikovými chodbami. V tuneli sa nachádzajú štyri jednostranné a dva obojstranné núdzové zálivy. Každých 240 metrov sú situované SOS výklenky a každých 120 metrov požiarne výklenky. Vetranie je poloprieč-

ne, pomocou axiálnych ventilátorov. Prívod čerstvého vzduchu je zabezpečený od portálov, opotrebované vetry sú odvádzané cez vetráciu šachtu hlbokú 120 metrov, s priemerom 7 metrov, umiestnenú približne v polovici tunela. K vyzumeniu vodičov v prípade mimoriadnych udalostí v tuneli slúži operátorom evakuačný rozhlas. Zároveň je v tuneli zabezpečené šírenie frekvencií mobilných operátorov, ako aj šírenie signálu stanice Rádio Slovensko, s možnosťou vstupu operátora do vysielania v prípade mimoriadnej udalosti. V areáli velína Centrálného radiaceho systému tunela Branisko sa nachádza Hasičská stanica Beharovce, ktorá je špecializovaná na zásahy v tuneli Branisko.

Nadobudnuté poznatky budú môcť absolventi odbornej prípravy preniesť do praxe. V tak zložitej dobe, ktorú momentálne žijeme, nadobúda totiž príprava a plánovanie ochrany obyvateľstva čoraz väčšie opodstatnenie.

Ing. Pavol Kleban
absolvent odbornej prípravy
Ilustračné foto: **archív redakcie**

Nebezpečné látky

Žieravá

Škodlivá

Veľmi horľavá

Peroxid vodíka – technický (35% roztok)

Všeobecný popis

Názov látky: Peroxid vodíka

Registračné číslo CAS: 7722-84-1

Identifikačné číslo nebezpečnosti: 558

Prepravné označenie – UN kód: 2014

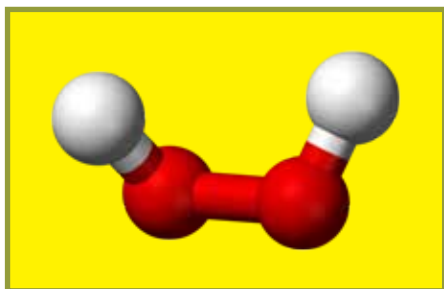
Základná charakteristika: Peroxid vodíka (H_2O_2 , HO-OH) je binárna zlúčenina kyslíka a vodíka. V molekule peroxidu vodíka sú atómy kyslíka viazané navzájom a na každom z nich je atóm vodíka, pričom väzby O-H sa nenachádzajú v jednej rovine. Peroxid vodíka je bezfarebná kvapalina, s vodou neobmedzene miešateľná. Je silné oxidačné činidlo. V praxi sa môžeme stretnúť s peroxidom v koncentráciách od 3 do 35 %, alebo aj ako 100 % tuhú bielu látku.

Možnosti použitia látky: Bielenie celulózy, dezinfekcia v medicíne ako 3-percentný vodný roztok, leptanie v elektrotechnickom priemysle, pokovovanie, bielenie zubov, melírovanie, úprava pitnej a odpadovej vody, ako oksylichovadlo v hypergolických palivových zmesiach.

Identifikácia nebezpečenstva: Látka je klasifikovaná ako žieravina, silné oxidačné činidlo a látka nebezpečná pri vdýchnutí. Samotná látka nie je horľavá, ale podporuje horenie.

Chemické označenie

Chemický vzorec látky: H_2O_2

Fyzikálne a chemické vlastnosti

Fyzikálny stav: kvapalina

Farba: bezfarebná, číra

Zápach: slabý štipľavý

Prahová hodnota zápachu: nestanovená

pH: 1 – 4 (20 °C)

Teplota topenia/tuhnutia (°C): -33

Počiatková teplota varu a destilačný rozsah (°C): 108

Teplota vzplanutia (°C): nestanovená

Rýchlosť odparovania: nestanovená

Horľavosť: nestanovená

Teplota samovznietenia (°C): nestanovená

Teplota rozkladu (°C): ≥ 60 °C

Dolný limit výbušnosti: nestanovený

Horný limit výbušnosti: nestanovený

Oxidačné vlastnosti: silný oxidant

Výbušné vlastnosti: nestanovené

Tlak pár (hPa): 17 hPa (20 °C)

Hustota pár: nestanovená

Relatívna hustota ($g \cdot cm^{-3}$): 1,133 (20 °C)

Rozpustnosť vo vode ($g \cdot l^{-1}$): dokonale miešateľný

Rozpustnosť v rozpúšťadlách ($g \cdot l^{-1}$): nestanovená

Rozdeľovací koef. n-okt./voda: nestanovený

Viskozita dynamická: 1,1 mPa.s (20 °C)

Iné informácie: neuvedené

Opatrenia prvej pomoci

Ak postihnutý nedýcha, neaplikujte umelé dýchanie z pľúc do pľúc, používajte dýchacie prístroje s kyslíkom alebo stlačeným vzduchom. Ak látka zasiahla

oči, vyplachujte ich vodou najmenej 15 minút alebo Ophthalmol alebo aplikujte Diphoterine.

Kontaminované oblečenie okamžite vyzlečte a zasiahnutú pokožku oplachujte prúdom vody najmenej 15 minút. Ak hrozí strata vedomia, postihnutého uložte do stabilizovanej polohy.

Zásahové úrovne pre koncentráciu látky v ovzduší – hodnoty expozičných limitov

SLK NPHV, Kategória pre výpočet pikovej koncentrácie:

I: Miestne dráždivá látka. Hraničná koncentrácia je rovná povolenej priemernej koncentrácii (TLV).

SLK NPHV, Short Term Exposure Limit (STEL): **2 ppm, 2,8 mg/m³**

SLK NPHV, NPEL priemerný: **1 ppm, 1,4 mg/m³**

Osobám, ktoré prišli do kontaktu s látkou, alebo sa nadýchali pár, okamžite zabezpečte lekárske ošetrenie. Zároveň odovzdajte všetky dostupné informácie o látke ošetrojúcemu lekárovi. Kontrolujte dýchanie, nutné sledovať ostatné vitálne funkcie! POZOR, možnosť zastavenia dýchania aj počas transportu!

Kontakt s látkou spôsobuje poleptanie pokožky a veľmi silné poleptanie očí. Pary, ktoré vznikajú pri silnom zahriatí dráždia oči a dýchacie cesty. Typické symptómy (príznaky) sú pálenie očí, dýchacích ciest a pokožky, kašeľ, nevoľnosť a dušnosť.

Protipožiarne opatrenia

Ak je to možné, nepoškodené nádoby odstrániť z priestoru pôsobenia sálaového tepla.

Vhodné hasiace prostriedky sú voda, oxid uhličitý, pena a suchý prášok.

Neodkladne je potrebné zabrániť ďalšiemu kontaktu látky s okolitými látkami z dôvodu silných reakčných vlastností, ako aj podporovania intenzity požiaru!

Vznikajúce pary sa zrážajú vodnou hmlou.

Ďalej sa musí zabrániť reakciám s látkami uvedenými v časti Stabilita a reaktivita.

Opatrenia pri náhodnom uvoľnení látky

1. Nevstupovať do vytvorených kaluží kvapaliny, ani obliatych predmetov sa nedotýkať!
2. Unikajúcu látku zachytiť všetkými dostupnými prostriedkami. Utesniť miesta úniku a zastaviť únik látky.
3. Oblak pár zrážať vodnou hmlou.
4. Zabrániť kontaktu kvapaliny s kovmi a nebezpečnými reakčnými činidlami.
5. Rozliatu kvapalinu absorbovať vhodným sorbčným materiálom, určeným pre kyseliny. Ako absorbent (absorbčný a neutralizačný prípravok) je vhodný Chemizorb.
6. Provizórne je možné kyselinu absorbovať suchou zeminou alebo pieskom a zhromaždiť v uzatvorených nádobách na chemický odpad.
7. Zvyšky látky riediť veľkým množstvom vody.

8. Zabrániť úniku látky do vodného toku a kanalizácie.
9. Ak látka prenikla do vodného toku alebo kanalizácie, informovať príslušné úrady životného prostredia, alebo Inšpekciu životného prostredia v príslušnom regióne.
10. Pri úniku do kanalizácie alebo do odpadových vôd vznikajú nad hladinou silne dráždivé pary.

Všeobecné systémové opatrenia v prípade mimoriadnej udalosti:

- Zasahujte v smere vetra.
- Pred vstupom do oblasti ohrozenia použite vhodné ochranné prostriedky.
- Uzatvorte miesto mimoriadnej udalosti.
- Varujte osoby v blízkosti mimoriadnej udalosti, aby zostali v budovách, zatvorili dvere a okná, vypli klimatizáciu. Zvážte možnosť evakuácie pri bezprostrednom nebezpečenstve najmä po výbuchu a požiari.
- Okamžite monitorujte okolie z dôvodu možného vzniku toxických plynov následkom horenia látok nachádzajúcich sa v danom priestore. Najmä ak sa jedná o výrobné a skladové priestory s výskytom ďalších chemických látok ale aj hotových chemických výrobkov.
  - Obmedzte počet zasahujúcich v oblasti ohrozenia.

- Privolajte odborníka na manipuláciu s látkou.

Osobná ochrana

Ochrana očí, dýchacích ciest a orgánov: použiť filter typ NO-(P3), podľa DIN 3181 alebo dýchací prístroj.

Ochrana rúk: gumové nepriepustné rukavice podľa direktívy EC 89/686/EEC a následnej normy EN 374.

Ochrana kože: ochranný odev odolný voči žieravinám!

Osobná hygiena: kontaminované ochranné pomôcky a odev okamžite vyzliecť, bezpečne odložiť a následne vykonať hygienickú očistu. Podľa miery kontaminácie vykonať čiastočnú alebo úplnú hygienickú očistu väčším množstvom čistej vody. Po umytí kože použiť ochranný krém.

Stabilita a reaktivita

Reaktivita: Reaguje s meďou, hliníkom, zinkom a ich zliatinami.

Chemická stabilita: Pri skladovaní a použití podľa návodu nedochádza k rozkladu.

Možnosť nebezpečných reakcií: Pôsobením tepla je nestabilný za vzniku pretlaku v uzavretých nádobách. Silný oxidant, reaguje s mnohými organickými látkami, konkrétne s textilom a papierom. Pôsobením vysokých teplôt pri požiari sa uvoľňuje kyslík, ktorý podporuje horenie.

Podmienky, ktorým sa treba vyhnúť: Udržujte mimo dosahu horľavého materiálu. Chráňte pred slnečným žiarením. Chráňte pred kontamináciou.

Teplný rozklad: $\geq 60\text{ }^{\circ}\text{C}$

Nekompatibilné materiály: Redukčné činidlá, železo, meď, zliatiny medi, alkálie, organické materiály, horľavá látka.

Nebezpečné produkty rozkladu: Kyslík.

Toxikologické informácie – symptómy

Po vdýchnutí: spôsobuje dráždenie a poleptanie horných ciest dýchacích.

Po kontakte s pokožkou: spôsobuje podráždenie a poleptanie pokožky, ako aj popáleniny.

Po kontakte s očami: ich poškodzuje, nebezpečenstvo oslepnutia.

Po požití: ako žieravina rozleptáva pokožku, veľmi nebezpečná pri požití.

Celkové prejavy látky – zovšeobecnenie: spôsobuje poleptanie, podráždenie kože a podráždenie dýchacích orgánov.

PEROXID VODÍKA 3% H₂O₂
Na lokálne použitie
 Na ošetrenie drobných rán a odrenín. Na vnútorné použitie ako kloktadlo alebo na oplachovanie.

Ekologické informácie

Toxicita pre vodné organizmy: ryby: LC50 Pimephales promelas 16,4 mg/l 96 h, LC50 Leuciscus idus melanotus 35 mg/l 24h; dafnie: EC50 Daphnia magna 7,7 mg/l 24 h; riasy: EC50 Scenedesmus quadricauda 27,5 – 43 mg/l 240 h; baktérie: EC10 Pseudomonas putida 11 mg/l 16 h

Perzistencia a degradovateľnosť: Vzťahuje sa na ovzdušie. Výrobok je možné rozložiť abiotickými (napr. chemickými alebo fotolytickými) procesmi. Rozklad za uvoľňovania kyslíka.

Biologická odbúrateľnosť: Ľahko biologicky odbúrateľný.

Bioakumulačný potenciál: log Kow – 1,57 (20 °C). Nehromadí sa v biomase.

Mobilita v pôde:

Voda – Produkt je mobilný vo vodnom prostredí. Produkt je rozpustný vo vode. Pôda – Neočakáva sa, že sa bude adsorbovať na pôde, neprchavé.

Ovzdušie – neprchavé

Výsledky posúdenia PBT a vPvB: Táto látka sa nepovažuje za stálu, hromadiacu sa v organizme ani toxickú (PBT). Táto látka sa nepovažuje za príliš stálu, ani za príliš sa hromadiacu v organizme (vPvB).

Ďalšie podrobné informácie v prípade tiesňového volania získate na adrese: Toxikologické informačné centrum, Bratislava, tel.: 02 / 54 774 166.

Informácie o zneškodňovaní látky a obalov

Nájdete na internetovej adrese www.retrologistik.de. Platí, že chemikálie a obaly musia byť zneškodňované v súlade s príslušnými národnými predpismi.

Informácie o preprave

Látka sa musí prepravovať pod označením UN (kód) 2014 a tieto zásady platia pre pozemnú, riečnu, námornú a leteckú prepravu. Trieda nebezpečnosti pre prepravu: 5.1.

Regulačné informácie – štandardné vety o nebezpečnosti a bezpečnosti

Výstražné upozornenie:

H302 Škodlivý po požití.

H315 Dráždi kožu.

H318 Spôsobuje vážne poškodenie očí.

H335 Môže spôsobiť podráždenie dýchacích ciest.

H412 Škodlivý pre vodné organizmy, s dlhodobými účinkami.

Bezpečnostné upozornenie:

P220 Uchováajte/skladujte mimo odevov/horľavých materiálov.

P261 Zabráňte vdychovaniu prachu/dymu/plynu/hmly/pár/aerosólov.

P273 Zabráňte uvoľneniu do životného prostredia.

P280 Noste ochranné rukavice/ochranný odev/ochranné okuliare/ochranu tváre.

Prevencia:

P102 Uchováajte mimo dosahu detí

P271 Používajte iba na voľnom priestranstve alebo v dobre vetranom priestore.

Opatrenia:

P305 + P351 + P338 Po zasiahnutí očí ich niekoľko minút opatrne vyplachujte vodou. Ak používate kontaktné šošovky a ak je to možné, odstráňte ich. Pokračujte vo vyplachovaní.

P312 Pri zdravotných problémoch volajte Národné toxikologické informačné centrum alebo lekára.

P403 + P233 Uchováajte na dobre vetranom mieste. Nádobu uchováajte tesne uzavretú.

Odstránenie:

P501 Zneškodnite obsah/ nádobu uložením na povolennej skládke odpadov.

Dodatočné označenie:

Kúpa, vlastníctvo a použitie súkromnými osobami je obmedzené podľa čl. 4, ods.1

a 3 nariadenia (EÚ) č. 98/2013.

Ďalšie doplňujúce informácie pre odber, detekciu a dekontamináciu

Odber a detekcia látky:

Podrobnejšia analýza sa vykonáva v kontrolných chemických laboratóriách CO s použitím inštrumentálno-analytických metód. Medzi najrýchlejšie metódy patrí technika infračervenej analýzy t. j. spektrometrie (ATR) v kombinácii s Ramanovou spektrometriou pre použitie v teréne alebo v laboratóriu.

V každom prípade je potrebné látku odobrať v primeranom množstve a čistote (min. 20 až 50 gramov, resp. také isté množstvo v mililitroch – ml), vzorku vždy odobrať odberovými súpravami (popísať miesto, čas odberu, kto odobral, spätný kontakt, prípadne ďalšie doplňujúce informácie) a zabezpečiť jej odovzdanie prostredníctvom zložiek HaZZ alebo polície do príslušného KCHL CO a to v Nitre, Slovenskej Ľupči a Jasove a informovať prostredníctvom linky tiesňového volania na číslo 112.

Dekontaminácia látky

Znečistený ochranný odev pred vyzlečením a ADP pred zložením ochrannej masky opláchnite vodou alebo roztokom detergentu.

Dekontamináciu použitých prostriedkov vykonajte mokrým spôsobom väčším množstvom vody, vhodné je tiež napr. použiť rôznych savých absorbčných materiálov.

Pri dekontaminácii, vyzliekaní kontaminovaných osôb, alebo pri manipulácii s kontaminovanými technickými prostriedkami použite ochranný odev na požiarnej zásah, osobné ochranné pracovné prostriedky určené na manipuláciu so žieravými látkami a autonómny dýchací prístroj.

Vodu použitú na dekontamináciu je potrebné zachytiť do osobitných nádob a pristupovať k nim ako k odpadu a riadiť sa opatreniami o odpadovom hospodárstve a nakladaní s nebezpečným odpadom.

Ing. Miloš Kosír

vedúci KCHL CO Nitra

Ilustračné foto: **archív redakcie**

a Internet

Biologické ohrozenie

Dirofilarióza

Záver výskumných prác európskych a svetových vedcov – parazitológov na základe dlhoročných výskumov v teréne hovoria jednoznačne o podpornom vplyve globálnej klimatickej zmeny na šírenie pôvodcov závažných parazitárnych ochorení. Významným podporným faktorom v strednej Európe sú stále lepšie životné podmienky smerom k vyšším severným šírkam (55 – 57° sev. š.) pre prenášačov, ktorými sú komáre rodov hlavne Culex a Aedes, čiastočne aj Anopheles.

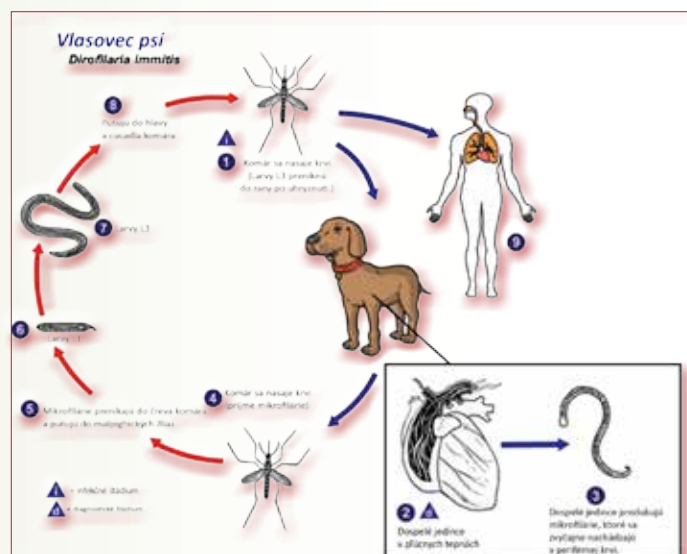
Najnebezpečnejšími sú ázijské tzv. tigrie moskyty (napríklad druh *Stegomyia albopicta*), mimoriadne odolné v životnom prostredí a agresívne na potenciálneho hostiteľa. Na rozmnožovanie im stačí celkom málo plytkej, teplej stojatej vody, napríklad v kaluži, kvetináči, alebo nedbalo odhodenej pneumatike. Čiže sú dobre prispôsobené aj na život v mestách. Je prekvapujúce, že oplodnené vajčisko tigrieho komára dokáže dlhý čas prežiť aj bez vody, čo boj s nimi mimoriadne sťažuje. Expanzia komárov do Európy skutočne prebieha tak, ako vedci už roky predpokladali. Narastajú riziká epidémie niektorého z tropických alebo subtropických ochorení, predtým u nás neznámych.

Naši svetovo uznávaní špecialisti z Parazitologického ústavu SAV v Košiciach skonštatovali aj fakt šírenia sa ochorenia dirofilariózy u širokej slovenskej populácie psov a potenciálneho postihnutia človeka týmto biologickým faktorom.

Všeobecná charakteristika

Dirofilarióza je parazitické ochorenie, helmintóza vyvolávaná parazitujúcimi vlasovcami, hlavne druhov *Dirofilaria immitis* a *Dirofilaria repens* z čeľade Onchocercidae. Postihuje najmä psov, mačky a voľne žijúce druhy zvierat. Toto ochorenie, hlavne jeho srdcová forma, sa dá liečiť len veľmi ťažko a často končí smrťou. Je charakteristické pomalým rozvojom a dlhodobým chronickým priebehom. Iné druhy dirofilarií parazitujú u medvedíkov čistotných, medveďov hnedých, amurských tigrov, amerických

mačkovitých šeliem, dikobrazov, u severoamerickej vydry obrovskej a vydry bražilskej.

Životný cyklus pôvodcu

Systematika – medzinárodná klasifikácia

Podľa Medzinárodnej klasifikácie chorôb MKCH-10 je dirofilarióza zaradená pod kódové označenie B74.8 Iné filariózy.

Systematika (Bostonská klasifikácia) pôvodcu

Je zaradený do ríše Animalia, kmeňa okrúhlych červov Nematoda, radu Spirurina, podradu Spiruromorpha, nadčeleď Filarioidea, čeľade Onchocercidae, rodu *Dirofilaria*. Pomenovanie ochorenia vzniklo kombináciou latinských slov diro a filum – zlá niť.

Synonymné označenia dirofilariózy

Srdcová červivosť, kardiovaskulárna dirofilarióza.

Zdroj (rezervoár) ochorenia

Sú to zvyčajne nakazené domáce psy a mačky, menej často divo žijúce zvieratá.

Prenos ochorenia

Pôvodcu prenášajú hlavne krv cicajúce (hemofágne) článkonožce, najviac komáre rodov *Culex* (60 druhov) a *Aedes*, ako aj *Anopheles*. Samičky krv hostiteľa potrebujú pre zabezpečenie a ukončenie vývinu oplodnených vajčiek. Komáre nie sú výhradnými prenášačmi ochorenia, sú popísané ojedinelé prípady infekcie po uhryznutí kliešťom, všou a blchou. Ľudia sa nakazia hlavne pri poľnohospodárskych prácach a pri pobyte vonku – chalupárčenie,

rybárčenie, lov, turistika, aj na miestach, kde sú koncentrované populácie komárov a infikované zvieratá.

Frekvencia útokov komárov na osoby závisí od ich nočnej aktivity, aj od vzdialenosti obydli vzhľadom na ich dolet pár kilometrov. V prípade, že osady sú blízke na dolet komárov, pravdepodobnosť útoku prirodzených populácií komárov na človeka a domácich psov dramaticky narastá, čo zvyšuje pravdepodobnosť prenosu nákazy na človeka a jeho zapojenia do epidemického procesu.

Brány vstupu

Je to koža narušená penetráciou – cicavo-bodavým ústrojom prenášača.

Vnímovosť ochorenia

Vyznačuje sa všeobecne veľmi dobrou vnímavosťou hlavne psami, potom

aj inými druhmi zvierat. Stále viac je (na základe potvrdených prípadov) naň vnímavý aj človek. Na pôvodcu *D. immitis* (vlasovca psieho) sú najvnímavejší dospelí vo veku 50 až 60 rokov, na pôvodcu *D. repens* dospelí vo veku 40 až 49 rokov, žijúci hlavne v endemických oblastiach výskytu parazitov.

Nákazlivosť (infekčnosť)

Ochorenie nie je nákazlivé medzi ľuďmi navzájom.

Komplikácie ochorenia

Môžu nastať pri neliečení, zanedbaní a omeškaní – oneskorenom liečení.

Popis pôvodcov dirofilariózy

Sú to rozmermi pomerne veľké parazity, samičky vlasovca psieho dosahujú dĺžku 25-31 cm a hrúbku 1 až 1,5 mm, *D. repens* je menší, samičky sú dlhé 10 až 17 cm a hrubé 0,45 až 0,65 mm.

Vývinový cyklus pôvodcov

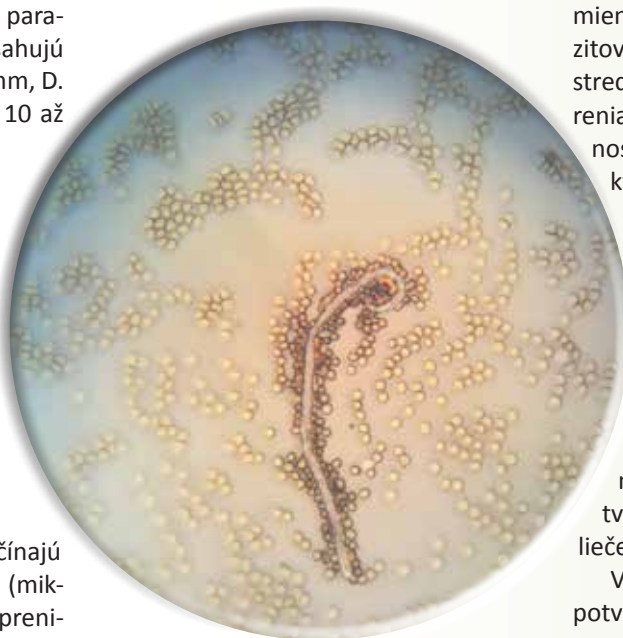
Oba druhy dirofilarií majú veľmi podobný vývinový cyklus, ale priebeh ochorenia a príznaky, ktoré spôsobujú, sú veľmi rozdielne.

Vývinový cyklus vlasovca psieho

Po kopulácii so samčekom začínajú samičky produkovať živé larvičky (mikrofilárie) dlhé asi 0,3 mm, ktoré prenikajú do krvného riečišťa a v tomto cirkulujú priemerne od 2 do 18 mesiacov, až do neuveriteľných 3 rokov. Medzihostiteľom mikrofilarií sú rôzne druhy komárov, ktoré sa nakazia pri cicaní krvi z infikovaného zvierateľa.

Časť vývinového cyklu, larválne štádium 1 až 3, prebieha v komárovi. V jeho tele sa mikrofilárie vyvíjajú a po dvoch týždňoch, až niekoľkých mesiacoch (v závislosti od teploty vonkajšieho prostredia), sa menia na štádium infekčné pre psa. Pritom je dôležitá teplota prostredia vyššia než 15 °C. Pri nasledujúcom cicaní krvi komár preniesie nákazu cez cicavo-bodavý ústroj na nového, definitívneho hostiteľa. Definitívnymi hostiteľmi sú psy, mačky a niektoré druhy divo žijúcich zvierat, dokonca aj tulene. Vlasovec psí žije vo veľkých cievach pľúc a pri silnej infekcii aj v srdci, ale *D. repens* v podkoží. V podkoží hostiteľa pre-

behne vývojové štádium larvy 4 a 5. Tieto migrujú cez svaly do krvných ciev za 70 až 110 dní. Za 4 až 5 mesiacov prenikajú do pľúcnych artérií a pravej srdcovej komory. Za 6 až 7 mesiacov dospievajú na dospelé srdcové červy (makrofilárie). Dospelé jedince žijú v organizme 5 až 7 rokov. Potom prirodzeným spôsobom uhynú. Parazitujú vo veľkých cievach v blízkosti srdca, v pľúcnych tepnách, v pravej predsieni a pravej komore srdca. Nastáva srdcové zlyhanie v dôsledku premnoženia parazita, môže zlyhať pečeň a obličky. Asi šesť mesiacov po infekcii samička začne produkovať mikrofilárie (larválne štádium 1), ktoré cestujú do drobných ciev a sú nasaté komárom pri sacom akte, potom sú prenesené na definitívneho hostiteľa.

Vlasovec psí

Historický výskyt ochorenia

Dirofilarióza sa v minulosti vyskytovala najmä v krajinách južnej Európy (okolo Stredozemného mora), srdcová forma hlavne v južných štátoch USA a v Strednej a Južnej Amerike.

Pravdepodobne prvýkrát u človeka bola opísaná v roku 1566, kedy portugalský lekár Lusitano Amato opísal vo svojej eseji *Curationum medicinalium Centuria septima* neobvyklý prípad, kedy bol odstránený červ z oka trojročného dievčatka v endemickej oblasti južného Francúzska. Podľa popisu prípadu išlo pravdepodobne a výskyt pôvodcu *D. repens*.

Podobný prípad popísal taliansky vedec Ulysses Aldrovandi vo svojej knihe *De animalibus insecti* (1602). V roku

1867 v Palerme taliansky lekár Angelo Pace objavil parazita v hornom viečku deväťročného chlapca. V Rusku prvý prípad dirofilariózy bol popísaný v roku 1915 v Jekaterinodare A. P. Vladyčenským, ktorý izoloval červa z nádoru za očnou buľvou. Systematické štúdium ochorenia sa začalo po roku 1930, kedy zakladateľ svetovo známej sovietskej helmintologickej školy K. I. Skrjabin so žiakmi podrobne popísal prípad napadnutia dolného viečka pravého oka 27-ročnej občianky Charkova samčekom *D. repens*.

Súčasný výskyt ochorenia

Súčasná globálna klimatická zmena a s nimi spojené otepľovanie a časté povodne viedli k vytvoreniu vhodných podmienok pre vývin a šírenie týchto parazitov aj na ďalších územiach, vrátane strednej Európy. Ohniská výskytu ochorenia na kontinentoch dosahujú v súčasnosti už 55. až 57. stupeň severnej šírky a ich šírenie na sever pokračuje. Dirofilarióza je preto v súčasnosti považovaná za najrýchlejšie sa šíriace, hmyzom (vektormi) prenášané ochorenie.

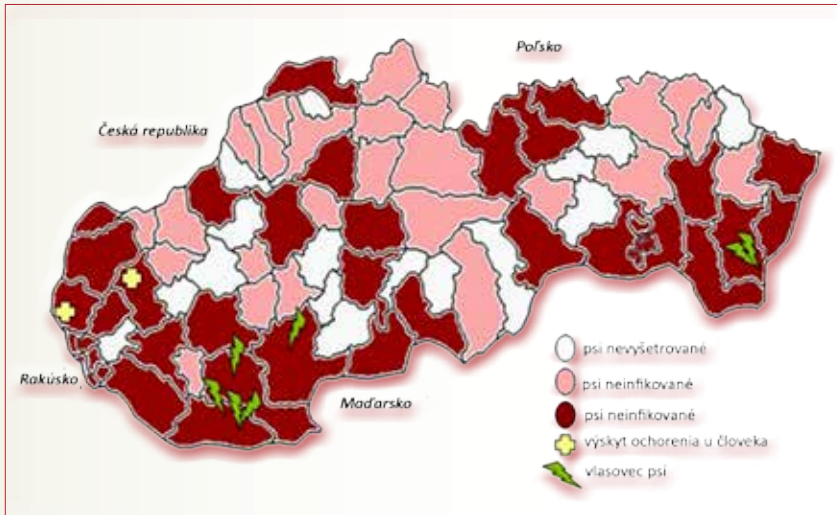
V Rusku je tomuto parazitárnemu ochoreniu venovaná veľká pozornosť čo do prevencie (protiepzootických a protiepidemických opatrení), zisťovania potvrdených prípadov a ich účinného liečenia.

Výskyt na území strednej Európy bol potvrdený v Rakúsku, Maďarsku, na Slovensku a psi majúci protilátky (antigény) boli monitorovaní i na južnej Morave.

Na Slovensku už od roku 2005 zaznamenávame dirofilariózu u psov. Závažná je skutočnosť, že v roku 2007 bola dirofilarióza po prvýkrát na Slovensku diagnostikovaná aj u človeka! Na Slovensku sa v súčasnosti bežne vyskytuje *D. repens*, podľa najnovších údajov je nakazených približne 34 % psov, pričom vysoký výskyt bol zaznamenaný v skupine služobných (51,1 %), strážnych (50 %) aj poľovníckych (40 %) psov. Doteraz bola dirofilarióza psov potvrdená v 28 okresoch Slovenska. Parazit je rozšírený najmä v oblasti Podunajskej a Východoslovenskej nížiny, kde má veľmi vhodné podmienky pre svoj vývin. Srdcová forma ochorenia bola zatiaľ zistená u siedmich psov pochádzajúcich takisto z južných okresov Slovenska. U ľudí boli zaznamenané tri prípady.

**Klinické príznaky
D. immitis**

Závisia od počtu červov a objavujú sa vtedy, keď je v tele psa prítomných viac ako 25 dospelých parazitov. Klinické príznaky sú zo začiatku nevýrazné – občasné pokašliavanie, sťažené dýchanie, znížená výkonnosť (telesná slabosť), ochorenia srdca, zvracanie, ktoré nesúvisí priamo s nákrmením, svrbenie, podkožné uzlíky a niekedy, najmä po námahe, strata vedomia. Zmeny na srdcovom svale sa prejavia na jeho dilatácii – zväčšením a hypertrofiou – zosilnením svaloviny, ako dôsledok pľúcnej hypertenzie a tvorby trombov (zrazenín) v pľúcnych artériách. Dochádza tak k preťažovaniu malého krvného obehu. Telo môže reagovať na prítomnosť patogénu tvorbou protilátok a vznikajúce imunokomplexy môžu mať za následok poškodenie obličiek. Ojedinele sa tvoria zápalové ložiská (granulómy) v mozgu a na sietnici očí. Veľké množstvo parazitov vedie až k upchatiu pravej srdcovej predsiene a zadnej dutej žily. Postupne dochádza k zlyhaniu srdca, niekedy je však jediným príznakom náhly úhyn psa. Mačky sú na vlasovca psieho menej vnímavé a príznaky nakazenia sú u nich oveľa miernejšie.

Hrozivá mapa výskytu dirofilariózy na Slovensku

Dirofilarióza u človeka

Ľudia sa nakazia po poštípaní nakaženým komárom. Človek nie je pre dirofilárie veľmi vhodným hostiteľom, preto sa obvykle opuzdria niekde v tkanive a po istom čase uhynú. Infekcia spôsobená *D. repens* sa prejavuje tvorbou uzlíkov pod kožou pacienta. Nebezpečnejší vlasovec psí niekedy migruje aj do pľúc, oka alebo iných orgánov a ochorenie býva potom zistené náhodne po nájdení uzlíkov na röntgenových snímkach.

nózy neparazitárneho pôvodu.

Inkubačná doba

Viacero týždňov.

Diagnóza ochorenia

Diagnóza sa stanovuje na základe krvného náteru a preukázania mikrofilárií v krvnom nátere mikroskopickým vyšetrením. Nepriamo možno diagnostikovať srdcovú červivosť pomocou röntgenového nálezu dilatácie zadnej dutej žily a pľúcnych artérií, potvrdiť zväčšenie pečene, ascitu (tekutina v dutine brušnej) a ďalších príznakov pravostranného srdcového zlyhania. Pacienti s aktívnou infekciou zvyčajne majú zvýšené hladiny antiferiliálneho imunoglobínu IgG4 v krvi, môžu byť detegované rutinnými testami. Test s použitím polymerázovej reťazovej reakcie (PCR) deteguje

je filariálnu DNA. Keďže niektorí infikovaní ľudia nemajú mikrofilárie v krvi, možno použiť testy na detekciu antigénov z dospelých červov. Ultrasonografia sa môže použiť na detekciu pohybov a zvukov spôsobených pohybom dospelých červov. Mŕtve, kalcifikované červy môže detegovať röntgen. Ďalšou možnosťou sú laboratórne testy, ako je Knottov test na preukázanie mikrofilárií

Patológia ochorenia

D. repens u psa

D. repens parazituje v podkoží a v oku a zvyčajne nespôsobuje žiadne príznaky. Niekedy môžeme pozorovať vypadávanie srsti, opuchy kože, tvorbu uzlíkov pod pokožkou a svrbenie.

Základným problémom spôsobeným pôvodcami je obeh patogénu v životnom prostredí a nedostatok vhodných opatrení na identifikáciu a odčervenie nakazených zvierat – obligátnych definitívnych hostiteľov (psov a mačiek). Najohrozenejšie sú psy chované von-

a ELISA – sérologické vyšetrenie. Biopsia vzoriek sa obvykle nevykonáva, pretože spravidla nie je dostatočne preukazná.

Liečenie (terapia)

Liečba srdcovej formy ochorenia je veľmi náročná a zdĺhavá, lebo po podaní liekov, ktoré červy usmrtia, dochádza k ich uvoľneniu do krvného obehu, čo môže následne viesť k upchatiu ciev a k smrti zvierata. Ochorenie je liečiteľné a liečba spočíva v likvidácii červov a prevencii tromboembólie, liečby srdcového zlyhania pomocou diuretík, obmedzenia záťaže, nasadenia inotropných pozitívne pôsobiacich

látok, arteriálnych venodilatátorov. Dospelé štádiá sú hubené pomocou melarsaminu.

Liečba tromboembólie spočíva v aplikácii látok, ako sú heparín a aspirín. Druhá fáza liečby spočíva v likvidácii mikrofilárií, kedy sa používajú napr. levamizol a ivermectin.

Riadenie chorobnosti (morbidity)

Riadenie chorobnosti (morbidity) a prevencia postihnutia sú životne dôležité pre zvýšenie úrovne ochrany verejného zdravia – sú preto plne integrované do systému zdravotnej starostlivosti.

Riadenie výskytu prenášačov

Je to doplňujúca stratégia podporovaná všestranne Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO). Používa sa na zníženie prenosu všetkých infekcií komármi ako prenášačmi. Dôležitá je realizácia programu likvidácie rezervoárov hromadného liahnutia komárov, napr. plytkých teplých vôd, pneumatík a opustených nádob s vodou.

Profylaxia

Vakína proti dirofilarióze zatiaľ nie je vyvinutá, na jej vývoji sa ale intenzívne pracuje vo viacerých výskumných

pracoviskách – ústavoch a laboratóriách.

Prevencia je vždy dôležitejšia ako samotné, často zdĺhavé liečenie. Z pohľadu preventívnych opatrení je u každého obyvateľa najlepšie všemožnými spôsobmi zabrániť bodnutiu komárom. Z hľadiska praktickej ochrany je mimoriadne dôležité vedieť, že komáre nesúce v tele mikrofilárie zvyčajne štípu v dobe medzi súmrakom a úsvitom, teda v tejto nočnej dobe sa zvyšuje mnohonásobne pravdepodobnosť uštipnutia a možného prenosu pôvodcu ochorenia na človeka. Nocovať treba v klimatizovanej miestnosti, alebo spať pod moskytiérou. Me-

dzi súmrakom a úsvitom treba pri pohybe a pobyte vonku nosiť svetlý odev, dlhé rukávy a nohavice zastrčené do uzavretých topánok. Používať treba účinný repelent proti komárom na odhalenú pokožku. Dôležité je dodržať potrebnú

dávku v stanovených intervaloch už mesiac pred začatím sezóny komárov. Ďalšie opatrenia, ako sú siete ošetrené insekticídmi, alebo ošetrovanie vnútorných priestorov postre-

kom, moderné a účinné elektronické kílery môžu napomôcť ochrániť ľudí pred infekciou. **Dôležitá je pred návštevou rizikovej endemickej oblasti aplikácia látok na kožu, ako milbemycin oxime, ivermectín alebo selamectín, vždy po jednom mesiaci.**

Prognóza

Závisí na cieľovej rizikovej skupine obyvateľstva, na spôsobe a dôkladnosti preventívnych opatrení a na plošnom šírení prenášačov pôvodcov ochorenia. Závisí aj na imunite každého cieľového jedinca.

Predpokladaný výskyt ochorenia v budúcnosti

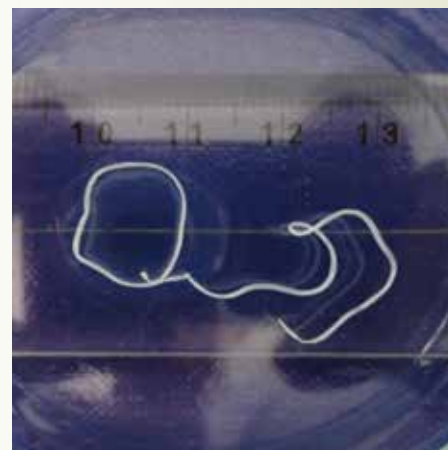
Incidencia dirofilariózy (častotť výskytu na 100 tis. obyvateľov) sa bude zvyšovať. Obyvateľstvo o riziku a možných následkoch dirofilariózy nie je informované (nie je zabezpečené všeobecné povedomie). O ochorení nemá dostatočné povedomie ani časť odbornej lekárskej komunity.

Spracoval: Ing. Kamil Schön

Trstín

Ilustračné foto: Internet

Prevenca je vždy dôležitejšia ako samotné, často zdĺhavé liečenie.

Použitie a odporúčané zahraničné a domáce informačné pramene:

[1] Volf, P.; Horák, P.: Paraziti a jejich biologie. Praha, Triton 2007.

[2] Rajan, T.V.: Učebnica lekárskej parazitológie, 2008.

[3] Totková, A., Klobošický, M., Valent, M.: Lekárska parazitológia, Martin, Osveta 2008.

• www.who.int, www.ecdc.eu, www.oie.int,

- www.dpd.cdc.gov, www.doctorwithoutborders.com,
- www.oneworldhealth.org,
- www.health.gov.sk, www.primar.sk, jaspi.web.sk, www.en.wikipedia.org,
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Dirofilariosis>,
- WHO: A global brief on vector-borne diseases, 2014.

Riadenie rizík v sociálnych službách

Príspevok je zameraný na pripravenosť riadenia rizík v zariadeniach sociálnych služieb a potrebu vzdelávania v tejto oblasti. Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách definuje štandard pre poskytovateľa sociálnej služby pre vypracovanie postupov a pravidiel riešenia krízových situácií a systému preventívnych opatrení na predchádzanie vzniku krízových situácií. Implementovať a hodnotiť plnenie tohto štandardu je náročné z jednoduchého dôvodu, ktorým je nedostatočná pripravenosť odborného, ale aj obslužného personálu na prácu s rizikami.

Riadenie rizík je súčasťou strategického manažérstva aj plánovania každej úspešnej organizácie, nevynímajúc ani organizácie poskytujúce sociálne služby. Riadenie rizík máme spracované v učebných osnovách pre manažérov kvality z pohľadu manažérstva kvality. Pracovný život v zariadeniach sociálnych služieb nám však ukazuje v tejto oblasti naliehavú potrebu prípravy a vzdelávania nielen top manažmentu, ale aj stredného a nižšieho odborného personálu, ktorý zodpovedá za príjem klienta, alebo je v priamom kontakte s klientom.

Riadenie rizík v zdravotníctve, ako aj v sociálnych službách, naberá na význame vďaka narastajúcemu záujmu o bezpečnosť klientov.

Národným projektom a koncepciou deinštitucionalizácie sa zastavila humanizácia veľkokapacitných zariadení sociálnych služieb. Havarijné stavy v zariadeniach sociálnych služieb a z nich vyplývajúce riziká sa riešia priebežne, ale minimalizovane, podľa finančných kapacít poskytovateľov a samotných zriaďovateľov. Riziká môžu spôsobiť nielen škody na majetku, ale aj na živote.

„Cenu ľudského života definujeme ako peňažnú čiastku, ktorú je spoločnosť ochotná vynaložiť na záchranu ľudského života.“ (Dana Procházková).

Niektorí sociálni pracovníci s týmto tvrdením nesúhlasia. Ľudský život

vraj nemôžeme merať peniazmi. A majú pravdu. Cena každého ľudského života je nevyčísľiteľná. Záchranu ľudského života, alebo zabezpečenie kvality života človeka však vieme vyčíslieť peňažnou hodnotou.

Keď sa stane nejaká nehoda, alebo nešťastie v zariadení sociálnych služieb, snaží sa manažment čo najtichšie prejsť touto katastrofou. Mnohé situácie sú ukryté pred verejnosťou, aby nevrhli zlé

„Až do dnešného dňa nemáme na Slovensku spracovanú metodiku riadenia rizík v sociálnych zariadeniach.“

svetlo na zriaďovateľa alebo samotného poskytovateľa. Niektoré nešťastia, nehody, sú skutočne nešťastiami a nehodami, ale ako ich odlíšiť od pochybení, alebo zanedbania, ktoré spôsobia škodu klientovi, pracovníkovi, alebo na majetku zariadenia sociálnych služieb.

V rámci riadenia rizík sa sledujú procesy a štruktúra organizácie z pohľadu skorého odhalenia nesúladov. V riadení rizík sa identifikujú slabé stránky organizácie, ktoré môžu viesť k nešťastným situáciám a chybám s následkami.

Často sa vyhovárame na to, že nie sú peniaze. Ale riadenie rizík nestojí a ani nepadá na financiách. Je aj záležitosťou ľudských zdrojov. Tam, kde nevieme získať financie, je potrebné použiť odbor-

né vedomosti, zručnosti a aj spôsobilosť všetkých zúčastnených pracovníkov. Pre riadenie rizík sa musí predovšetkým rozhodnúť vrcholový manažment, alebo samotný majiteľ, zriaďovateľ, ktorému záleží na minimalizovaní rizík v jeho organizácii.

Samotný zákon o sociálnych službách č. 448/2008 Z. z. nám ukladá povinnosť riadiť riziká.

Prvou úlohou, ktorá sa očakáva v riadení rizík, je identifikovať riziká a krízové situácie, ktoré pramenia z poskytovania, alebo neposkytovania sociálnych služieb.

Riziká v sociálnych službách

Až do dnešného dňa nemáme na Slovensku spracovanú **metodiku riadenia rizík v sociálnych zariadeniach**. Podobne nie je dostupná ani odborná literatúra v tejto téme. Môže teda ľahko vzniknúť dojem, že nie je ani potrebné sa touto tematikou zaoberať. Naše sedemročné skúsenosti z aktivít Inštitútu kvality sociálnych služieb nám však hovoria opak.

Riadenie rizík považujeme za dôležitý nástroj zabezpečovania a kontroly kvality v sociálnej oblasti, práve tak ako je to v iných odvetviach služieb. Desiatky auditov v zariadeniach sociálnych služieb na Slovensku preukázali pochybenia, vážne mimoriadne udalosti, ako aj ohrozenia, ktoré vzhľadom k novému zá-

2.6 Kritérium: Určenie postupov a pravidiel prevencie krízových situácií. Určenie postupov a pravidiel pri používaní prostriedkov netelesného obmedzenia a telesného obmedzenia	4	12
Štandard: Poskytovateľ sociálnej služby má vypracované postupy a pravidlá riešenia krízových situácií a systém preventívnych opatrení na predchádzanie vzniku krízových situácií. Pri poskytovaní sociálnej služby má určené postupy a pravidlá používania prostriedkov netelesného a telesného obmedzenia v jasne definovaných prípadoch nutnosti ich využitia.		
Indikátory:		
Poskytovateľ sociálnej služby má zistené rizikové oblasti, v ktorých nie sú dodržiavané základné ľudské práva a slobody a má písomne vypracované vnútorné preventívne opatrenia na predchádzanie ich porušovania. Poskytovateľ sociálnej služby, spolu s prijímateľom sociálnych služieb, jeho rodinou a inými osobami navrhuje, dohodne a vypracováva postup krízovej intervencie na zvládanie krízových situácií, má vytvorené postupy a pravidlá na riešenie krízy u prijímateľa sociálnej služby a zabezpečenie vhodných služieb.	3	
Poskytovateľ sociálnej služby má čiastočne zistené rizikové oblasti, v ktorých nie sú dodržiavané základné ľudské práva a slobody a vypracované vnútorné preventívne opatrenia na predchádzanie ich porušovania. Poskytovateľ sociálnej služby len vo vybraných prípadoch spolu s prijímateľom sociálnej služby, jeho rodinou a inými osobami navrhuje, dohodne a vypracováva postup krízovej intervencie na zvládanie krízových situácií, má vytvorené postupy a pravidlá na riešenie krízy u prijímateľa sociálnej služby a zabezpečenie vhodných služieb.	2	
Poskytovateľ sociálnej služby nemá zistené oblasti, v ktorých nie sú dodržiavané základné ľudské práva a slobody a nemá vypracované vnútorné preventívne opatrenia na predchádzanie ich porušovania. Poskytovateľ sociálnej služby nemá postupy a pravidlá na zvládanie krízových situácií.	0	

konu č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov už nie je možné tolerovať.

Nezhody a chybovosť totiž v mnohých prípadoch boli ospravedlňované nedostatkom finančných prostriedkov a nekvalifikovaným personálom pri lôžku. Dôkazy z auditov však poukazujú na alarmujúci stav neprofesionálneho riadenia, ktoré nesúvisí len s finančnými prostriedkami, ale s nedostatočným využívaním od-

borných metód, postupov a nástrojov riadenia kvality, zmien, ako aj rizík. Sociálna služba je špeciálny súbor činností, zameraných na uspokojovanie individuálnych aj kolektívnych potrieb, ktoré sa vykonávajú iným spôsobom, ako prevodom materiálnych statkov.

Sociálne služby majú svoje špecifické prostredie v odvetviach služieb. Ich hlavnými činnosťami sú opatrovateľské, rehabilitačné, terapeutické a

poradenské procesy, ktoré sa nezaobídu bez ľudského vzťahu, profesionality personálu, ošetrovateľskej a opatrovateľskej technológie, najnovších vedeckých poznatkov zo sociálneho poradenstva a profesijnej etiky. Postupné zvyšovanie nárokov na odbornosť, profesionalizáciu a predovšetkým na individuálny prístup k prijímateľom sociálnej služby (PSS) prinášajú so sebou potrebu zavádzania nástrojov na kvalifikované a kvalitné riadenie. Od vrcholového, ale aj stredného odborného manažmentu sa vyžadujú poznatky manažérstva kvality, v ktorom

má svoje nezastupiteľné miesto aj riadenie rizík.

Riadenie rizika (risk management) je riešenie rizík, ktoré môžu nastať v organizácii alebo časti organizácie, resp. na životnom prostredí, resp. ide o riešenie technických rizík.

Má štyri fázy:

- Identifikácia rizika
- Analýza rizika a jeho následkov
- Riadenie reakcií na riziko
- Monitoring rizika.

Riadenie rizík v sociálnych službách je proces identifikovania, vyhodnocovania a riešenia potenciálnych alebo aktuálnych rizík, ktoré môžu byť zdrojom:

- zhoršovania životných podmienok pre ľudí, ktorí svoju životnú situáciu nevedia zvládnuť sami,
- zhoršenia zdravotného stavu fyzickej osoby odkázanej na pomoc inej fyzickej osoby,
- nevytvárania podmienok, ktoré by zabránili vzniku, alebo nárastu negatívnych spoločenských javov,
- nevytvárania podporných aktivít, ktoré by zamedzili nepriaznivému sociálnemu vývinu jednotlivca, rodiny, či spoločnosti,
- finančnej straty u jednotlivca, alebo zariadenia,
- neefektívneho a neúčinného hospodárenia s finančnými, ľudskými a materiálnymi zdrojmi,
- straty dobrého mena u odborných pracovníkov, alebo sociálneho zariadenia.

Podobne, ako v riadení kvality, aj pri riadení rizík sa nezaobídeme bez zadefinovaných štandardov, procesného prístupu a nástrojov merania a kontroly, ku ktorým patria externé aj interné audity. V prípade, že máme v zariadení sociálnych služieb zavedený procesný prístup, potom riadenie takejto organizácie povedie k:

- systematickému definovaniu nevyhnutných činností na získanie želaných výsledkov,
- určeníu jasných zodpovedností a povinností za riadenie kľúčových činností,
- meraniu a analyzovaniu spôsobilosti kľúčových činností,
- identifikovaniu prepojení kľúčových činností s/alebo medzi funkciami zariadenia,

- zameraniu sa na faktory ako sú zdroje, metódy a materiály, ktoré zlepšia kľúčové činnosti organizácie,
- hodnoteniu rizík, následkov a dopadov činností na prijímateľov sociálnych služieb, dodávateľov a iné zainteresované strany (zriaďovateľ, rodinní príslušníci, obec, iná komunita...).

Aplikovanie zásady rozhodovania na základe faktov povedie k:

- zaisteniu, že údaje a informácie sú dostatočne presné a spoľahlivé,
- vhodnému spracovaniu údajov pre toho, kto ich potrebuje,
- analýze údajov a informácií s použitím platných metód,
- vykonaniu rozhodnutí a činností založených na analýze faktov, vyvážených skúsenosťou a intuíciou.

Ak chceme dosiahnuť, aby sa odborný personál rozhodoval na základe faktov, potom ho musíme naučiť správne získavať informácie potrebné na riadenie rizík z externých, ako aj interných zdrojov, vedieť ich správne interpretovať a zaznamenávať. Pri tomto bode ide teda o prácu s riadenou dokumentáciou a administráciou.

Aké sú najbežnejšie riziká v sociálnych službách:

- Riziko úniku dôverných a osobných údajov. Chýbajú etické kódexy a ak ich zariadenie má, tak často len na papieri. Firemná kultúra sa nezaobrá priamou aplikáciou etického kódexu.
- Riziko neefektívnej komunikácie. Na jednej strane sa sťažujeme, že nemáme dostatok času na klienta, a na druhej strane nevieme preukázať efektívnosť riadiacej, odbornej, ani obslužnej komunikácie.
- Riziko nesprávne vedenej dokumentácie. Odborný personál, predovšetkým pri lôžku, nie je dostatočne vyškolený na prácu s dokumentáciou.
- Riziko nozokomiálnych nákaz z von-

kajšieho prostredia, alebo vnútorného prostredia (rezidenčná bakteriálna flóra, kolonizujúce baktérie, infikované rany – dekubity, respiračné infekcie, sepsy, hepatitída B). Odborný, ale aj obslužný personál nie je dostatočne vyškolený v problematike hygieny a epidemiológie.

- Riziko prác s nebezpečným odpadom (likvidácia odpadu s biologickým materiálom = krv, iné telesné tekutiny, predmety znečistené tekutinami...). Odborný, ale aj obslužný personál nie

je dostatočne vyškolený v problematike práce s biologickým materiálom, v niektorých zariadeniach chýbajú spracované pracovné aj odborné postupy na prácu s vyššie uvedeným materiálom.

- Riziko oslabenej psychiky (emočného nepokoja) a psychicky chorých klientov (PSS). Do zariadení sociálnych služieb sa dostávajú klienti s ťažkými psychiatrickými diagnózami, ktoré si vyžadujú odborný prístup v situáciách vyvolaných poruchami správania klienta. Opäť konštatujeme, že v tomto prípade by mal byť vyškolený nielen odborný, ale aj riadiaci a obslužný personál.
- Riziko pochybenia v opatrovateľskom, ošetrovateľskom, rehabilitačnom, alebo poradenskom procese. Každý vlastník procesu v rámci monitorovania a merania procesu musí mať zadefinované odborné štandardy, odborné metodiky postupu pracovných výkonov, aby bolo možné stanoviť nezhody, odchýlky, chyby, alebo pochybenia. V opačnom prípade, nie je možné odhaliť riziko pochybenia v odborných procesoch,

ale práve naopak, odborní pracovníci sa môžu vyhovoriť, že konali tak, ako doteraz a nikto ich neupozornil, že je to nesprávne.

- h) Riziko emočnej a pracovnej záťaže personálu (syndróm vyhorenia). Z poradenských stretnutí a zo vzdelávacích programov, v ktorom sme vyškolili cca 1 000 opatrovateliek, sestier a sanitárov, máme výpovede, ktoré sa nedajú odškriepiť a ktoré sú dôkazom vyššie uvedeného rizika emočnej aj pracovnej záťaže.
- i) Riziko zmiznutia klienta. (riziko neohláseného odchodu klienta z pobytového zariadenia). Riziko nazývané tiež nočnou morou riaditeľa patrí k najzávažnejším rizikám, ktoré môžu mať katastrofické následky.
- j) Riziko nezaškolenia personálu pri používaní technológie. K veľmi častým nezhodám zaraďujeme pri auditoch veľmi nízke percento zaškolenia personálu pri používaní zdravotníckej,

Odporúčame mať pripravené metodické postupy v spolupráci s hasičmi a pracovníkmi BOZP a zúčastňovať sa na pravidelných cvičeniach.

Prečo nepoznáme a nemáme pozíciu manažéra rizík v zariadeniach sociálnych služieb? Snáď preto, že nemáme dosť rizík, ktorými by sa zaoberal? Počas trojdňového vzdelávacieho kurzu sme s interdisciplinárnymi tímami identifikovali desiatky nespracovaných a teda aj neriadnych rizík.

Manažér rizík riadi proces identifikácie rizík, vyhodnocovania rizík, vytvárania preventívnych stratégií a kontroly efektivity nápravných opatrení. Kto môže byť manažérom rizík? Manažér rizík môže byť tá istá osoba, ktorá je manažérom kvality, ak v rámci vzdelávacieho programu získala vedomosti z riadenia rizík, alebo vyškolená osoba, ktorá absolvovala kurz manažér rizík. Manažér rizík, napriek všeobecnému vzdelaniu v rizikách, musí veľmi úzko spolupracovať s interdisciplinárnym tímom, s ktorým riadi a vyhodnocuje riziká.

Riadenie rizík sa nezaobíde bez rozhodovania sa na základe údajov, informácií a faktov. Táto dôležitá zásada riadenia kvality prináša v rámci riadenia rizík tieto výsledky:

- zvýši schopnosť na základe údajov preukázať kritickosť problému, závažnosť situácie, ohrozenie klienta, pracovníka, alebo majetku organizácie.
- zvýši schopnosť preskúmať, podnecovať a meniť názory a rozhodnutia v rámci krízového riadenia.

K základným úlohám manažéra rizík patrí:

- ✓ vypracovanie efektívneho procesu riadenia zmien,
- ✓ vytvorenie efektívneho procesu hlásenia a prevencie mimoriadnych udalostí,
- ✓ zavedenie riadenej dokumentácie a kontrola dokumentačných systémov,
- ✓ vypracovanie databázy aktuálnych ri-

zík na základe legislatívneho prostredia a požiadaviek spoločnosti, demografického vývinu, marketingového prieskumu a pracovného trhu,

- ✓ zavedenie manažmentu sťažností,
- ✓ zavedenie nástrojov merania kvality a rizík do všetkých procesov,
- ✓ zaškolenie personálu do riadenia rizík.

Manažér rizík by mal pracovať s normou **STN ISO 31000** – Manažérstvo rizika. Norma STN ISO 31000:2011 poskytuje zásady a všeobecný návod na riadenie rizika. Túto medzinárodnú normu môže využiť akákoľvek verejná, súkromná alebo spoločenská organizácia, asociácia, skupina alebo jednotlivec. Preto táto medzinárodná norma nie je špecifická pre nejaký druh priemyslu alebo pre nejaké odvetvie.

STN ISO 31000:2011 možno použiť počas existencie organizácie na široký rozsah činností, vrátane stratégie a rozhodnutí, prevádzky, procesov, funkcií, projektov, produktov, služieb a majetku. Môže sa aplikovať na akýkoľvek druh rizika a akéhokoľvek charakteru bez ohľadu na to, či má pozitívne, alebo negatívne následky.

Zámerom STN ISO 31000:2011 je, aby sa využila pri harmonizácii procesov riadenia rizika v jestvujúcich a budúcich normách. Poskytuje všeobecný prístup zameraný na podporu noriem zaoberajúcich sa konkrétnymi rizikami alebo oblasťami, ale ich nenahrádza. Normu si je možné objednať na SÚTN.

Manažér rizík má:

- Vedieť správne získavať informácie, týkajúce sa riadenia rizík z externých, ako aj interných zdrojov, vedieť ich správne interpretovať a zaznamenať.
- Vedieť správne používať metódy a nástroje diagnostík, testov a nástrojov meraní a analýz príčin a dopadov rizík vo vzťahu ku klientovi (prijímateľovi sociálnych služieb).
- Vedieť identifikovať skupinu opatrení vo vzťahu k organizácii:
  - infraštruktúry,
  - personálu,
  - odborných a podporných procesov,
  - osôb v kontakte s klientom (rodinní príslušníci, priatelia, ostatní klienti...).
- Vedieť reagovať na identifikované riziko vypracovaním a realizáciou preventívnych a nápravných opatrení na

opatrovateľskej, alebo inej technológie.

- k) Riziko mimoriadnej situácie ekologickej, alebo živelnnej katastrofy. Možno to patrí k našej slovenskej kultúre, že ako občania sa neradi zúčastňujeme bezpečnostných cvičení. Až nešťastie privádza človeka k zmene prístupu.

V zariadeniach sociálnych služieb, ale aj v domácom prostredí, by sme mali dbať na zvýšenú prípravu na mimoriadne udalosti, ktoré môže vyvolať svojim správaním klient (napríklad, keď zabudne na sporáku hrniec, alebo položí utierku k ohňu), klient odíde bez ohlásenia a nevráti sa, alebo klientov a pracovníkov prekvapí ekologickej, či živelná pohroma (veterná smršť, záplavy, požiar...).

zabezpečenie bezpečnosti a ochrany zdravia klienta a personálu.

- Vedieť pracovať so správnou terminológiou riadenia rizík.
- Vedieť zapracovať riadenie rizík do Individuálnych plánov prijímateľa sociálnych služieb.

Systémy manažérstva kvality sú riadené a kontrolované na základe čísiel, údajov a faktov. Práve meranie, analýzy a zlepšovanie môže zabezpečiť v sociálnych službách systematické a trvalé zlepšovanie kvality sociálnych služieb.

Úlohou vrcholového manažmentu a odborníkov je vypracovať na relevantných miestach v procesnom riadení vhodný postup preskúmania, merania a analýz. Netreba sa báť moderných štatistických poznatkov a iných systematických metód, ktoré napomáhajú sledovaniu kvality služieb. Meranie je potrebné nastaviť tam, kde vieme určovať pozitívne efekty ovplyvňujúce kvalitu služby a spokojnosť klienta. Pri meraní sa manažér rizík sústreďuje nielen na samotnú kvalitu a výkonnosť organizácie, ale ako uvádzame vyššie aj na slabé stránky organizácie, ale aj možné rizikové a krízové situácie, ktoré so sebou prináša klient, alebo skupina klientov do zariadenia sociálnych služieb.

Cieľom poskytovanej sociálnej služby je rozpoznať a vyplniť čo najkvalitnejšie požiadavky prijímateľov sociálnej služby a v prípade zmenených potrieb rýchlo reagovať a odborne a kvalifikovane poskytnúť služby, ktoré si jeho stav vyžaduje na to, aby sme mohli dosahovať vy-

soký stupeň spokojnosti klienta s našimi službami, potrebujeme vykonať niekoľko dôležitých opatrení:

- ✓ určiť informačné pramene pre sprostredkovanie spokojnosti klienta,
- ✓ vypracovať koncept zhromažďovania týchto informácií a vypracovať koncept hodnotenia sprostredkovaných informácií, ktorý sa podľa najnovších vedeckých poznatkov aktualizuje,
- ✓ spolupracovať na vypracovaní dotazníkov spokojnosti pre klientov s expertmi v sociálnej práci,
- ✓ zaviesť nástroj kvality Manažment sťažností, či už ako proces, alebo ako smernicu,
- ✓ vypracovať koncept pre zachytenie chýb, označenie chýb a zaobchádzanie s chybami v rámci určených opatrení na ich odstránenie,
- ✓ spracovať kritické situácie a možné riziká klienta, alebo skupiny klientov, ktoré vyplývajú z ich zdravotného alebo sociálneho stavu.

Uplatnenie riadenia rizík vzhľadom na komplexnosť rizík je nutnosťou kaž-

dej organizácie. Rozpoznanie tejto nutnosti môže byť dané objektívne – zapojením organizácie do zložitých organizačných vzťahov a subjektívne – pripravenosťou vrcholového a stredného manažmentu tieto závery implementovať v riadiacej činnosti. Riziká stále pribúdajú a keďže ľudská spoločnosť nemá zdroje, sily a prostriedky, aby tomu zabránila, musí cielene riadiť riziká. V zariadeniach sociálnych služieb nemáme už len

chodiacich seniorov, ktorých poznáme z domovov dôchodcov. V zariadeniach máme čoraz rizikovejšie skupiny klientov, napríklad s psychiatrickými diagnózami. Sme pripravení na riziká spojené s ich správaním? Sú stavebné danosti prispôsobené klientom s demenciou? Je personál vyškolený na agresívne správanie klientov? Ak sú naše odpovede záporné, je čas, aby sme tejto problematike začali venovať väčší priestor.

PhDr. Mária Kovalová, PhD. MHA,
prezidentka Asociácie odborných pracovníkov sociálnych služieb
Ilustračné foto: **archív redakcie**

Použitá literatúra:

- [1] Prochádzková, D. 2010. Bezpečnosť, krízové řízení a udržitelný rozvoj. Praha: Univerzita JAK, 2010. s. 248 ISBN 978-80-86723-97-6.
- [2] Rovný, I. – Bielik, I. et al. 2011. Vybrané kapitoly verejného zdravotníctva I. Bratislava: Interphram, 2011. s. 591 ISBN 978-80-89057-33-7.

CIVILNÁ OCHRANA, revue pre civilnú ochranu obyvateľstva. Dvojmesačník pre orgány krízového riadenia a odbornú verejnosť, www.minv.sk. **Vydáva:** Sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. **Sídlo vydavateľa:** Drieňová 22, 826 04 Bratislava. **IČO vydavateľa:** 00151866 **Redakcia:** Sekcia krízového riadenia MV SR, pracovisko: Príboj 559, 976 13 Slovenská

Ľupča. Tel.: 048/418 73 64. e-mail: bozena.potancokova@minv.sk, alica.smalova@minv.sk. **Zodpovedná redaktorka:** Nina Bertová, mobil: 0917/650580, telefón: 0961604292, e-mail: nina.bertova@minv.sk. **Evidenčné číslo MK SR:** EV 895/08. **ISSN** 1335-4094. **Cena:** 1,18 €/ks. **Ročné predplatné:** 7,09 €. **Redakčná rada:** JUDr. Lenka Hmírová – predsedníčka, Mgr. Miroslav Janček – podpredseda, Nina Bertová – tajomníčka. Členovia: Ing. Vladimír Bakoš, PaedDr. Ľubomír Betuš, CSc., Radovan Bránik, Štefan Díreš, Ing. Marián Hoško, plk. Ing. Miloslav Ivica, Ing. Lýdia Keruľová, PhD., Mgr. Viera Kazimírová, Ing. Miloš Kosír, Ing. Dušan Krovina, Ing. Jaroslav Lentvorský, doc. Mgr. Vladimír Míka, PhD., kpt. Ing. Milan Marcinek, PhD., Ing. Jozef Mračna, JUDr. Milan Rebroš, PhD., Ing. Ľubomír Šabík. **Grafika a prepress:** sekcia krízového riadenia MV SR, pracovisko: Príboj 559, 976 13 Slovenská Ľupča. **Tlač:** Centrum polygrafických služieb MV SR, Bratislava. **Distribúcia a predplatné:** Sekcia krízového riadenia MV SR, pracovisko: Príboj 559, 976 13 Slovenská Ľupča. **Redakčná uzávierka:** 30. septembra 2016. **Resumé do angličtiny preložila:** Mgr. Alica Šmálová. Nevyžiadané rukopisy a fotografie nevraciam. Redakcia si vyhradzuje právo na jazykovú úpravu textov vrátane ich krátenia. Využitie textov revue CO je možné s podmienkou, že uvediete zdroj.

Civilná ochrana obyvateľstva (COO)

**Jednotka civilnej ochrany
(druhy a kategórie)**

AJ: Civil Protection Unit
NJ: Zivilschutztruppe
RJ: Звено, часть подразделения гражданской защиты

Jednotka CO je organizovaná skupina osôb, odborne pripravená a materiálne vybavená na plnenie úloh civilnej ochrany. Jednotky civilnej ochrany sa členia na štáb a na odborné jednotky civilnej ochrany. Jednotky sa vytvárajú podľa odporúčanej organizačnej štruktúry, odbornej spôsobilosti a normy vedomostí na špecializovaný zásah. Sú organizované podľa územnej pôsobnosti a zriaďovateľa.

Kalkulácia síl a prostriedkov

AJ: Capabilities Calculation
NJ: Kalkulation der Kräfte und Mittel
RJ: Калкуляция сил и средств

Kalkulácia síl a prostriedkov predstavuje systematický a ucelený odbornotechnický postup výberu vecných prostriedkov a technických prostriedkov s ohľadom na dostatočnosť zdrojov, rozsah a priority záchranných prác, miesto a hlavnú úlohu systému CO pri záchranných prácach a časovú kalkuláciu nasadenia síl a prostriedkov CO. Kalkulácia síl a prostriedkov CO sleduje cieľ operačnej a technickej využiteľnosti, vyťaženia a primeranosti s ohľadom na priestor záchranných prác. Rešpektuje potrebu vytvárania záloh síl a prostriedkov s ohľadom na vývoj mimoriadnej udalosti.

Katastrofa

AJ: Disaster
NJ: Katastrophe
RJ: Катастрофа

Katastrofa je mimoriadna udalosť, pri ktorej dôjde k narastaniu ničivých faktorov a ich následnej kumulácii v dôsledku živelných pohromy a havárie.

Kolektívna ochrana obyvateľstva

AJ: Population Collective Protection
NJ: Kollektivschutz der Bevölkerung
RJ: Коллективная защита населения

Kolektívna ochrana obyvateľstva je ochrana väčšieho počtu osôb pred následkami mimoriadnej udalosti (nebezpečenstva) evakuáciou alebo ukrytím.

Kontrola plnenia úloh

AJ: Check on Assignment Fulfilling
NJ: Kontrolle der Aufgabenerfüllung
RJ: Контроль за выполнением задач

Kontrola je proces, v priebehu ktorého sa meria a vyhodnocuje skutočný stav plnenia úloh krízového manažmentu vo verejnej správe a porovnáva sa s krízovým plánom – plánom ochrany obyvateľstva, zamestnancov a osôb prevzatých do starostlivosti.

Logistické zabezpečenie v civilnej ochrane

AJ: Logistics Provision in Civil Protection
NJ: Logistische Sicherstellung der Zivilschutz
RJ: Логистика в гражданской защите

Logistické zabezpečenie v civilnej ochrane je včasné, plynulé a všestranné logistické zabezpečenie štábu CO okresu, prvkov riadenia (velenia) v CO, síl a prostriedkov CO, záchranných prác. Je základnou podmienkou úspešného splnenia cieľov a úloh systému CO. Je jednou z rozhodujúcich povinností veliteľov všetkých stupňov vychádzajúcich z potrieb záchranných prác, ktoré si vyžadujú veľkú spotrebu materiálu, opravy techniky a vecných prostriedkov.

Materiál civilnej ochrany

AJ: Civil Protection Material
NJ: Zivilschutzmaterial
RJ: Материал гражданской защиты

Materiálom civilnej ochrany sú hnuiteľné veci určené na zabezpečovanie hlásnej služby a informačnej služby civilnej ochrany, úloh plnených jednotkami civilnej ochrany, ako aj prostriedky individuálnej ochrany obyvateľstva. Obstarané sú spravidla z prostriedkov štátneho rozpočtu.

Miesto dislokácie

AJ: Location
NJ: Dislokationsposition
RJ: Место дислокации

Miesto dislokácie je miesto, v ktorom sídli zriaďovateľ jednotky CO. Jednotka má v mieste dislokácie personálnu a logistickú základňu a sú vytvorené všetky podmienky na jej uvedenie do pripravenosti a odoslanie do miesta zhromaždenia alebo miesta sústredenia podľa pokynov štábu CO okresu. Miesto dislokácie prostredníctvom gestora vytvára v rámci informačného systému CO nepretržité spojenie so štábom CO okresu a zabezpečuje všetky požiadavky a potreby spojené s nasadenou jednotkou CO.

